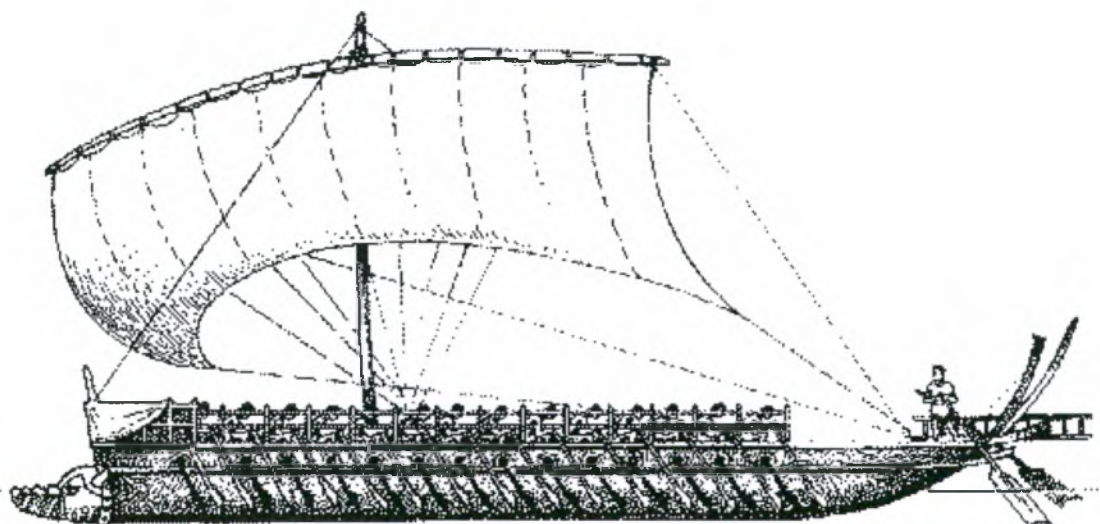

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΟΠΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: κ. ΠΑΛΑΙΟΘΩΔΩΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
κ. ΛΕΒΕΝΤΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

ΑΚΑΔΗΜ. ΕΤΟΣ 2007-2008

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5967/1
Ημερ. Εισ.: 23-10-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΙΑΚΑ
2007
ΙΩΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους επόπτες καθηγητές μου κ. Παλαιοθόδωρο Δημήτρη για την πολύτιμη βοήθεια του, την καθοδήγηση του, τις παρατηρήσεις του που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση της εργασίας, και την κ. Λεβέντη Ιφιγένεια για τις πολύτιμες αξιολογήσεις της και τις οδηγίες της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Εισαγωγή.....	σελ.1-3
2. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : Η Αργοναυτική Εκστρατεία : Γραπτές Μαρτυρίες.....	σελ.4-8
3. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Οι Περιπέτειες των Αργοναυτών.....	σελ.9-12
Οι Αργοναύτες στη Λήμνο.....	σελ.12-13
Οι Αργοναύτες στην Προποντίδα: Κύζικος και Αμυκός.....	σελ.14-16
Οι Αργοναύτες στη χώρα του Φινέα.....	σελ.17-19
Οι Αργοναύτες στο δρόμο για την Κολχίδα.....	σελ.19-22
Το ταξίδι της επιστροφής.....	σελ.23-24
4. ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Εικονογραφία της Αργοναυτικής Εκστρατείας	
Η Αργώ και οι Αργοναύτες	σελ.25-30
Ο Ιάσοντας και η Μήδεια.....	σελ.30-38
Το επεισόδιο του Αμυκού.....	σελ.39-41
Το επεισόδιο του Φινέα.....	σελ.41-51
Το επεισόδιο του Τάλω.....	σελ.51-53
Συμπεράσματα.....	σελ.54-56
Κατάλογος Αργοναυτών.....	σελ.57
Χάρτης Αργοναυτικής Εκστρατείας.....	σελ.58
Κατάλογος Εικόνων.....	σελ.59-61
Κατάλογος Αγγείων.....	σελ.62-72
Συνομογραφίες	σελ.73
Βιβλιογραφία.....	σελ.74-77
Εικόνες.....	σελ. 78-112

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως θέμα την Εικονογραφία της Αργοναυτικής εκστρατείας. Ο μύθος των Αργοναυτών, ιδιαίτερα δημοφιλής, δημιούργησε ποικίλες παραδόσεις και προσέλκυσε το ενδιαφέρον πολλών καλλιτεχνών.

Η εργασία αναπτύσσεται σε τρία κυρίως, τμήματα. Στο πρώτο, γίνεται λόγος για τις γραπτές μαρτυρίες που έχουν διασωθεί για τον αργοναυτικό μύθο. Συγκεκριμένα αναφέρονται οι ιστορικές γνώσεις για την Αργώ και το πλήρωμα της και παρατίθενται ορισμένα χαρακτηριστικά του μύθου της Αργοναυτικής εκστρατείας που συναντώνται και στην Οδύσσεια του Όμηρου. Ακόμη παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία για την κατασκευή της Αργούς και για τους ήρωες που συμμετείχαν σε αυτό το εγχείρημα.

Στο δεύτερο τμήμα, της εργασίας που χωρίζεται σε υποκεφάλαια, παρουσιάζεται ο μύθος των Αργοναυτών. Αρχικά, αναφέρονται τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ιωλκό και οδήγησαν στο ταξίδι προς την Κολχίδα, η προετοιμασία του ταξιδιού και η συγκέντρωση των ανδρών του πληρώματος στην Ιωλκό. Στη συνέχεια, σε κάθε υποκεφάλαιο, αναλύεται και μια από τις περιπέτειες των ηρώων της Αργοναυτικής εκστρατείας. Λόγω της ύπαρξης αρκετών παραλλαγών του μύθου και της πληθώρας των γεγονότων, η αφήγηση του μύθου στην εργασία περιορίζεται στην κατάκτηση του χρυσόμαλλου δέρατος από τον Ιάσονα και στην επιστροφή των Αργοναυτών στην Ιωλκό.

Στο τελευταίο και εκτενέστερο τμήμα γίνεται ανάλυση της εικονογραφίας του μύθου. Επίσης και αυτό το τμήμα, διακρίνεται σε υποκεφάλαια. Η ανάλυση των καλλιτεχνικών παραστάσεων αφορά κυρίως τα επεισόδια του μύθου που παρουσιάστηκαν στο δεύτερο τμήμα της εργασίας. Οι παραστάσεις αυτές περιλαμβάνουν κυρίως αγγεία, όμως παρουσιάζονται και ορισμένες αξιοσημείωτες συνθέσεις που έχουν ως θέμα στοιχεία του συγκεκριμένου μύθου. Στο πρώτο υποκεφάλαιο παρουσιάζονται παραστάσεις που έχουν ως θέμα την Αργώ και το πλήρωμα της. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη μετόπη του θησαυρού των Σικυωνίων στους Δελφούς, λόγω της σημασίας της αλλά και εξαιτίας της σύνδεσής της με την ιστορία των Αργοναυτών.

Στο επόμενο υποκεφάλαιο παρατίθενται αγγεία που αναπαριστούν τον Ιάσονα και τη Μήδεια. Οι παραστάσεις αφορούν κυρίως τα επεισόδια, όπου ο Ιάσοντας

προσπαθεί να πάρει το χρυσόμαλλο δέρας κι να περατώσει τους άθλους του Αιήτη. Ακόμη, γίνεται αναφορά και σε αγγεία που έχουν ως θέμα, τη συνάντηση του Ιάσονα με τον θείο του Πελία, μετά την άφιξη του. Άξια λόγου είναι και η περίφημη λάρνακα του Κύψελου. Η λάρνακα συνδέεται ιδιαίτερα με τον αργοναυτικό μύθο, καθώς στις χώρες της διακρίνονται τόσο ο Ιάσοντας με τη Μήδεια, όσο και ο Φινέας με τις Άρπυιες¹. Τα αγγεία αυτού του κεφαλαίου προέρχονται κυρίως από τα αττικά και τα κατωιταλιώτικα καλλιτεχνικά εργαστήρια.

Το τρίτο υποκεφάλαιο περιλαμβάνει ένα επεισόδιο ιδιαίτερα δημοφιλές. Σχετίζεται με τις παραστάσεις που απεικονίζουν τον Πολυδεύκη να παλεύει με τον Αμυκό. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται αγγεία στα οποία, εμφανίζεται η σκηνή του δεσίματος του Αμυκού από τον Πολυδεύκη. Το ίδιο θέμα παρουσιάζουν και ορισμένες χάλκινες κίστες όμως, με έναν ξεχωριστό τρόπο.

Για τις παραστάσεις του Φινέα γίνεται αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο. Ο Θράκας βασιλιάς με τις τερατόμορφες Άρπυιες και τους Βορεάδες, φαίνεται πως ενέπνευσε πολλά καλλιτεχνικά εργαστήρια, αφού προβάλλονται με μεγάλη συχνότητα. Παρουσιάζονται αγγεία από διάφορες περιοχές, αττικά, κατωιταλιώτικα, λακωνικά κ.ά. Επιπλέον στοιχεία του επεισοδίου μαρτυρούνται στη λάρνακα του Κύψελου, όπως προαναφέρθηκε, στο θρόνο του Απόλλωνα στις Αμύκλες και σε ένα ελεφαντοστέινο ανάγλυφο στους Δελφούς.

Τέλος, γίνεται λόγος για μια σειρά αγγείων που έχουν σχέση με την περιπέτεια των Αργοναυτών στην Κρήτη, με τον χάλκινο γίγαντα Τάλω. Πολλούς καλλιτέχνες θα πρέπει να γοήτευσε η σκηνή του θανάτου του γίγαντα, όπως φαίνεται από τις παραστάσεις που σώζονται. Τα αγγεία που μελετούνται, έχουν ως θέμα αυτή τη σκηνή. Ξεχωριστός είναι ένας ελικωτός κρατήρας από το Ruvo λόγω της μοναδικής σύνθεσης του.

Η ύπαρξη της πλούσιας καλλιτεχνικής παραγωγής για τα γεγονότα του μύθου, οδήγησε σε περιορισμούς. Για το λόγο αυτό οι αναπαραστάσεις που αναλύονται, προέρχονται κυρίως από την αρχαϊκή και την κλασική τέχνη. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις γίνεται αναφορά και σε άλλες περιόδους. Η επιλογή των αγγείων βασίστηκε κυρίως στα γεγονότα του μύθου που περιγράφονται.

---

¹ Παπαχατζή 1979, 288 : Η λάρνακα του Κύψελου αποτελούνταν από «χώρες». Οι «χώρες» ήταν ζώνες παράλληλες μεταξύ τους όπως π.χ οι ζώνες στον κρατήρα του Εργότιμου και του Κλιτία, που διέτρεχαν μια ή περισσότερες ορατές πλευρές της λάρνακας.

Το υλικό της εργασίας ήταν ιδιαίτερα πλούσιο. Η βιβλιογραφία, στην οποία στηρίχθηκε ήταν κυρίως ελληνική και αγγλική. Επίσης, συμβουλευτικά μόνο χρησιμοποιήθηκε και ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

Η ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ: ΓΡΑΠΤΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ο μύθος των Αργοναυτών είχε μεγάλη απήχηση σε όλο τον ελληνικό κόσμο². Για το λόγο αυτό υπάρχουν πολλές αναφορές σε σημαντικούς αρχαίους συγγραφείς για την Αργοναυτική εκστρατεία και τους ήρωες της³.

Ο Όμηρος στην *Ιλιάδα* κάνει λόγο για τον Εύνηο, τον γιο του Ιάσονα και της Υπιπύλης⁴, γεγονός που προϋποθέτει ότι γνώριζε το ταξίδι της Αργούς. Στην *Οδύσσεια*⁵, η Κίρκη συμβουλευόντας τον Οδυσσέα για τον δρόμο που θα ακολουθούσε στο γυρισμό του, κάνει λόγο για τις Πλαγκτές Πέτρες και αναφέρει πως μόνο η Αργώ η πασιμέλουσα («που την έχουμε όλοι στο στόμα μας») κατάφερε να τις περάσει.

Το ότι το ταξίδι του Ιάσονα και του Οδυσσέα είναι από μερικές πλευρές παρόμοιο, ήταν γνωστό σε αρκετούς μελετητές της Ελληνιστικής και της Ρωμαϊκής περιόδου και πολλοί σύγχρονοι συγγραφείς έχουν δεχτεί ότι ο Όμηρος «δανείστηκε» από τον Αργοναυτικό μύθο ορισμένα στοιχεία.⁶ Χωρίς αμφιβολία, οι ήρωες της Αργοναυτικής εκστρατείας χρειάζονταν οδηγίες από κάποιον πριν φθάσουν στην Αία και η Κίρκη φαίνεται πως ήταν το ιδανικό πρόσωπο για αυτό το σκοπό.⁷ Στην περίπτωση αυτή, ο ρόλος που αυτή διαδραματίζει στην Οδύσσεια, συμβουλευόντας τον Οδυσσέα πως θα υπερνικήσει τους κινδύνους που θα αντιμετωπίσει, έχει προσαρμοστεί από το ρόλο της στα *Αργοναυτικά*. Τα αργοναυτικά θέματα στην Οδύσσεια είναι πιο φανερά στο θέμα των Συμπληγάδων Πετρών⁸.

Ο Ιάσωνας έφθασε στον ποταμό Φάσι, στη νήσο Αία και στο βασίλειο του Αιήτη. Αφού πραγματοποίησε το σκοπό του και κατόρθωσε να πάρει το χρυσόμαλλο δέρας, αναμφίβολα με τη βοήθεια της Μήδειας κατά την επιστροφή, ίσως ακολουθώντας οδηγίες της Κίρκης ακολούθησε διαφορετική πορεία.⁹ Στο δρόμο οι Αργοναύτες, πιθανόν είδαν τα βόδια του Ήλιου να βόσκουν ειρηνικά και μετά πέρασαν από τις Σειρήνες.

² Για την Αργοναυτική εκστρατεία έγραψαν: ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, ο Ησίοδος, ο Απολλόδωρος, ο Υγίνος, ο Πίνδαρος, ο Ηρόδοτος, ο Ευριπίδης, ο Βαλέριος Φλάκκος κ.ά.

³ Gantz 1992, 341-342.

⁴ *Ομήρου Ιλιάδα* Η 468(7.467.71) .

⁵ *Ομήρου Οδύσσεια* μ.69 (12.69-72).

⁶ Hunter 1989, 14.

⁷ Page 1988, 4-6.

⁸ Κακριδής 1986, 155.

⁹ West 2005.

Έπειτα είχαν να αντιμετωπίσουν το πέρασμα από τις Συμπληγάδες Πέτρες: ίσως εκεί είδαν τα περιστέρια να πετούν, φέρνοντας την αμβροσία στο Δία. Η Κίρκη μάλλον, τους είχε προειδοποιήσει τι να περιμένουν και τους έδωσε συμβουλές για το πώς θα περάσουν από εκεί. Με τη βοήθεια της Ήρας τα κατάφεραν.

Στη *Θεογονία* του Ησίοδου, υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με τον δεσμό του Ιάσονα και της Μήδειας και την καταγωγή της Μήδειας¹⁰. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις δυνάμεις της Μήδειας με έναν διαφορετικό τρόπο. Ο Ησίοδος την περιγράφει ως θεά. Επιπλέον, οι περιπέτειες του ταξιδιού των Αργοναυτών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα «*Κορινθιακά*» του Εύμελου (*EGF* σ.187-92) και στα «*Ναυπάκτια Έπη*» του Καρκίνου (*EGF* σ.198-202). Από την άλλη πλευρά ο Μίμνερος και ο Σιμωνίδης μιλούν για το μύθο αρκετά αναλυτικά και ο Φερεκύδης διασώζει πολύτιμο υλικό¹¹.

Ο Πίνδαρος στον τέταρτο *Πυθιόνικο* του, δίνει μια λεπτομερειακή περιγραφή του αργοναυτικού μύθου. Τιμά την βασιλική οικογένεια της Κυρήνεια, ιχνογραφώντας την καταγωγή της πίσω στον Εύφημο, που έλαβε μέρος στο ταξίδι της Αργούς. Στη συνέχεια παραθέτει ένα κατάλογο ηρώων Ομηρικού τύπου, που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του Ιάσονα και δημιούργησαν το πλήρωμα του πλοίου¹².

Ακόμη, με την Αργοναυτική εκστρατεία ασχολήθηκαν ο Αισχύλος που έχει γράψει πέντε δράματα με θέματα από τον αργοναυτικό μύθο, (Αργώ, Λήμνιοι, Καβείροι, Φινέας, Υψιπύλη), ο Σοφοκλής (Αθάμας, Κολχίδες, Σκύθες), ο Ευριπίδης (Μήδεια), ο Αντίμαχος (Λύδη). Σημαντικό υλικό παρέχουν και τα αποσπάσματα αρχαίων πεζογράφων όπως ο Εκαταίος, ο Ελλάνικος, ο Φερεκύδης και ο Τιμαίος¹³

Στην πρώιμη Ελληνιστική περίοδο, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος προσπάθησε να επαναφέρει το είδος του αρχαϊκού έπους με ένα εξάμετρο ποίημα για τους Αργοναύτες. Όπως η *Ιλιάδα* και η *Οδύσσεια*, έτσι και τα *Αργοναυτικά* συμπεριλαμβάνουν μέσα στις αφηγηματικές αναφορές τους γεγονότα που συμβαίνουν

¹⁰ Gantz 1992, 341, *Θεογονία*, 992-1002.

¹¹ Gantz 1992, 342.

¹² Shapiro 1994, 94.

¹³ Gantz 1992, 342, Κακριδής 1986, 185.

πριν και μετά την δράση της ιστορίας¹⁴. Το έπος αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη σύγχρονη μυθογραφία καθώς περιέχει στοιχεία από μια πολύ πρωιμότερη παράδοση¹⁵. Ο Απολλόδωρος επίσης, πολλές φορές αντλεί το υλικό του από τον Απολλώνιο ή από άλλους μυθογράφους.

Αναμφισβήτητα, τα *Αργοναυτικά* του Απολλώνιου του Ρόδιου επηρέασαν σημαντικά την αρχαία και τη νεότερη λογοτεχνία και τροφοδότησαν ποικίλες παραδόσεις. Είναι αξιοσημείωτο πως ο μύθος των Αργοναυτών συνδέεται με την εξόρμηση των Ελλήνων να κατακτήσουν τα παράλια της Μαύρης θάλασσας.¹⁶

Οι αιοδοί της Ιωνίας για να οργανώσουν τον μυθικό κόσμο των Ελλήνων είχαν καταρτίσει ένα γενεαλογικό διάγραμμα κατά το οποίο, οι ήρωες που συμμετέχουν στην Αργοναυτική εκστρατεία είναι μια γενιά προγενέστεροι από αυτούς που πήραν μέρος στον Τρωικό πόλεμο. Έτσι ο πατέρας του Οδυσσέα, ο Λαέρτης, του Αχιλλέα, ο Πηλέας, του Αίαντα, ο Τελαμώνας ανήκουν στους Αργοναύτες.

Σχετικά με την πραγματική κατασκευή της Αργούς, δημιουργήθηκαν ποικίλες παραδόσεις. Ο Πίνδαρος, στον τέταρτο *Πυθιονικό* του δεν αναφέρει τίποτα, ενώ ο Ευριπίδης αναφέρει πως η Αργώ πέρασε πρώτη την Ανατολική θάλασσα. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν πως η Αργώ ήταν το πρώτο μεγάλο καράβι που κατασκευάστηκε ποτέ¹⁷. Ο Όμηρος αναφέρει τη θεά Αθηνά ως κατασκευαστή της Αργούς (μ69), όμως ο Απολλώνιος ο Ρόδιος¹⁸ λέει πως η Αθηνά βοήθησε στην κατασκευή με τις συμβουλές της. Στην «Αργώ» του Αισχύλου, η Αθηνά συνεισφέρει με ένα ξύλο με ανθρώπινη φωνή ως μέρος του πλοίου, κάτι που εμφανίζεται και στον Απολλώνιο και στον Φερεκύδη (3F111), όπου όμως το πλοίο έχει ως κατασκευαστή τον Άργο, γιο του Αρέστορα.¹⁹ Ακόμη, έχει υποστηριχθεί πως το πλοίο ονομάστηκε έτσι από τους Αργείους που ταξίδεψαν με αυτό ή από το Άργος όπου ναυπηγήθηκε²⁰.

Σύμφωνα με τον Απολλώνιο τον Ρόδιο, το πρωραίο τμήμα της Αργούς που ήταν ξύλο με ανθρώπινη φωνή και προφητικό χάρισμα προερχόταν από ιερή

¹⁴ Harder- Wakker 2000, 11.

¹⁵ Bouzek 1990, 15.

¹⁶ Κακριδής 1986, 12, Ευριπίδης, *Ανδρομάχη* (863κ.ε).

¹⁷ Gantz 1992, 343-344 (Απολλώνιος P.1,113 και Διόδωρος 4,41,1)

¹⁸ Απολλώνιος Ρόδιος *Αργοναυτικά* 1, 19 και 111,226, 551 και 2, 1187.

¹⁹ FGr Hist 3 F106, Ο Φερεκύδης υποστηρίζει πως το πλοίο πήρε το όνομα του από τον Άργο, γιο του Φρίξου.

²⁰ Σχόλια *Ομήρου Οδ.* μ.70.

βελανιδιά της Δωδώνης²¹. Όμως το δοκάρι αυτό διαδραματίζει έναν περιορισμένο ρόλο στο έπος, ενθαρρύνοντας το πλήρωμα, όταν αρχικά επιβιβάζεται στο πλοίο, και όταν τους αναφέρει το λόγο του θυμού του Δία για τον φόνο του Άψυρτο²². Οι σχολιαστές του Απολλώνιου του Ρόδιου, αναφέρουν ότι η Αργώ κατασκευάστηκε στις Παγασές, που ονομάστηκαν έτσι από αυτό το γεγονός (πήγνυμι = σκαρώνω καράβι)²³

Σχετικά με τον αριθμό των Αργοναυτών που συμμετείχαν στην εκστρατεία, παρατίθενται από πολλούς μελετητές διαφορετικοί κατάλογοι. Ο Πίνδαρος²⁴ συμπεριλαμβάνει τους παρακάτω: Ηρακλή, Πολυδεύκη, Έυφημο, Περικλύμενο, Ορφέα, Εχίων και Έρυτο, Κάλαϊ και Ζήτη, τον Ιάσονα και τον μάντη Μόψο. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος απαριθμεί πενήντα πέντε Αργοναύτες²⁵. Ο κατάλογος του θεωρείται το ανάλογο του καταλόγου των Νεών της *Ιλιάδος* του Ομήρου (B 494-877). Ο Απολλόδωρος παραλείπει ορισμένους από αυτούς και αναφέρει άλλα ονόματα. Όλοι οι κατάλογοι έχουν κοινά τα ονόματα είκοσι οχτώ Αργοναυτών²⁶ (βλ. σελ. 57 Κατάλογος Αργοναυτών).

Ορισμένες παραδόσεις αναφέρουν πως αρχικά στην Αργοναυτική εκστρατεία συμμετείχαν άνδρες Μινυακής καταγωγής²⁷. Επειδή όμως ο μύθος αυτός βρήκε μεγάλη απήχηση σε όλη την Ελλάδα πολλές πόλεις συνέδεσαν τοπικούς ήρωες τους με τους ήρωες της Αργούς²⁸.

Κάτι που αξίζει να σημειωθεί είναι η παρουσία στον μύθο της Αργοναυτικής εκστρατείας πολυάριθμων ζευγαριών αδερφών (οι Διόσκουροι, οι Βορεάδες, δυο γιοι του Ερμή, δυο μάντιες και δυο ποιητές) γεγονός που δικαιολογεί πως κάθε πάγκος στο πλοίο είχε δύο θέσεις²⁹.

²¹ Gantz 1992, 344 Κατά τον Βαλέριο Φλάκκο (1.305), η Ήρα είναι εκείνη που τοποθετεί το κομμάτι της ιερής βελανιδιάς στην Αργώ.

²² Απολλώνιος P. 1.524-27 και 4.580-91.

²³ Απολλώνιος P.1, 238.

²⁴ Πίνδαρος, Πύθια 4, 303 κ.ε

²⁵ Κακρυδής 1986,137. Στον Ηγήσανδρο ως τόπος κατασκευής του πλοίου των Αργοναυτών αναφέρεται η Μαγνησία, όπου εκεί είχε καθιερωθεί από τους Αργοναύτες η λατρεία του Εταίρειου Διός.(Αθηναίος, 13, 572d).

²⁶ Gantz 1992, 343 Ο Θεόκριτος (13,74) αναφέρει εξήντα κωπηλάτες, ενώ ο Υγίνος κάνει λόγο για εξήντα επτά. Επίσης, ο Διδώωρος (4,41,2) αναφέρει πενήντα τέσσερις Αργοναύτες μαζί με τον Ιάσονα και επιλέγει τους πιο φημισμένους.

²⁷ Απολλώνιος P. 1,229, Πίνδαρος *Πύθια* 4,122.

²⁸ Κακρυδής 1986,137. Σε επιγραφή της Χίου, του 5^{ου} ή 4^{ου} αιώνα βρέθηκε κατάλογος που σημειώνονται τα ονόματα των Αργοναυτών με την ιεραρχική σειρά των πατέρων τους :οι γιοι του Δία (Κάστορας και Πολυδεύκης) και οι γιοι του Ποσειδώνα (Ναύπλιος, Εργίνος, Αγκαίος, Έυφημος) Β. Haussoullier , *REG* 3 (1890) 207κ.ε.

²⁹ Απολλώνιος P.1.396.

Ορισμένοι από τους Αργοναύτες έχουν κάποιες θαυμαστές ικανότητες ή μαγικές δυνάμεις, τις οποίες όμως δεν τις χρησιμοποιούν. Μόνο οι Βορεάδες που κυνηγούν τις Άρπυιες, για να ελευθερώσουν τον Φινέα κάνουν μια επίδειξη των ικανοτήτων τους.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή του Ηρακλή στην Αργοναυτική εκστρατεία. Ο Ηρακλής ξεκίνησε μαζί με τους άλλους ήρωες³⁰, αλλά επειδή το πλοίο είχε πωσ δεν μπορούσε να σηκώσει το βάρος του οι Αργοναύτες τον έστειλαν στη Μαγνησία για να φέρει νερό και τον εγκατέλειψαν³¹.

Η Κολχίδα ήταν το κύριο σκηνικό του αργοναυτικού μύθου, και είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο, ότι ο μύθος περιγράφει αυτή τη χώρα σαν να είναι κατά κάποιο τρόπο ανώτερη από την Ελλάδα, εκείνης της εποχής και κατέχει το χρυσόμαλλο δέρας, ένα συμβολικό αντικείμενο, σημαντικό για τον ελληνικό πολιτισμό³².

---

³⁰ Απολλόδωρος *Μυθολογία* 1,118, *Ησίοδος* απ.263.

³¹ Gantz 1992, 345. Κατά τον Φερεκύδη, το μέρος που άφησαν τον Ηρακλή οι ήρωες της Αργούς, ονομάστηκε Αφέτες.

³² Bouzek 1990, 15.

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ

Ο Ιάσοντας, ο αρχηγός των Αργοναυτών, ήταν ο γιος του βασιλιά Αίσωνα της Ιωλκού στη Θεσσαλία³³. Όπως ο Αχιλλέας και ο Ασκληπιός, έτσι και ο Ιάσοντας ανατρέφεται από τον Κένταυρο Χείρωνα, ο οποίος του μαθαίνει και την ιατρική. Αυτή του την ικανότητα σημαίνει και το όνομά του³⁴.

Ο Πελίας, γιος του Ποσειδώνα και της Τυρώς, σφετερίστηκε το θρόνο του ετεροθαλή αδελφού του Αίσωνα, του νόμιμου δικαιούχου. Όταν βασίλευε στην Ιωλό, προειδοποιήθηκε από ένα χρησμό να φοβάται τον άνδρα που θα φτάσει στο ανάκτορό του και θα φοράει μόνο ένα σανδάλι.

Όταν ο Ιάσοντας ανδρώθηκε, έμαθε την αδικία που έγινε στον πατέρα του και ετοίμασε ταξίδι για να ζητήσει την επιστροφή του θρόνου και να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του³⁵. Στο δρόμο για την Ιωλό έχασε ένα από τα σανδάλια του. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, στο πρώτο βιβλίο του, αναφέρει πως ο Ιάσοντας έχασε το σανδάλι του καθώς διέσχισε τον Άναυρο ποταμό³⁶. Στο τρίτο βιβλίο του αφηγείται την παρακάτω ιστορία: Η Ήρα για να δοκιμάσει αν είναι οι άνθρωποι δίκαιοι, μεταμφιέστηκε σε μια ηλικιωμένη γυναίκα³⁷. Κάποτε στις εκβολές του Αναύρου συνάντησε τον Ιάσωνα και του ζήτησε να τη βοηθήσει να περάσει το ποτάμι. Εκείνος τη λυπήθηκε, την πήρε στους ώμους του και την πέρασε από τα ορμητικά νερά. Όμως ο Απολλώνιος Ρόδιος εδώ, δεν αναφέρει ότι ο Ιάσοντας έχασε το σανδάλι του σε αυτή την ιδιαίτερη περίπτωση.

Ακόμα και οι πρώιμες περιγραφές του Πίνδαρου και του Φερεκύδη συμπεριλαμβάνουν το μοτίβο του χαμένου σανδαλιού. Και τις δύο φορές όμως το σανδάλι είναι απλώς ξεχασμένο ή χαμένο από τον Ιάσωνα, όχι κάτω από ειδικές περιστάσεις³⁸. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, ο Ιάσοντας φορά μόνο ένα σανδάλι επειδή έτσι ήταν ο Μαγνησιακός τρόπος ντυσίματος (σανδάλι φορούσαν μόνο για περπάτημα πάνω σε κοφτερούς βράχους, και με γυμνό πόδι περπατούσαν για να μη γλιστράνε στη λάσπη)³⁹. Κατά τον Ι. Θ. Κακριδή, στον Ιάσωνα αποδίδεται σταθερά ο

³³ Κακριδής 1986, 127-130 Σχόλια στον Πίνδαρο, «Πύθια» 4 211a, και Σχόλια στον Απολλώνιο Ρόδιο 1,554

³⁴ *ιάομαι* =θεραπεύω, *ίαςις* = θεραπεία

³⁵ Schefold 1992, 191.

³⁶ Απολλώνιος P.1.8-14

³⁷ Απολλώνιος P.3.66-73

³⁸ Gantz 1992, 342.

³⁹ Rose 1956, 128.

χαρακτηρισμός του μονοσάνδαλου. Υπήρχε η αντίληψη ότι ο μονοσάνδαλος είχε στενή σχέση με τη γη και για αυτό είχε υπό τον έλεγχό του κάποια δαιμονική δύναμη. Η ιστορία του μονοσάνδαλου πλάστηκε πιθανότατα από την ανάγκη να αιτιολογηθεί κάποιο εθιμικό φαινόμενο ή το χαρακτηριστικό γνώρισμα κάποιας φυλής, πράγμα γνωστό από τους μονοσάνδαλους πολεμιστές της Αιτωλίας στο κυνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου⁴⁰.

Η ιδιαίτερη αγάπη και υποστήριξη της Ήρας προς τον Ιάσονα, στον Απολλώνιο Ρόδιο, προέρχεται εν μέρει από τη δράση της ευγένειας του προς αυτή αλλά νωρίτερα στο ποίημα μαθαίνουμε επίσης πως ο Πελίας δεν την τίμησε όταν πρόσφερε θυσίες στους άλλους θεούς⁴¹. Γι' αυτό και η Ήρα είναι οργισμένη εναντίον του Πελία⁴², και βοηθά τον Ιάσονα στο ταξίδι του, γιατί έτσι θα έρθει η Μήδεια και θα τον τιμωρήσει. Έτσι το ταξίδι της Αργούς γίνεται ένα περίτεχνο μέσο που θα προκαλέσει την τιμωρία του⁴³.

Ο Πελίας προσπάθησε να απαλλαγεί από τον Ιάσονα, συμφωνώντας να επιστρέψει το θρόνο, με τον όρο ότι ο Ιάσοντας θα κατάφερνε να φέρει σε αυτόν το χρυσόμαλλο δέρας από την Κολχίδα, στην απομακρυσμένη ακτή της Μαύρης θάλασσας⁴⁴.

Ο Αθάμας, βασιλιάς της Βοιωτίας, είχε αποκτήσει με τη Νεφέλη δυο παιδιά τον Φρίξο και την Έλλη. Η Ινώ, η δεύτερη γυναίκα του κατέστρωσε σχέδιο για να απαλλαγεί από τα παιδιά του άνδρα της. Έπεισε τις γυναίκες του Ορχομενού να ψήσουν τον καρπό για τη σπορά, κρυφά από τους άνδρες τους. Όταν ήρθε ο καιρός και δεν φύτρωσε τίποτα, μεγάλη πείνα απείλησε τη χώρα. Ο Αθάμας τότε, έστειλε στο μαντείο ανθρώπους να μάθουν τι συνέβαινε. Η Ινώ, όμως τους είχε εξαγοράσει και τους έπεισε να δώσουν χρησμό πως έπρεπε ο Φρίξος, και σύμφωνα με μερικές περιγραφές, και η Έλλη, να θυσιαστούν⁴⁵. Τότε η μητέρα τους, Νεφέλη, παρενέβη και στέλνει ένα φτερωτό χρυσόμαλλο κριάρι που της είχε χαρίσει ο Ερμής. Με αυτό ο Φρίξος και η Έλλη δραπέτευσαν, πετώντας πάνω από τη θάλασσα.

⁴⁰ Κακριδής 1986, 130 : Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος (1,7) τον αναφέρει ως *μονοσάμβαλον* και *οιοπέδιλον*, και *μονοκρήπιδα* τον λέει ο Πίνδαρος (Πύθια 4,133 και Σχόλια 4.133b)

⁴¹ Απολλώνιος P.1 12-14

⁴² Κακριδής 1986, 127-129. Ο Φερεκύδης δεν δίνει κανένα λόγο για το θυμός της Ήρας, ενώ ο Υγίνος (Fab.12-13) προσθέτει ότι η Ήρα εσκεμμένα προκάλεσε τον Ιάσονα να χάσει το σανδάλι του έτσι ώστε να τον καθιστούσε το πρόσωπο της προφητείας.

⁴³ Απολλόδωρος 1.92 και 109.

⁴⁴ Gantz 1992 342, Απολλώνιος P.4.241-43.

⁴⁵ Kerényi 1984, 493.

Όταν όμως περνούσαν τα στενά ανάμεσα στο Σίγειο και τη Θρακική χερσόνησο, η Έλλη γλίστρησε και πνίγηκε στα νερά του Πόντου που από τότε ονομάστηκε Ελλήσποντος⁴⁶. Ο Φρίξος συνέχισε το ταξίδι του και έφθασε στην Κολχίδα όπου θυσίασε το κριάρι στο Δία. Εκεί τον καλοδέχτηκε ο Αιήτης, ο βασιλιάς του τόπου, ο γιος του Ήλιου και της Περσηίδας, και του έδωσε προστασία.

Ο Αιήτης, είχε δύο κόρες, την Χαλκίοπη και την Μήδεια, και ένα γιο τον Άψυρτο. Ο Φρίξος παντρεύτηκε την Χαλκίοπη, με την οποία απέκτησε τέσσερις γιους, τον Μέλα, τον Κυτίσσωρο, τον Άργο και τον Φρόντη. Ο Φρίξος πρόσφερε το δέρμα του κριαριού στον Αιήτη. Εκείνος, σύμφωνα με την παράδοση, το κάρφωσε σε μια βελανιδιά, στο ιερό δάσος του Άρη και ένας ακοίμητος δράκοντας ανέλαβε τη φύλαξη του⁴⁷, ενώ κατά άλλη εκδοχή το φύλαγε ο ίδιος στο ανάκτορο του⁴⁸.

Ο Βελλερεφόντης, ο Ηρακλής και ο Περσέας είχαν αναλάβει μόνοι τους τα μακρινά τους ταξίδια, αλλά ο Ιάσωνας βοηθήθηκε από τον έμπιστο δάσκαλο του Χείρωνα, ο οποίος στρατολόγησε τους μεγαλύτερους ήρωες της εποχής για να τον συνοδεύσουν στην αποστολή του⁴⁹. Σε όλους αυτούς η θεά Ήρα έβαλε ασίγαστο πόθο να σηκώσουν μαζί τον το βάρος μιας τόσο μεγάλης επιχείρησης. Χωρίς αμφιβολία η τελική φάση του ταξιδιού τους, δηλαδή η απόκτηση του Χρυσόμαλλου δέρατος, ήταν έργο του Ιάσωνα, ενώ το θαλάσσιο ταξίδι αποτελούσε συλλογικό εγχείρημα. Ο Ιάσωνας αφού δέχθηκε τον όρο που του είχε θέσει ο Πελίας και πήρε χρησμό από το μαντείο των Δελφών για το ταξίδι του στην Κολχίδα, παρήγγειλε στον Άργο, τον γιο του Αρέστορα, που ήταν αρχιτέκτονας, να του φτιάξει ένα καράβι με πενήντα κουπιά.

Σύμφωνα με τον χρησμό, η Ιωλκός δεν θα ευημερούσε ποτέ αν κάποιος δεν επέστρεφε από τη χώρα του Αιήτη το δέρμα του κριαριού με το οποίο είχε φύγει ο Φρίξος και η Έλλη από τον Ορχομενό, για να μην θυσιαστούν. Ο Πελίας⁵⁰ θέλοντας να απαλλαγεί από τον Ιάσωνα, διέταξε τον Άργο να μη χρησιμοποιήσει πολλά καρφιά στην κατασκευή του πλοίου, έτσι ώστε να διαλυθεί γρήγορα.

⁴⁶ Carpenter 1991, 183 Απολλώνιος Ρ. Σχόλια 3.1074 και 109, Απολλόδωρος, 1.80-83

⁴⁷ Κακριδής 1986, 128. Ο Φερεκύδης αναφέρει ότι το χρυσόμαλλο δέρας φυλασσόταν σε ένα νησί που είχε το παλιό μυθικό όνομα Αία, και το θεωρούσαν μητρόπολη της Κολχίδας. Το χρυσόμαλλο δέρμα, το κρέμασμά του και η φύλαξή του από ένα φίδι, αποτελούν στοιχεία παράλληλα με το μύθο των Εσπερίδων και του φύλακα τους Λάδωνα.

⁴⁸ Η παραλλαγή αυτή φαίνεται πως είναι αρχαιότερη (*Ναυπάκτια έπη*) Ο Ελλάνικος αναφέρει ότι το είχε τοποθετήσει στο ναό του Δία. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον Υγίνο, ο ίδιος ο Φρίξος είχε αφιερώσει το χρυσόμαλλο δέρας στο ναό του Άρη (Υγίνος 3,2 και 12,3).

⁴⁹ Schefold 1992, 191.

⁵⁰ Gantz 1992, 343 Απολλώνιος Ρ.1.19 και 111 και 226, 551.

Το πλοίο με το οποίο οι ήρωες ξεκίνησαν το ταξίδι τους, το οποίο κατασκευάστηκε με πρωτομάστορα τον Άργο, και με τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς, η οποία έφερε από την ιερή βελανιδιά της Δωδώνης το πρωραίο τμήμα, ξύλο με ανθρώπινη φωνή και προφητικό χάρισμα, ονομάστηκε Αργώ (η λέξη σημαίνει και γρήγορη, λαμπρή) και από αυτό οι ταξιδιώτες της πήραν το όνομα Αργοναύτες. Επειδή μάλιστα, είχε γίνει με ξυλεία από τα δάση του Πηλίου το έλεγαν, επίσης Πηλιάδα Αργώ.

Αφού οι Αργοναύτες συγκεντρώθηκαν στην Ιωλκό (βλ. χάρτη αρ. 1) για να ξεκινήσουν, ο μάντης Μόψος, μόλις βρήκε τους οιωνούς ευνοϊκούς, έδωσε την άδεια για να ξεκινήσουν⁵¹.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΣΤΗ ΛΗΜΝΟ

Πρώτη στον κατάλογο με τις περιπέτειες των Αργοναυτών, είναι σχεδόν σε όλες τις περιγραφές η επίσκεψη στη Λήμνο (βλ. θέση αρ. 2 στο χάρτη 1), όπου αυτοί βρίσκουν ότι οι γυναίκες του νησιού έχουν σκοτώσει όλους τους άνδρες εκτός από έναν.

Σύμφωνα με τον Απολλώνιο τον Ρόδιο⁵², οι γυναίκες της Λήμνου είχαν πολύ καιρό να προσφέρουν τις οφειλόμενες τιμές στην Αφροδίτη, και γι' αυτό το λόγο, αυτή έκανε τους άνδρες τους να τις απορρίπτουν και να προτιμούν τις γυναίκες της Θράκης, τις οποίες φέρνανε από απέναντι όταν τη λεηλατούσαν. Σε αντεκδίκηση, οι Λήμνιες σκότωσαν όλους τους άνδρες του νησιού. Μόνο η Υψιύλη, η κόρη του βασιλιά Θόαντα, έκρυψε τον πατέρα της σε μια λάρνακα και τον άφησε μέσα στη θάλασσα μήπως ξεφύγει. Ο Απολλόδωρος⁵³ αναφέρει την ίδια ιστορία, προσθέτοντας μόνο ότι η Αφροδίτη προκάλεσε τις γυναίκες να εκπέμπουν μια ανυπόφορη μυρωδιά και γι' αυτό οι άνδρες τους τις απέρριπταν.

Ο Μυρσίλος της Λέσβου⁵⁴ αναφέρει μια διαφορετική εξήγηση σχετικά με την κακόφημη δυσωδία :όχι η Αφροδίτη αλλά η Μήδεια την προκάλεσε. Τοποθετεί

⁵¹ Όταν έφθασαν στην ακτή της Μάγνησσας, προσέφεραν θυσία στον τοπικό ήρωα Δόλοπα και συνέχισαν το ταξίδι τους, παραλιακά, ως τις Αφέτες, και από εκεί ξανοίχτηκαν στο πέλαγος.

⁵² Απολλώνιος Ρ. 1.234-909, Gantz 1992, 345.

⁵³ Απολλόδωρος 1.9.17, Κακριδής 1986, 142.

⁵⁴ Burkert 2001: Με αυτό το μύθο, το τελετουργικό της φωτιάς συνδέεται όχι με έναν αδιάφορο και αυθαίρετο τρόπο, που σηματοδοτείται από δύο περιπέτειες : πρώτον εκεί ξεκινά μια περίοδος ανώμαλης, άκαρπης, μυστηριώδους ζωής μέχρι δεύτερον η άφιξη του πλοίου φέρνει μια καινούργια, χαρούμενη ζωή που είναι στην πραγματικότητα η επιστροφή στην κανονική ζωή.

τη στάση στη Λήμνο, κατά την επιστροφή των Αργοναυτών από την Κολχίδα και αναφέρει πως η παρουσία της Μήδειας προκάλεσε μερικές επιπλοκές στη σχέση της Υψιπύλης και του Ιάσονα. Η Μήδεια από ζήλεια, πήρε την εκδίκησή της. Έριξε μαγικό φάρμακο στο νησί και έκανε τις Λήμνιες να μυρίζουν άσχημα. Από τότε η μυρωδιά αυτή ξαναρχόταν το νησί κάθε χρόνο την εποχή που οι Αργοναύτες είχαν περάσει από το νησί τους. Όσο κρατούσε αυτή η κακοσμία, οι Λήμνιες έμεναν μακριά από τους άνδρες τους και τους γιους τους⁵⁵.

Όταν οι Αργοναύτες φάνηκαν να πλησιάζουν στη Λήμνο, οι Λήμνιες αρματώθηκαν και ετοιμάστηκαν να τους χτυπήσουν. Με τη μεσολάβηση όμως του Αιθαλίδη από τους Αργοναύτες και της Ιφινόης από τις γυναίκες της Λήμνου⁵⁶, οι Αργοναύτες δέχτηκαν να μείνουν στο νησί και να σμίξουν με τις Λήμνιες. Ένα ενδιαφέρον σημείο στον Απολλώνιο Ρόδιο είναι ότι η Υψιπύλη σχολιάζει όλη την αλήθεια για το γεγονός, λέγοντας στον Ιάσονα ότι όλοι οι άνδρες εξορίστηκαν στη Θράκη, χωρίς όμως να αποκαλύπτεται ποτέ ο δόλος⁵⁷.

Ο Αισχύλος στην τραγωδία του «Υψιπύλη» (αποσπ. 39-42) και ο Σοφοκλής στις «Λήμνιες»(αποσπ.384-389) διαπραγματεύονται το θέμα της διαμονής των Αργοναυτών στη Λήμνο⁵⁸. Ο Σοφοκλής αναφέρει ότι οι Λήμνιες συμπλέχτηκαν με τους Αργοναύτες σε άγρια μάχη στην παραλία⁵⁹.

Οι Αργοναύτες οργάνωσαν στο νησί αγώνες δρόμου και το βραβείο τους ήταν χιτώνες φτιαγμένοι από τις Λήμνιες⁶⁰. Στους αγώνες αυτούς, διακρίθηκε ο Εργίνος⁶¹. Στον Απολλώνιο Ρόδιο⁶² αναφέρεται ότι οι Λήμνιες εύχονταν να κάνουν τους ήρωες της Αργοναυτικής εκστρατείας μόνιμους συζύγους τους και δέχτηκαν την αναχώρησή τους με απροθυμία. Η πρώτη αυτή περιπέτεια των Αργοναυτών τους δίνει

⁵⁵ Κακριδής 1986, 142-43. Το περιστατικό της δολοφονίας των ανδρών της Λήμνου από τις γυναίκες τους, που παραβάλλεται από τον Ευριπίδη με την ιστορία των Δαναΐδων, ήταν αρχικά ανεξάρτητο από τον αργοναυτικό κύκλο όπως φαίνεται και από κάποιον υπαινιγμό του Αισχύλου στις «Χοηφόρες»

⁵⁶ Kerényi 1984 496.

⁵⁷ Απολλώνιος Ρ. 1.234-909

⁵⁸ Σχόλια Αισχ. Χοηφόροι σελ.151 στιχ.631 Το έργο του, «Λήμνιες» είναι πολύ πιθανό το πρώτο έργο μιας τριλογίας της οποίας, τα άλλα δύο δράματα ήταν η «Υψιπύλη» και η «Νεμέα».

⁵⁹ Κακριδής 1986, Στάτιος, Θηβαΐδα 5, 361κ.ε

⁶⁰ Απολλώνιος Ρ. 1,936-1186 και Σχόλια 1 936-1184

⁶¹ Ο Πίνδαρος, δεν αναφέρει γιατί οργανώνονταν τέτοιου είδους αγώνες και ούτε ο Απολλώνιος Ρόδιος, ο Απολλόδωρος, ούτε και ο Βαλέριος Φλάκκος κάνουν κάποια σχετική αναφορά. Στα σχόλια όμως του Πίνδαρου αναφέρεται πως οι αγώνες γίνονταν πιθανότατα προς τιμήν των νεκρών συζύγων των γυναικών της Λήμνου ή προς τιμήν του πατέρα της Υψιπύλης.

⁶² Απολλώνιος Ρ. 1. 861-98. Το πόσο καιρό παρέμειναν οι Αργοναύτες στο νησί της Λήμνου είναι ασαφές. Ο Στάτιος μιλάει για ένα χρόνο (Θηβαΐδα 5, 460) και ο Οβίδιος για δυο (Ηρωίδες 6, 56).

ένα μικρό περιθώριο να επιδείξουν τις ικανότητες τους, οι οποίες συνοψίζονται στους αγώνες που οργάνωσαν μετά την άφιξη τους.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑ: ΚΥΖΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΜΥΚΟΣ

Από τη Σαμοθράκη, η Αργώ προχωρά διαμέσου του Ελλησπόντου και μέσα στην Προποντίδα⁶³ στις αφηγήσεις του Απολλώνιου Ρόδιου και του Απολλόδωρου⁶⁴. Στη Σαμοθράκη που ονομάζεται και νησί της Ηλέκτρας λατρεύονταν οι Καβείροι, μυστηριακοί δαίμονες, φρυγικής καταγωγής. Στα μυστήρια τους φαίνεται πως μνήθηκαν και οι Αργοναύτες⁶⁵.

Στην Προποντίδα, οι ήρωες κάνουν τρεις στάσεις: στο νησί του Δινδύμου όπου εκεί καλωσορίζονται από τον Κύζικο (βλ. θέση αριθμός 3 στο χάρτη 1), βασιλιά των Δολιόνων, στη γη της Μυσίας, και στη χώρα των Βεβρύκων, των οποίων ο βασιλιάς Αμυκός προκαλεί τους Αργοναύτες σε μια μάχη.

Η πρώτη από αυτές τις ιστορίες έχει ειπωθεί από τον Ηρόδοτο⁶⁶ πολύ πριν από τον Απολλώνιο Ρόδιο. Την δεύτερη την διηγείται περιληπτικά ο Θεόκριτος, και μετά ο Απολλώνιος με περισσότερες λεπτομέρειες. Όσον αφορά τον Αμυκό, ο Επίχαρμος ανέφερε τουλάχιστον την ήττα του από τους Αργοναύτες και ο Σοφοκλής έγραψε ένα σατυρικό δράμα με τον τίτλο αυτό, από το οποίο δεν σώθηκε σχεδόν τίποτα.

Ο Κύζικος, ο γιος του Αινεία⁶⁷, αρχικά καλοδέχεται τον Ιάσονα και τους άνδρες του, καθώς κάποτε είχε λάβει έναν χρησμό ώστε να υποδεχθεί φιλικά την ομάδα των ηρώων. Οι πολίτες της πόλης της Κυζίκου, η θέση της οποίας εντοπίζεται εκεί όπου στους ιστορικούς χρόνους υπάρχει η σημαντική, ομώνυμη αποικία της Μιλήτου, στην Προποντίδα, γνώριζαν ότι κοντά τους κατοικούσαν γιοι της γης με έξι χέρια, οι Γηγενείς Γίγαντες: στο Αρκουδονησί, ή μάλλον στη χερσόνησο της Άρκτου, πάνω στην οποία υψωνόταν το βουνό Δίνδυμον.

Αφού ο Κύζικος τους έδωσε οδηγίες για το ταξίδι τους, οι Αργοναύτες ανέβηκαν στο βουνό Δίνδυμον. Εκεί οι Γηγενείς τους επιτέθηκαν, έτσι ώστε να τους

⁶³ Gantz 1992, 347 Στον Διόδωρο και στον Βαλέριο Φλάκκο υπάρχει πρώτα μια στάση στην Τροία

⁶⁴ Απολλόδ.1.116

⁶⁵ Απολλώνιος P.1.910-921 και Σχόλια. Κατά τον Ι. Θ. Κακριδή, όσοι έπαιρναν μέρος στα μυστήρια αυτά, σώζονταν από θαλασσοταραχές και φορούσαν μια κόκκινη κορδέλα γύρω από την κοιλιά τους.

⁶⁶ Ηρόδοτος, 31 F 7.

⁶⁷ Gantz 1992, 347.

αποκλείσουν στο λιμάνι. Όμως ο Ηρακλής και άλλοι ήρωες τους εξουδετέρωσαν⁶⁸. Αφού μετά δειπνήσαν με τους Δολιόνες, ετοιμάστηκαν να φύγουν. Τη νύχτα, όμως θύελλες και τρικυμία τους ανάγκασαν να γυρίσουν πίσω.

Οι Δολιόνες, επειδή θεώρησαν, ότι ήταν εχθροί, τους επιτέθηκαν. Στη μάχη που ακολούθησε ο Ιάσοντας σκότωσε τον Κύζικο και πολλοί Δολιόνες σκοτώθηκαν επίσης. Το χάραμα, όταν ανακαλύφθηκε το λάθος, γενικός θρήνος επικράτησε. Η Κλείτη, γυναίκα του Κύζικου και κόρη του Μέροπα, αυτοκτόνησε⁶⁹.

Για δώδεκα μέρες καταιγίδες εμπόδιζαν την Αργώ να ξεκινήσει⁷⁰. Τελικά ο μάντης Μόψος διέκρινε έναν ευνοϊκό οινώ και είπε στον Ιάσωνα πως θα έπρεπε να ανέβουν στο βουνό Δίνδυμο και να προσφέρουν θυσία στη Ρέα, τη Μητέρα των θεών.

Από το νησί του Δινδύμου, η Αργώ ακολουθεί τις νότιες ακτές της Προποντίδας και φτάνει στις εκβολές του ποταμού Κίου. (βλ. θέση αρ. 4 στο χάρτη 1). Εδώ καλωσορίζονται από τους κατοίκους της Μυσίας. Οι ντόπιοι ετοιμάζονται για να προσφέρουν συμπόσιο στους νεοφερμένους. Πριν ξεκινήσουν την κοινή εστίαση, ο Ηρακλής περιπλανήθηκε στο δάσος ψάχνοντας για ένα δέντρο από το οποίο θα μπορούσε να φτιάξει ένα καινούργιο κουπί. Ο Ύλας, τον οποίο ο Ηρακλής είχε αναθρέψει από μικρό παιδί⁷¹, πήγε σε μια πηγή για να φέρει νερό. Η Νύμφη της πηγής, όπου πλησίασε ο Ύλας για να πάρει νερό, τον ερωτεύτηκε και τον τράβηξε στα βαθιά νερά.⁷²

Ο Πολύφημος, ο γιος του Έλατου, άκουσε τις φωνές του Ύλα και ειδοποίησε αμέσως τον Ηρακλή, ο οποίος άφησε όλα τα άλλα και πήγε να τον βρει. Με το χάραμα, ο Τίφυς, προτρέπει τους άλλους Αργοναύτες να εκμεταλλευτούν τον άνεμο. Εκείνοι επιβιβάστηκαν και άφησαν πίσω τους την ακτή⁷³. Έχοντας απομακρυνθεί αρκετά, τότε αντιλήφθηκαν ποιους άφησαν πίσω τους. Εκείνη τη στιγμή, από τα κύματα εμφανίζεται ο θεός Γλαύκος για να επιβεβαιώσει πως ήταν θέλημα των θεών ο Ηρακλής και ο Πολύφημος να μείνουν στη Μυσία.

⁶⁸ Kerényi 1984, 498.

⁶⁹ Απολλώνιος Ρ. 1.936-1186 και Σχόλια 1 936-1184.

⁷⁰ Απολλόδωρος 1.116, Κακριδής 1986, 144-45.

⁷¹ Κακριδής 1986, 145-146 : Τον είχε πάρει ο Ηρακλής, από το σπίτι του πατέρα του, του θεϊκού Θεοδάμαντα, όταν στη χώρα των Δρυόπων, τον είχε σκοτώσει, επειδή είχαν φιλονικήσει για έναν ταύρο.

⁷² Απολλώνιος Ρ. 1.1187-1357 και Σχόλια.

⁷³ Απολλόδ 1.117. Ο Τελαμώνας αμέσως κατηγόρησε τον Ιάσωνα, ότι αυτό το είχε προσχεδιάσει, έτσι ώστε να αυξήσει τη δική του φήμη. Οι Βορεάδες υπερασπίστηκαν τον Ιάσωνα.

Η τελευταία περιπέτεια των Αργοναυτών, στην Προποντίδα ήταν τη χώρα των Βεβρύκων (βλ. χάρτη 1 αρ.5). Εδώ, σύμφωνα με τον Απολλώνιο Ρόδιο, κανένας ξένος που έφθανε στη χώρα, δεν επιτρεπόταν να μείνει αν δεν πυγμαχούσε με τον τοπικό βασιλιά Αμυκό, γιο του Ποσειδώνα. Ο Πολυδεύκης δέχτηκε την πρόκληση του και οι δυο τους μάχονται, μέχρι που ο Αμυκός βρίσκει το θάνατο⁷⁴. Οι Βέβρυκες ξεχύνονται στη μάχη εναντίον των Αργοναυτών για να εκδικηθούν το θάνατο του βασιλιά τους. Οι Αργοναύτες όμως τους νικούν και τους υποχρεώνουν να υποχωρήσουν στο εσωτερικό της χώρας.

Ο Επίχαρμος διαπραγματεύτηκε το περιστατικό των Αργοναυτών με τον Αμυκό⁷⁵ σε μια κωμωδία. Σε αυτή, ο Πολυδεύκης έδωσε τον αντίπαλο του, προκειμένου να τον σκοτώσει. Θεωρείται πάντως ότι το συγκεκριμένο επεισόδιο υπηρετεί την σκηνική οικονομία: ο ηττημένος Αμυκός δένεται έτσι ώστε να παραμείνει ο πρωταγωνιστικός χαρακτήρας επί του προσκηνίου⁷⁶.

Ο Αμυκός ίσως να έδωσε στους ήρωες της Αργού κάποιες πληροφορίες για το ταξίδι τους. Σύμφωνα με την εκδοχή που συναντάμε στον Θεόκριτο, οι Αργοναύτες έπεισαν τον βάρβαρο βασιλιά να βελτιώσει την συμπεριφορά του προς τους ξένους, και δεν τον φόνευσαν⁷⁷.

---

⁷⁴ Απολλώνιος Ρ. 2.1-163 και Σχόλια, Gantz 1992, 348-349

⁷⁵ Θεόκριτος, 22 27-134, Απολλόδωρος, 1.119 Ο Κάστορας και ο Πολυδεύκης βρίσκουν τυχαία τον Αμυκό πλάι σε μια πηγή και δεν τους άφησε να πιουν νερό αν δεν πυγμαχούσαν μαζί του. Παρουσιάζεται περισσότερο σαν χοντροκομμένος αγροίκος παρά σαν βασιλιάς. Ο Πολυδεύκης δέχτηκε την πρόκλησή του. Ο Αμυκός στη μάχη δέχτηκε τέτοιο χτύπημα, ώστε ο Πολυδεύκης κατόρθωσε να του αποσπάσει την υπόσχεση πως ποτέ ξανά δεν θα ενοχλούσε τους ξένους.

⁷⁶ Gantz 1992,349 Στον Βαλέριο Φλάκκο (4.99-343), ο Αμυκός πεθαίνει στη μάχη, όπως επίσης στον Απολλόδωρο (1.9.20) και στον Υγίνο (17).

⁷⁷ Gantz 1992, 349. Σχετικά με το δέντρο της δάφνης, στην οποία έδωσε ο Πολυδεύκης τον Αμυκό ή οι Αργοναύτες την Αργώ δημιουργήθηκαν πολλές ιστορίες. Έλεγαν πως όποιος έκοβε ένα φύλλο από αυτή τη δάφνη, επέσυρε την κοροϊδία του κόσμου. Ακόμα πίστευαν πως αρκούσε ένα κλαδί της σε ένα πλοίο για να ξεσηκώσει φοβερό καβγά ανάμεσα στους ναύτες και σε ένα συμπόσιο για να διαλύσει την διασκέδαση.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΦΙΝΕΑ

Αφήνοντας τη χώρα των Βεβρύκων, οι Αργοναύτες πλησιάζουν στο Βόσπορο και μέσα στη Μαύρη θάλασσα ολοκληρωτικά. Εδώ συναντούν τον τυφλό μάντη Φινέα, ο οποίος τυραννιόταν από παλιά βαριά κατάρρα. Ο Απολλώνιος⁷⁸ τοποθετεί αυτή τη συνάντηση στη Βιθυνία, στη νότια ακτή, ενώ στον Απολλόδωρο⁷⁹ λαμβάνει χώρα στη Σαλμυδησσό (βλ. χάρτη 1 αρ.6), στη δυτικότερη ακτή.

Ο Φινέας, βασιλιάς της Θράκης, ήταν γιος ή εγγονός του Αγήνορα. Ήταν σύζυγος, της Κλεοπάτρας, της κόρης του Βορέου και της Αθηναίας πριγκίπισσας, Ωρείθυιας. Ήταν ήρωας μιας παράδοσης με πολλές παραλλαγές. Τον βρήκε η χειρότερη μοίρα εξαιτίας της μαντική ικανότητας που του είχε χαρίσει ο γιος της Λητούς, ο Απόλλωνας. Επειδή φανέρωνε στους ανθρώπους τα θεϊκά μυστικά, ο Δίας τον τιμώρησε. Του έστειλε τις Άρπυιες, του πήρε το φως του, και τον καταδίκασε σε μακρόχρονη γεροντική ζωή. Οι Άρπυιες ήταν αρπακτικά (όπως υποδηλώνει και το όνομά τους) πνεύματα, φτερωτές γυναικείες μορφές, ή πουλιά με κεφάλι γυναίκας⁸⁰. Οι τερατόμορφες Άρπυιες έρχονταν την ώρα που ο δύστυχος Φινέας ετοιμάζονταν να φάει και του άρπαζαν το φαγητό από τα χέρια και το στόμα. Ό, τι έμενε υπόλοιπο είχε τέτοια δυσσομία που δεν μπορούσε κανείς να την υποφέρει από κοντά⁸¹.

Ο Φινέας είχε προβλέψει την άφιξη των Αργοναυτών και ήξερε ότι οι Βορεάδες, αδέρφια της γυναίκας του, ο Κάλαϊς και ο Ζήτης επρόκειτο να τον απελευθερώσουν από τις Άρπυιες.

Όπως ο πατέρας τους, οι Βορεάδες είχαν φτερά και μπορούσαν να πετάξουν τόσο γρήγορα, όσο και ο άνεμος. Ο Φινέας τους διαβεβαίωσε ότι η βοήθεια τους δεν θα προκαλούσε την οργή του Δία. Οι δίδυμοι τότε, ετοίμασαν τραπέζι με φαγητά μπροστά από τον τυφλό μάντη και παρακολουθούσαν μέχρι να επιτεθούν οι Άρπυιες. Μόλις εμφανίζονται οι Άρπυιες και αρπάζουν την τροφή του Φινέα, οι Βορεάδες τις καταδιώκουν, και είτε τις σκοτώνουν, είτε τις εκδιώκουν οριστικά.

⁷⁸ Απολλώνιος Ρ. 2.164-536 και Σχόλια 2.165-536

⁷⁹ Απολλόδ.1.9.21, Padgett 1991, 18.

⁸⁰ Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, οι Άρπυιες είχαν σταλεί εναντίον του από τον Ήλιο, για το ότι αλαζονικά είχε παραιτηθεί από το να βλέπει το φως του ήλιου. Είχε επιλέξει ως αντάλλαγμα να τα προβλέπει όλα

⁸¹ Gantz 1992, Κακριδής 1986, 152-153. Σύμφωνα με άλλες παραδόσεις, ο Θράκας βασιλιάς τυφλώθηκε από τον Ποσειδώνα γιατί υπέδειξε στα παιδιά του Φρίξου, τον δρόμο από την Κολχίδα στην Ελλάδα. (Απολλόδωρος 1.120).

Μέχρι να γυρίσουν οι γιοι του Βορέα, ο βασιλιάς της Θράκης δασκάλευε τους Αργοναύτες για το δρόμο από τον οποίο θα έφταναν στην Κολχίδα. Τους πληροφορεί⁸² για τις περιπέτειες που πρόκειται να περάσουν στο δρόμο για το ταξίδι τους.

Το θέμα του μάντη που προσφέρει πληροφορίες για το ταξίδι είναι και στην Οδύσσεια επίσης, οικείο. Ο Πρωτέας συμβουλεύει τον Μενέλαο για την πορεία του γυρισμού του (4, 472). Η Κίρκη λέει στον Οδυσσέα πως πρέπει να επισκεφθεί τον Κάτω Κόσμο για να συμβουλευτεί τον προφήτη Τειρεσία. Στην Οδύσσεια, το θέμα είναι μια μεταγενέστερη προσθήκη και δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη μοίρα του Οδυσσέα. Για τους Αργοναύτες, από την άλλη πλευρά ήταν εξαιρετικά σημαντικό να ανακαλύψουν πως θα μπορούσαν να διαπραγματευτούν με επιτυχία τους κινδύνους που θα είχαν να αντιμετωπίσουν περνώντας από τις Συμπληγάδες Πέτρες. Για αυτό, οι απεικονίσεις με το επεισόδιο του Φινέα είναι τόσο συχνές⁸³.

Ο Όμηρος⁸⁴ στην *Οδύσσεια*, δεν κάνει καμιά αναφορά στον Φινέα, παρόλο που γνωρίζει τις Άρπυιες ως δαίμονες του θανάτου⁸⁵. Ο Αισχύλος είχε συνθέσει τριλογία της οποίας, μόνο το δεύτερο μέρος «οι Πέρσαι» σώζεται. Ο «Φινεύς» αποτελούσε το πρώτο μέρος της τριλογίας. Δυστυχώς σώζονται ελάχιστα αποσπάσματα που όμως μας επιτρέπουν να καταλάβουμε ότι το θέμα του έργου ήταν η λύτρωση του μάντη από το μαρτύριο που του επέβαλλαν οι Άρπυιες.

Με τον Σοφοκλή⁸⁶ αποκτούμε περισσότερες πληροφορίες για τον Φινέα, αφού εμπνεύστηκε από το μύθο του, και έγραψε δύο δράματα με τον ίδιο τίτλο «Φινέας Α» και «Φινέας Β». Υπάρχει ακόμη ένα έργο του με τίτλο «Τυμπανισταί». Στην περίπτωση όμως που οι «Τυμπανισταί» δεν ταυτίζονται με τον ένα «Φινέα», τότε φαίνεται πως ο Σοφοκλής ασχολήθηκε με τον Θράκα βασιλιά και σε τρίτο έργο του⁸⁷. Στο ένα, διαπραγματεύεται την περιπέτεια της Αργούς και στο άλλο προσφέρει την

⁸² Padgett 1991, Σχόλια 30, 9. Κατά τον Απολλώνιο Ρόδιο (2.284-300), οι Βορεάδες τις καταδιώκουν μέχρι τις Στροφάδες Νήσους και επειδή ορκίστηκαν ότι δεν θα ενοχλούσαν πλέον τον Φινέα, δεν έπαθαν τίποτα. Η αδερφή τους Ίριδα, είναι αυτή που βοηθά στη σωτηρία τους.

⁸³ Scheffold 1992, 192, Ησίοδος, απ.81, 138, 241. Ο Ησίοδος είναι η παλαιότερη γνωστή πηγή που διηγείται την ιστορία του Φινέα, γνωρίζοντας μάλιστα και τη σχέση του με τη Θράκη. Τον αναφέρει ως γιο του Αγήνορα και της Κασσιέπειας. Την ίδια άποψη υιοθετεί και ο Φερεκύδης στον οποίο ο Φινέας αναφέρεται καθαρά, ως βασιλιάς των Θρακών. (FGI Hist 1.68, απ.27).

⁸⁴ Σχόλια Αισχ. «Ευμενίδες» 50, 294. Από τι άλλες δυο τραγωδίες μόνο οι τίτλοι είναι γνωστοί «Φινεύς» και «Γλαύκος Ποτινεύς».

⁸⁵ Όμηρος, *οδύσσεια* α 241, ξ380

⁸⁶ Σοφοκλής, «*Αντιγόνη*» (966-87) Η περιπέτεια του μάντη πρέπει να εντυπωσίασε ιδιαίτερα τον Σοφοκλή, ο οποίος την διηγείται και στην «*Αντιγόνη*», όπου κάνει λόγο για την τύφλωση των γιων του Φινέα από τη μηριά τους Ιδαία.

⁸⁷ Gantz 1992, 351.

ιστορία κατά την οποία ο Φινέας παντρεύτηκε την κόρη του Βορέα Κλεοπάτρα, με την οποία απέκτησε δύο παιδιά. Στο έργο του, «Φινέας Β» πιστεύεται ότι δινόταν αίσιο τέλος με την ίαση του κεντρικού ήρωα από τον Ασκληπιό⁸⁸. Τα δράματα του Σοφοκλή δεν σώζονται σήμερα, αλλά τα σωζόμενα αποσπάσματα βοηθούν ως ένα βαθμό στην ανασύνθεση της ιστορίας.

Κατά τον Απολλόδωρο, ο Βορέας έφυγε μαζί με τους Αργοναύτες και με τη βοήθεια τους τύφλωσε τον Φινέα, ως τιμωρία για τη συμπεριφορά του στα εγγόνια του Βορέα⁸⁹.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΛΧΙΔΑ

Το επόμενο τμήμα του ταξιδιού των Αργοναυτών γίνεται κατά μήκος των νότιων ακτών της Μαύρης Θάλασσας, όπως είχε προφητέψει ο Φινέας λεπτομερειακά. Πλέον οι ήρωες της Αργούς, έχουν να αντιμετωπίσουν το πέρασμα από τις Συμπληγάδες Πέτρες⁹⁰. Στην Οδύσσεια⁹¹, η Κίρκη αν και ονομάζει Πλαγκτές τις Πέτρες που πέρασε η Αργώ, ποτέ δεν αναφέρει ότι αυτές ταυτίζονται με τις Συμπληγάδες. Οι Αργοναύτες καθώς πηγαίνουν στην Κολχίδα περνούν από τις Συμπληγάδες και επιστρέφοντας στην Ελλάδα περνούν από τις Πλαγκτές (βλ. θέση αρ. 7 στο χάρτη 1)⁹².

Ο Φινέας είχε συμβουλευσει τους Αργοναύτες να αφήσουν να πετάξει πρώτα ένα περιστέρι, μέσα από τις Συμπληγάδες. Αν αυτό καταφέρει να περάσει με ασφάλεια, τότε και αυτοί να προσπαθήσουν να περάσουν. Αν όμως δεν μπορέσει, τότε η θέληση των θεών είναι εναντίον τους⁹³. Ο Εύφημος, ελευθέρωσε το περιστέρι, σύμφωνα με τις οδηγίες. Το περιστέρι κατάφερε να περάσει ανέγγιχτο, εκτός από τα φτερά της ουράς του που κόπηκαν την τελευταία στιγμή από τη σύγκρουση των βράχων. Έτσι και η Αργώ, ξεκίνησε για να περάσει και τα κατάφερε. Όμως ένα

⁸⁸ Διόδωρος 4.44.4. Εντελώς διαφορετική είναι η εκδοχή του Διόδωρου, που λέει πως σε μερικούς συγγραφείς ο Βορέας τυφλώνει τον Φινέα.

⁸⁹ Απολλόδωρος 1.120 και 3.200.

⁹⁰ Gantz 1992, 356.

⁹¹ Ομηρ. Οδυσ. μ.61 και ψ.327 Η Κίρκη, προσφέρει στον Οδυσσέα, ως εναλλακτική λύση για να μην περάσει από τις Συμπληγάδες, το πέρασμα από τη Σκύλλα και την Χάρυβδη, προκειμένου να γυρίσει στην πατρίδα του. Στην Οδύσσεια, οι θεοί ονομάζουν Πλαγκτές τις πέτρες που έχουν τα χαρακτηριστικά των Συμπληγάδων.

⁹² Κακριδής 1986, 155.

⁹³ Kerényi 1984, 501-502. Στην Οδύσσεια (μ.71κ.ε) για το πέρασμα της Αργούς από τις Πλαγκτές βοηθά η Ήρα και όχι η Αθηνά.

κομμάτι της πρύμνης της τσακίστηκε από το κλείσιμο των βράχων. Τότε παρενέβη η Αθηνά κρατώντας πίσω ένα βράχο με το αριστερό της χέρι και προωθούσε την Αργώ διαμέσου των στενών με το δεξί της ⁹⁴. Από εκείνη τη στιγμή, οι Συμπληγάδες έμειναν ακίνητες και ο Εύξεινος Πόντος ανοίχτηκε μια για πάντα στα πλοία.

Έπειτα οι Αργοναύτες έφθασαν στη χώρα των Μαριανδυνών. Εκεί ο βασιλιάς τους, Λύκος, τους υποδέχθηκε με μεγάλο ενθουσιασμό. Ο Λύκος ήταν εχθρός του Αμυκού και των Βεβρύκων και χρωστούσε ευγνωμοσύνη στον Ηρακλή, που είχε πολεμήσει τους Φρύγες και τους Μυσούς, στην εκστρατεία του για την ζώνη της Ιππολύτης. Εδώ, ο μάντης Ίδμονας σκοτώθηκε από έναν κάπρο καθώς προχωρούσε κατά μήκος της όχθης ενός ποταμού. Ακόμη, ο τιμονιέρης της Αργούς, ο Τίφυς, αρρώστησε και πέθανε ξαφνικά. Νέος τιμονιέρης του πλοίου ανέλαβε ο Αγκαίος. Ο βασιλιάς Λύκος προσέφερε στους ήρωες το γιο του Δάσκυλο, για οδηγό.

Επόμενος σταθμός είναι η χώρα των Αμαζόνων (βλ. θέση αρ.8 στο χάρτη 1) όπου οι Αργοναύτες αποφασίζουν να σταματήσουν και να δοκιμάσουν τους εαυτούς τους στη μάχη, αλλά ο Δίας τους στέλνει ανέμους και τους οδηγεί προς τα μπρος. Έτσι φτάνουν στο νησί του Άρη με τα φοβερά πουλιά ⁹⁵, για το οποίο τους είχε μιλήσει ο Φινέας. Στο νησί αυτό τους είχε αναφέρει πως θα έβρισκαν απροσδόκητη βοήθεια⁹⁶. Οι ήρωες της Αργοναυτικής εκστρατείας σκέπασαν τα κεφάλια τους με κράνη, και πάνω από το πλοίο τους, σχημάτισαν με τα ακόντια και τις ασπίδες τους μια σκεπή, για να προφυλαχθούν. Αφού βγήκαν στην ακρογιαλιά, άρχισαν να χτυπούν δυνατά τις ασπίδες τους, κάνοντας επαρκή θόρυβο ώστε να τρομάξουν τα πουλιά⁹⁷.

Στην ακρογιαλιά συνάντησαν την υποσχόμενη βοήθεια, με τη μορφή των γιων του Φρίξου και της Χαλκιόπης, τον Άργο, τον Κυτίσσωρο, τον Φρόντη και τον Μέλα. Μετά το θάνατο του πατέρα τους, οι γιοι του Φρίξου είχαν ξεκινήσει από την Κολχίδα για την Ελλάδα, για να αναζητήσουν την κληρονομιά που τους ανήκε από τον παππού τους Αθάμαντα. Είχαν όμως ναυαγήσει και έφτασαν σε αυτό το νησί. Ο Ιάσοντας τους εξήγησε την αποστολή τους και ζήτησε τη βοήθεια τους. Οι γιοι του Φρίξου δέχθηκαν και επέστρεψαν πίσω στην Κολχίδα με την Αργώ.

Οι Αργοναύτες πρόσφεραν θυσία στο βωμό του Άρη, που είχαν χτίσει οι βασίλισσες των Αμαζόνων. Μετά από πολλές περιπέτειες, έρχονται στις εκβολές

⁹⁴ Τα πουλιά αυτά, που έμοιαζαν με τις Στυμφαλίδες όρνιθες, κατέβαιναν από πολύ ψηλά με ορμή. Με τα μυτερά φτερά τους που ήταν σαν βέλη έφερναν το θάνατο

⁹⁵ Απολλώνιος Ρ. 2.720-898 και Σχόλια 2. 722-896, Απολλόδωρος 1.126 και 2.100

⁹⁶ Gantz 1992, Κακριδής 1986, 155-156, Kerényi 1984, 502-503

⁹⁷ Απολλώνιος Ρ. 2.964-95

του Φάσι και φτάνουν στην Κολχίδα (βλ. αρ. 9 στο χάρτη 1). Στην Κολχίδα βασιλεύει, ο Αιήτης, γιος του Ήλιου και της Περδηίδας, και αδερφός της Κίρκης. Με τη γυναίκα του Ειδυία (Ιδυία) απέκτησε την Χαλκίοπη και την Μήδεια, ενώ η δεύτερη γυναίκα του Ευρυλύτη, του χάρισε τον γιο του Άψυρτο.

Ο Αιήτης για να δώσει το χρυσόμαλλο δέρας⁹⁸ στον Ιάσονα, του επέβαλλε μια σειρά από άθλους: να δαμάσει δύο άγριους ταύρους με χάλκινα πόδια και πύρινη ανάσα, να οργώσει ένα ολόκληρο χωράφι, και να σπείρει τα δόντια ενός δράκοντα⁹⁹. Για να δαμάσει τους ταύρους, ο Ιάσονας έπρεπε να πάει σε ένα χωράφι όχι μακριά από την πόλη που λέγεται *πεδίον το Αρήιον*. Μετά έπρεπε να εξοντώσει τους γίγαντες που θα φύτρωναν από τη γη¹⁰⁰. Οι δοκιμασίες αυτές από τις οποίες πρέπει να περάσει ο ήρωας της Αργούς είχαν καθαρά στρατιωτικό χαρακτήρα. Με τη βοήθεια της Μήδειας, μάγισσας και κόρης του βασιλιά, που τον ερωτεύτηκε, ο Ιάσονας κατάφερε να αντεπεξέλθει στις δοκιμασίες του Αιήτη.

Σύμφωνα με τον Απολλώνιο τον Ρόδιο, η Ήρα με τη θεά Αθηνά, έπεισε την Αφροδίτη να στείλει τον Έρωτα και να προκαλέσει τη Μήδεια να ερωτευτεί τον Ιάσονα¹⁰¹. Η Μήδεια που ήταν ιέρεια της θεάς Εκάτης και ανιψιά της Κίρκης, έδωσε τον Ιάσονα μια μαγική αλοιφή για να προφυλαχθεί από τις πύρινες ανάσες των ταύρων¹⁰².

Ο Πίνδαρος ξεκινά με έναν υπαινιγμό σχετικά με μια διαμάχη ανάμεσα στους Αργοναύτες και στους κατοίκους της Κολχίδας. Ακόμα, διηγείται πως πρώτα ο Αιήτης έξεψε τους δυο ταύρους και όργωσε το χωράφι και ύστερα προκάλεσε τον Ιάσονα να κάνει το ίδιο με το δέρας ως βραβείο. Εκείνος τα κατάφερε και ο Αιήτης τον έστειλε τότε να το πάρει μόνος του. Με τη βοήθεια της Μήδειας, ο Ιάσονας

⁹⁸ Vernant 1985, 41-42

⁹⁹ Gantz 1992, Κακριδής 1986, 157-160

¹⁰⁰ Κακριδής 1986, 162 Ο Ευριπίδης στη «Μήδεια»(478κ.ε) δεν κάνει αναφορά για την προέλευση των δοντιών που έσπειρε ο Ιάσονας. Ο δράκοντας που αναφέρεται εκεί , είναι αυτός που προσέχει το δέρας. Στο τέλος ο Ιάσονας το σκοτώνει

¹⁰¹ Πίνδαρος *Πύθια* 4, σχόλια 4, 414 Ο Φερεκύδης (3 f22) αναφέρει επίσης την ιστορία και συγκεκριμένα λέει πως τα δόντια που είχε σπείρει ο Ιάσονας προέρχονταν από το φίδι που είχε σκοτώσει ο Κάδμος. Ο Άρης και η Αθηνά πήραν τα δόντια από το δράκο και χάρισαν τα μισά στον Κάδμο και τα άλλα μισά στον Αιήτη.

¹⁰² Ο Ευριπίδης στη «Μήδεια», ισχυρίζεται ότι αυτή σκότωσε το φίδι και πιθανότατα ένας τέτοιος ρόλος είναι μια εφεύρεση του Ευριπίδη. Στα σχόλια του Απολλώνιου Ρόδιου, αναφέρεται πως στα Ναυπάκτια Έπη, ο Αιήτης σχεδίαζε να δολοφονήσει τους Αργοναύτες, αφού πρώτα θα μεθούσαν και θα δειπνούσαν μαζί του, και να κάψει την Αργώ. Η θεά Αφροδίτη, βοήθησε τους Αργοναύτες. Ενέπνευσε στον Αιήτη μεγάλο πόθο για τη γυναίκα του Ευρυλύτη, με σκοπό ο Ιάσονας και οι άνδρες του να δραπετεύσουν πίσω στο πλοίο. Η Μήδεια που άκουσε το θόρυβο της αναχώρησής τους, τους οδήγησε στην αίθουσα που φυλάσσονταν το δέρας. Αυτοί το πήραν και έφυγαν.

κατάφερε να σκοτώσει το φίδι και να πάρει το βραβείο του. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, η Μήδεια κοιμίζει τον δράκοντα και ο Ιάσοντας αρπάζει το χρυσόμαλλο δέρας¹⁰³.

Η κόρη του Αιήτη, ακολούθησε του ήρωες της Αργούς που ξεκίνησαν για το ταξίδι της επιστροφής, έχοντας μαζί τους το δέρμα του κριαριού. Ο Αιήτης όταν έμαθε όσα έγιναν, έστειλε ανθρώπους να τους κυνηγήσουν. Η Μήδεια προκειμένου να καθυστερήσει την καταδίωξη του πατέρα της, δεν δίστασε να σκοτώσει τον αδερφό της που τον είχε πάρει μαζί της ως όμηρο, και να τον κομματιάσει¹⁰⁴. Στη συνέχεια πέταξε τα μέλη του στο ποτάμι, όπου ο Αιήτης, σταμάτησε για να τα μαζέψει¹⁰⁵.

Από την άλλη πλευρά, ο Απολλώνιος παρουσιάζει το θέμα διαφορετικά. Εδώ ο Άψυρτος, που είναι στα χρόνια μεγαλύτερος από τη Μήδεια καταδιώκει την αδερφή του, ύστερα από εντολή του πατέρα του, προκειμένου να πάρει πίσω αυτή και το δέρας¹⁰⁶. Αυτός οδηγεί την ομάδα του, στον Ίστρο ποταμό και καταφέρνει να κλείσει το δρόμο στους Αργοναύτες. Εκεί γίνεται μια προσωρινή ανακωχή, όπου διαπραγματεύεται το ζήτημα, σχετικά με την επιστροφή της αδερφή του στην Κολχίδα¹⁰⁷. Κατά τη διάρκεια της ανακωχής, η Μήδεια παρασύρει τον αδερφό της σε ένα νησί, κοντά στις εκβολές του Ίστρου. Εκεί ο Ιάσοντας τον σκοτώνει, στήνοντάς του ενέδρα¹⁰⁸.

---

¹⁰³ Απολλώνιος P.4.305-48.

¹⁰⁴ Κακριδής 1986, 167-68. Στη Μήδεια του Ευριπίδη, η Μήδεια σκοτώνει τον Άψυρτο στην Κολχίδα και μάλιστα στην Εστία ή στο βωμό της Άρτεμις, στο παλάτι του πατέρα της.

¹⁰⁵ Απολλώνιος P. 4.1638-88.

¹⁰⁶ Gantz 1992, Κακριδής 1986, 169-170.

¹⁰⁷ Απολλόδ., 1.9.24. Σύμφωνα με την εκδοχή του Απολλόδωρου, ο Άψυρτος είναι ένα μικρό παιδί, που φεύγοντας η μάγισσα παίρνει μαζί της. Και εδώ, η Μήδεια σκοτώνει τον αδερφό της και τον διαμελίζει. Ρίχνει τα κομμάτια του στη θάλασσα, και ο πατέρας της αφού τα μαζέψε, γύρισε πίσω προκειμένου να τα θάψει. Ονόμασε εκείνο το μέρος Τόμους (τόμοι = Κομμάτια).

¹⁰⁸ Απολλώνιος P.4. 965-1219 και Απολλόδ.1.137-38.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Ο ποταμός Ίστρος, όπως νόμιζαν τότε, ένωνε τη Μαύρη θάλασσα με τις νοτιότερες θάλασσες, το Τυρρηνικό πέλαγος και την Αδριατική. Οι Αργοναύτες αφού ξέφυγαν από τους Κόλχους, έφθασαν στα παράλια της Ιλλυρίας. Επειδή όμως, ο Δίας είναι οργισμένος μαζί τους για τη δολοφονία του Άψυρτου, τους στέλνει καταιγίδα και ανατρέπει την πορεία τους. Τότε, το ίδιο το πλοίο, τους είπε πως έπρεπε να καθαρθούν από την Κίρκη. Αφού έφθασαν στο παλάτι της Κίρκης, στην Αία, η θεία της Μήδειας, τους εξάγνισε για το φόνο του Άψυρτου¹⁰⁹.

Μετά η Αργώ έχει να αντιμετωπίσει το πέρασμα από τις Σειρήνες (βλ. θέση αρ.11 στο χάρτη 1). Με το χαρωπό τραγούδι του Ορφέα, που σκέπασε το επικίνδυνο άσμα των Σειρήνων, οι Αργοναύτες κατάφεραν να τις παραπλεύσουν. Ύστερα, η Θέτιδα και οι Νηρηίδες τους βοήθησαν να περάσουν από τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη (βλ. αρ 12 στο χάρτη 1), τις Πλαγκτές και το νησί του Ήλιου, ώσπου φτάσουν στο νησί των Φαιάκων (βλ. θέση αρ.13 χάρτη

Στην πορεία, συναντούν εκ νέου τους Κόλχους, οι οποίοι προσπαθούν για μια ακόμη φορά να πάρουν πίσω τη Μήδεια. Ο βασιλιάς Αλκίνοος αποφασίζει να παραδώσει τη βασιλοπούλα με την προϋπόθεση να μην έχει γίνει γυναίκα του Ιάσωνα. Ο γάμος τους, με τη βοήθεια της βασίλισσας Αρήτης, εκπλήρωσε τον όρο του Φαίακα βασιλιά.

Αφού βγήκαν στα ανοιχτά της Σχερίας, οι ήρωες της Αργοναυτικής, ύστερα από θαλασσοταραχές και θύελλες, κατέληξαν στις ακτές της Λιβύης, στη Βόρεια Αφρική. Εκεί χαμένοι στην απέραντη έρημο, έφθασαν στα πρόθυρα του θανάτου. Υπακούοντας σε χρησμό, κουβάλησαν την Αργώ στους ώμους τους για δώδεκα ημέρες και νύχτες, ώσπου έφτασαν στη λίμνη Τριτωνίδα (βλ. αρ 14 στο χάρτη 1). Εκεί συναντούν ένα δαίμονα με τη μορφή του βασιλιά της Λιβύης, Τρίτωνα, γιου του Ποσειδώνα. Με τη βοήθεια του η Αργώ θα ξαναβγει στη θάλασσα¹¹⁰.

Πριν την άφιξη στην Ιωλκό¹¹¹, οι Αργοναύτες έχουν να αντιμετωπίσουν μια τελευταία περιπέτεια με τον χάλκινο γίγαντα Τάλω, στην Κρήτη¹¹² (βλ.αρ.15 στο

¹⁰⁹ Απολλώνιος Ρ. 4.1223-1624 και Σχόλια 1226-1633

¹¹⁰ Απολλώνιος Ρ. 4. 1638-88.

¹¹¹ Σιμωνίδης απ.63Ρ Ο Σιμωνίδης, φαίνεται πως έχει περιγράψει, τη μορφή αυτή, ως κατασκεύασμα από χαλκό. Τον Τάλω, τον είχε δωρίσει ο Ήφαιστος στο Μίνωα, για να φυλάει την Κρήτη. Δεν είναι βέβαιο αν ο Σιμωνίδης τον συνδέει με τους Αργοναύτες.(568PGM)

χάρτη 1)¹¹³. Κατά τον Απολλώνιο Ρόδιο, ο Τάλως ήταν ο τελευταίος απόγονος του χάλκινου γένους. Ο Δίας εδώ δίνει αυτόν στην Ευρώπη, ως φύλακα της Κρήτης. Αυτός έκανε το γύρο του νησιού τρεις φορές τη μέρα για να την προστατεύει από ξένους εισβολείς¹¹⁴.

Ο Τάλως ήταν άτρωτος και φτιαγμένος ολοκληρωτικά από χαλκό. Είχε μόνο μια αδυναμία: μία φλέβα όπου κυλούσε ο *ιχώρ*, το ζωογόνο υγρό που έρεε στις φλέβες των θεών. Η φλέβα αυτή, που εκτεινόταν από τον τράχηλο ως τους αστραγάλους όπου έκλεινε με ένα καρφί. Καθώς οι Αργοναύτες προσπαθούν να αποβιβάσουν στην Κρήτη, αυτός τους ρίχνει βαριές πέτρες¹¹⁵. Η Μήδεια όμως καταφέρνει με τα μάγια και τα ξόρκια της να τον τρελάνει. Έτσι, καθώς έτρεχε με ορμή, σκόνταψε σε μια πέτρα και έκοψε τον αστράγαλό του και έπεσε νεκρός.

Ο Απολλόδωρος παραθέτει τρεις εναλλακτικές εκδοχές του θανάτου του Τάλω: 1). Η Μήδεια τον τρελαίνει δίνοντας του φάρμακα. 2). Υπόσχεται να τον κάνει αθάνατο, και τότε του έβγαλε το καρφί, έτσι ώστε το αίμα του χύθηκε. 3). Ο Ποιάντας τον χτύπησε στον αστράγαλο με ένα βέλος του¹¹⁶. Οι περιγραφές του τρωτού αστραγάλου του Τάλω και ο επικείμενος θάνατός του φέρνουν στο μυαλό τον ηρωικό Αχιλλέα¹¹⁷.

Από την Κρήτη, η Αργώ φτάνει την Ανάφη. Στη συνέχεια, και αφού πέρασαν στην Αίγινα και τις ευβοϊκές ακτές, οι ήρωες της Αργούς επιστρέφουν στον τελικό προορισμό τους, στην Ιωλκό, έχοντας εκπληρώσει την αποστολή τους.

---

¹¹² Κακριδής 1986, Σοφοκλής «Δαίδαλος» απ.160 και 161. Ο Σοφοκλής παραθέτει περίπου την ίδια περιγραφή με τον Σιμωνίδη στο χαμένο «Δαίδαλο» του και αναφέρει, επίσης, πως ο Τάλως ήταν μοιραίο να πεθάνει. Αλλά δεν είναι σίγουρο αν ο θάνατος του Τάλω ήταν το θέμα του Δαίδαλου, ή απλώς μια τυχαία αναφορά.

¹¹³ Κακριδής 1986, 172-174.

¹¹⁴ Απολλόδ. 1, 140-141. Ο Απολλόδωρος αναφέρει για τον Τάλω ότι και ο Σιμωνίδης και ο Απολλώνιος, αλλά ο χάλκινος άνδρας του έχει μια μόνο φλέβα που ξεκινούσε από τον αυχένα και έφθανε ως τον αστράγαλο, όπου έκλεινε με ένα καρφί. Όπως ο φύλακας του Απολλώνιου, αυτός ρίχνει στο πλήρωμα της Αργούς, πέτρες για να εμποδίσει την αποβίβαση τους

¹¹⁵ Kerényi, 1984, 514.

¹¹⁶ Κακριδής 1986, 173. Ο Ποιάντας ήταν ένας από τους Αργοναύτες.

¹¹⁷ Harder-Wakker 2000, 20.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

Η ΑΡΓΩ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ

Η Αργώ και το πλήρωμά της εμφανίζονται σε ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον έργο τέχνης, μία μετόπη του μονόπτερου θησαυρού των Σικυωνίων στους Δελφούς (εικ.1).¹¹⁸ Πρόκειται για την αρχαιότερη βεβαιωμένη απεικόνιση των Αργοναυτών στην τέχνη. Στη μετόπη παριστάνεται ένα πλοίο που σύμφωνα με επιγραφή, πρόκειται για την Αργώ. Είναι τοποθετημένη στη σύνθεση με τέτοιο τρόπο ώστε να υπογραμμίζεται η σημασία της. Μέσα στο πλοίο απεικονίζονται δυο λυρωδοί και κάτω από αυτό στέκονται κατενώπιον οι Διόσκουροι έφιπποι. Πλαισιώνουν τους δυο Αργοναύτες-μουσικούς που κρατούν στα χέρια τους, την αρχαϊκή λύρα, την χέλυν. Το όνομα του ενός είναι ευδιάκριτο: ΟΡΦΑΣ. Ο δεύτερος λυρωδός θα πρέπει να είναι ο Φιλάμμωνας, που κατά τον Φερεκύδη, συμμετείχε στην Αργοναυτική εκστρατεία αντί για τον Ορφέα¹¹⁹. Αν ο δεύτερος Αργοναύτης-μουσικός, στη μετόπη αναγνωρίζεται σωστά, τότε πιθανότατα, σε κάποια αρχαιότερη πηγή σημειώνεται η συμμετοχή και του Ορφέα και του Φιλάμμωνα στο ταξίδι της Αργούς.

Ίχνη από τον ένα Διόσκουρο στα δεξιά, ο οποίος φορά χιτώνα με κοντά μανίκια, δείχνουν πως στρέφεται προς τα μέσα, ίσως προς τους άνδρες στο κατάστρωμα. Από τον αδερφό του τίποτα δεν σώζεται, εκτός από το δεξί του πόδι. Ο έφιππος Διόσκουρος κυριαρχεί σε όλη την σκηνή¹²⁰.

Ο La Coste Messeliere, ο οποίος λεπτομερώς έχει περιγράψει την μετόπη, θεωρεί ότι το πλοίο ανήκει σε μια μεγάλη σύνθεση που απεικονίζει το πλήρωμα του πλοίου σε μια από τις περιπέτειες του στην ξηρά. Σύμφωνα με αυτή την ερμηνεία, το πλοίο αγκυροβολεί και οι Διόσκουροι ιππεύουν στην ακτή, μπροστά από το πλοίο. Η δυσκολία της εξακρίβωσης του πως θα ήταν η σύνθεση με τις μετόπες της Αργούς, έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχουν ελάχιστες σύγχρονες παραστάσεις του θέματος, με τις οποίες μπορεί να συγκριθεί. Ο Ιάσωνας, ο τιμονιέρης και ίσως και

¹¹⁸ Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο 1323, 1323^a (μετόπη A1) Carpenter 1991, 184 Τσιαφάκη 1998, 229.

¹¹⁹ Gantz 1992, 344.

¹²⁰ Carter 1986, 298.

άλλες μορφές να παρουσιάζονταν στην άλλη πλευρά της πρύμνης, καθώς θεωρείται αδιανόητο να παριστανόταν η Αργώ χωρίς τον κυβερνήτη της¹²¹.

Αναμφίβολα, ο αργοναυτικός μύθος στις μετόπες θα πρέπει να παρατηρηθεί μέσα στο κατάλληλο περιβάλλον του και όχι ως ανεξάρτητο θέμα, αλλά ως μια από τις περιπέτειες των Διοσκούρων.

Είναι σίγουρα αξιοσημείωτο, πως σε όλες τις μορφές της πλήρης μπορεί να αποδοθεί ένας σημαντικός ρόλος, αν και το πλοίο παρουσιάζεται καθώς κινείται στο νερό και όχι καθώς είναι αγκυροβολημένο. Οι γιοι του Δία που τιμούνται ως προστάτες των πλοίων αναμένεται να εγγυηθούν στην Αργώ, ένα ασφαλές ταξίδι. Επίσης η σημασία του Ορφέα ως μέλος του πληρώματος, φαίνεται από το γεγονός ότι ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, τον τοποθετεί πρώτο στον κατάλογο των Αργοναυτών. Η υπόθεση ότι η μετόπη απεικονίζει τους Διόσκουρους ως προστάτες του πλοίου και όχι ως απλούς επιβάτες επιβεβαιώνεται από την εικονογραφία των μορφών. Η απεικόνιση των δίδυμων αδερφών στα άλογά τους είναι μια σαφής ένδειξη της θεϊκής τους ιδιότητας. Χαρακτηριστικό είναι πως τα άλογα απεικονίζονται συνήθως στην αποθέωση των Διοσκούρων, σε αττικά μελανόμορφα αγγεία.

Η αντίληψη ότι οι έφιππες μορφές στη μετόπη είναι δάνειο μιας καλλιτεχνικής παράδοσης που πιθανότατα είχε μια λατρευτική προέλευση, είναι σύμφωνη με το γεγονός, ότι ο γλύπτης ενδιαφέρονταν κυρίως να αποδώσει το μύθος της Αργούς ως αποκάλυψη της δύναμης των δίδυμων να προστατεύουν τα πλοία.

Η απεικόνιση του Ορφέα στο ανάγλυφο αυτό αποτελεί και την πρωιμότερη πηγή για την παρουσία του στην Αργοναυτική εκστρατεία, καθώς το επεισόδιο δεν σώζεται στις γραπτές πηγές πριν τον 5^ο αιώνα π.Χ. Η μετόπη αυτή χρονολογείται γύρω στο 560 π.Χ., όταν στη Σικυώνα ήταν τύραννος ο Κλεισθένης.

Η μετόπη αυτού του θησαυρού αποτελεί ξεχωριστό δείγμα αρχαϊκής τέχνης. Όλες οι μετόπες του μονόπτερου θησαυρού των Σικυωνίων απεικονίζουν μυθολογικά θέματα όπως είναι η απαγωγή των βοών από τους Αφαρείδες και τους Διόσκουρους, η απαγωγή της Ευρώπης από τον Δία μεταμορφωμένο σε ταύρο, το κυνήγι του Καλυδώνιου κάπρου¹²²

---

¹²¹ Carter 1986, 299

¹²² Κόκκορου-Αλευρά 1995, 95.

Στην Αθήνα υπήρχε, επίσης ένας πίνακας των Αργοναυτών του Μίκωνα για το Ανάκειον στη βόρεια πλαγιά της Ακρόπολης (που εστιάζει στον Άκαστο και στα άλογα του) αλλά δεν σώζονται άλλες πληροφορίες¹²³.

Σε έναν πρωτοαττικό αμφορέα¹²⁴ με λαιμό στην Αθήνα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, που χρονολογείται στο τρίτο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα π.Χ. παρουσιάζονται δυο αθλητές να παλεύουν. Σύμφωνα με τον Beazley είναι Αργοναύτες και πιθανότατα, αυτή η σκηνή είναι από τους ταφικούς αγώνες του Πελία.

Σύμφωνα με τον Boardman¹²⁵, κατά το δεύτερο τέταρτο του 5ου αιώνα π. Χ εμφανίζονται περιγραφές τοιχογραφιών του Πολύγνωτου του Θάσιου και του Μίκωνα του Αθηναίου. Γνώση αυτών των έργων, έχουμε μόνο από τις περιγραφές ύστερων συγγραφέων. Οι τοιχογραφίες αυτές είχαν τη μορφή μεγάλων ζωφόρων στις οποίες, οι μορφές ήταν αποδοσμένες σε διαφορετικά επίπεδα. Η καινοτομία των διαφορετικών επιπέδων μέσα στη σύνθεση πρόσφερε τη δυνατότητα να παρουσιάζονται μερικές μορφές σαν να βρίσκονται πίσω από κάποιο βράχο ή από κάποιο λόφο. Τις νέες αυτές συνθέσεις τις μιμήθηκαν οι αγγειογράφοι περίπου από το 460. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το αγγείο του Ζωγράφου των Νιοβιδών.

Σε αυτόν τον αττικό ερυθρόμορφο καλυκωτό κρατήρα¹²⁶ που τοποθετείται γύρω στο 455-450 π. Χ. (εικ.2), στο Λούβρο παρουσιάζονται οι ήρωες της Αργούς. Στο κέντρο χαμηλά παρουσιάζονται δυο νεαροί άνδρες. Ο ένας απλώνεται κατά μήκος της επιφάνειας του αγγείου και κρατά δυο δόρυα, ενώ ο άλλος που κάθεται λίγο πιο πάνω, φαίνεται μελαγχολικός. Πιο πάνω στο μέσο, αναπαρίσταται ο Ηρακλής πλαισιωμένος από δυο πολεμιστές. Πίσω από τον ένα στέκεται η Αθηνά, κοιτώντας την ομάδα στο κέντρο. Στα αριστερά και στα δεξιά, παρουσιάζονται και άλλοι πολεμιστές που κάθονται ή στέκονται. Λεπτές ακανόνιστες γραμμές είναι αποδοσμένες κατά μήκος του μαύρου χρώματος του φόντου με λευκό το οποίο έχει κάπως ξεθωριάσει. Σύμφωνα όμως με άλλες εκδοχές οι άνδρες αυτοί δεν είναι οι Αργοναύτες αλλά οι ήρωες του Μαραθώνα, ή οι Επτά επί Θήβας¹²⁷.

¹²³ Gantz 1992, 344, Πausanias 1.18.1

¹²⁴ Αθήνα 1449, πρωτοαττικός αμφορέας με λαιμό (A2).

¹²⁵ Boardman 1995, 16.

¹²⁶ Παρίσι, Λούβρο G341 από το Orvieto, αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών (A3).

¹²⁷ Robertson 1991, 72-73.

Οι Αργοναύτες θα πρέπει να απεικονίζονται και σε έναν αττικό ελικωτό ερυθρόμορφο κρατήρα στη Φεράρα¹²⁸, του 440-430π.Χ, του Ζωγράφου της Μπολόνια. Σε αυτό το αγγείο παρουσιάζεται η Αθηνά να κάθεται με μια ομάδα πολεμιστών. Αυτή, όπως και ορισμένοι από αυτούς κρατά κλαδιά δάφνης στο χέρι. Αναμφίβολα παριστάνεται μια θυσία εξιλέωσης. Η ερμηνεία του θέματος του κρατήρα αυτού, ως τελετή εξιλέωσης μετά το θάνατο του βασιλιά Κυζίκου από τους Αργοναύτες θα πρέπει να μείνει υποθετική, επειδή αυτό το επεισόδιο δεν φαίνεται να ανήκει στις εκδοχές του μύθου που χρονολογούνται πριν τον 4^ο αι. π.Χ.¹²⁹

Ένας αττικός ερυθρόμορφος κρατήρα¹³⁰ στη Γέλα (εικ.6), του Ζωγράφου του Δίνου, που χρονολογείται το 420-410π.Χ, αξίζει επίσης, να αναφερθεί. Το αγγείο αυτό παρουσιάζει μια ασυνήθιστη κύρια σκηνή, η οποία έχει ερμηνευθεί με διάφορους τρόπους. Σύμφωνα με μια εκδοχή, οι μορφές αυτού του κρατήρα είναι ο Ιάσοντας και οι Αργοναύτες. Την ίδια ερμηνεία, υποστήριξε και η King, η οποία περιέγραψε τη σκηνή και αναγνώρισε τη στιγμή ως την πρώτη συνάντηση των Αργοναυτών με τους Κολχίδες. Κατά τον Oakley, το θέμα της σκηνής αυτής είναι η αναχώρηση των Αργοναυτών από την Κολχίδα. Από την άλλη πλευρά, η Simon, εξέθεσε μια διαφορετική ερμηνεία για την εικόνα, αναγνωρίζοντας στη σκηνή την αναχώρηση του Θησέα για την Κρήτη.¹³¹

Στην κορυφή, στην αριστερή άκρη της κύριας σκηνής παρουσιάζεται η πρύμνη ενός πλοίου. Μια λευκή κορδέλα είναι δεμένη στην άκρη της πρύμνης και ένα λευκό στεφάνι κρέμεται από αυτή. Μια μορφή στο κατάστρωμα του πλοίου σταθεροποιεί μια σκάλα με τα δυο χέρια της, έτσι ώστε να ανέβουν δύο άλλες στο πλοίο. Το ένδυμα που φορά, ένας χιτώνας χωρίς μανίκια, καθώς επίσης και η φύση των πτυχών, υποδηλώνουν μια θηλυκή μορφή. Τα μαλλιά της φαίνονται κοντά αλλά πιθανότατα είναι πιασμένα πίσω. Ένας νεαρός άνδρας πλησιάζει τη σκάλα του πλοίου, κοιτώντας πίσω σαν κάποιος να τον ακολουθεί.

Ένας άλλος νέος πάνω από αυτόν στη σύνθεση, κοιτάζει προς την ίδια κατεύθυνση με τον σύντροφό του. Η χειρονομία που κάνει μάλλον, δηλώνει ανησυχία. Το κάτω μέρος του σώματος του είναι κρυμμένο από το τοπίο-έναν βράχο ή λόφο. Στο μέσο της

¹²⁸ Ferrara, Mus. Naz. 3031, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Μπολόνια (A4)

¹²⁹ LIMC II (1984) λ. Argonautai 598 (R.Blatter)

¹³⁰ Γέλα, Arch.Mus., θραύσμα αττικού ερυθρόμορφου κωδωνόσχημου κρατήρα από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου (A6)

¹³¹ Oakley 2007, 347-357.

σκηνής, στέκεται η Αθηνά μετωπικά, κρατώντας ένα δόρυ στο αριστερό της χέρι. Στρέφει το κεφάλι της και χειρονομεί με το δεξί της χέρι προς το ζευγάρι που εμφανίζεται στα δεξιά της σκηνής. Η θεά φορά ένα διακοσμημένο κράνος στο κεφάλι της και κοσμήματα που εξυψώνουν της εμφάνιση της.

Στα δεξιά της σύνθεσης, αναπαρίστανται δυο ακόμη μορφές. Η πρώτη είναι ένα ηλικιωμένος άνδρας που κάθεται και φορά έναν χιτώνα χωρίς μανίκια, μανδύα και έναν κεφαλόδεσμο ή στεφάνι. Ίσως πρόκειται για βασιλιά. Το δεξί του χέρι εκτείνεται προς την Αθηνά, υποδηλώνοντας με αυτό τον τρόπο ότι συζητάνε. Πίσω του στέκεται μια γυναίκα που ακουμπά το ένα χέρι της στο πηγούνι της και το άλλο το έχει μαζεμένο στη μέση της. Ακόμη κάτω από τη σκάλα του πλοίου εμφανίζεται μια μορφή ξαπλωμένη ή νεκρή. Ο Oakley έχει ταυτίσει αυτή τη μορφή με τον Άψυρτο. Κατά τον Shapiro, είναι ο Μινώταυρος, που ήταν ιδιαίτερα σημαντικός στη σκηνή στην οποία, ο Θησέας και η Αριάδνη αναχωρούσαν από την Κρήτη. Ο Oakley συμφωνεί με τον Shapiro στο ότι, η μορφή αυτή είναι νεκρή, όπως φαίνεται από την στάση της, αλλά διαφωνεί πως είναι ο Μινώταυρος¹³².

Εάν, η ερμηνεία του Oakley για την αναγνώριση της σκηνής ως την αναχώρηση των Αργοναυτών από την Κολχίδα είναι σωστή, τότε η γυναίκα στο πλοίο πρέπει να είναι η Μήδεια που σταθεροποιεί την σκάλα για τον Ιάσονα. Ο Ιάσοντας είναι η μορφή που πλησιάζει το πλοίο και πίσω του είναι ένας σύντροφός του κοιτάζει φοβισμένος, καθώς γνωρίζει πως οι Κολχίδες θα τους κυνηγήσουν. Τον νεκρό Άψυρτο, που βρίσκεται κάτω από τη σκάλα του πλοίου, θα τον πάρουν μαζί τους στην Αργώ, σύμφωνα με μια εκδοχή του μύθου.

Η Αθηνά στέκεται στο μέσο, και με τη χειρονομία της δείχνει ότι προσπαθεί να κατευνάσει το θυμό του βασιλιά και να μαλακώσει την κατάσταση, ένας ρόλος κατάλληλος για την προστατίδα θεά. Ο καθιστός βασιλιάς Αιήτης δείχνει με την χειρονομία του τη δυσαρέσκεια του. Τα κλαδιά πάνω από αυτόν, πιθανόν σχετίζονται με το δέντρο πάνω στο οποίο κρέμονταν το χρυσόμαλλο δέρας. Η γυναίκα με το ανατολικό ένδυμα πρέπει να είναι η σύζυγος του Αιήτη, η Ειδυία (Ιδυία). Εάν η ερμηνεία του Oakley είναι σωστή, τότε αυτή είναι η πρώτη απεικόνιση του Άψυρτου και της Ειδυίας στην τέχνη καθώς επίσης και η πρώτη απεικόνιση της αναχώρησης

---

¹³² Oakley 2007, 354

των Αργοναυτών από την Κολχίδα. Για αυτούς τους λόγους το αγγείο αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Επιπλέον, σε έναν αποσπασματικό απουλικό ερυθρόμορφο καλυκωτό κρατήρα¹³³ στον Τάραντα, του Ζωγράφου της Γεννήσεως του Διόνυσου, που χρονολογείται στο 410-390 π. Χ παριστάνεται ένας άνδρας, ίσως Αργοναύτης να κάθεται στο μπροστινό μέρος ενός πλοίου. Ακόμα απεικονίζονται ένα ζώο (ζαρκάδι), μια καθιστή γυναικεία μορφή, και ένας νεαρός άνδρας. Πρόκειται πιθανόν, για την Αφροδίτη και τον Έρωτα. Παρακάτω παρουσιάζεται το κεφάλι ενός άνδρα και δίπλα ένα δέντρο δάφνης.

Ενδιαφέρον έχει και ένα ακόμη απουλικό αγγείο, ένας ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Gravina στον Τάραντα¹³⁴ που χρονολογείται στο τέλος του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Σύμφωνα με τον Schmidt, ίσως απεικονίζεται η βασίλισσα Υψιπύλη με τον Ιάσονα. Κατά τον Πίνδαρο¹³⁵ όμως, το επεισόδιο στη Λήμνο και η συνάντηση του Ιάσονα με την Υψιπύλη ορίστηκε μετά τα επεισόδια στην Κολχίδα. Για αυτό το λόγο υπάρχει πιθανότητα στο αγγείο να απεικονίζεται η Μήδεια αντί για την Υψιπύλη.

Ο ΙΑΣΟΝΑΣ ΚΑΙ Η ΜΗΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Στην κλασική τέχνη, ο ήρωας της Αργοναυτικής εκστρατείας δεν έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Αυτός συχνά παρουσιάζεται είτε γυμνός ή ως ταξιδιώτης, φορώντας μανδύα και πέτασο. Συνήθως στην πρώιμη ελληνική τέχνη είναι γενειοφόρος, αλλά από τα μέσα του 5^{ου} αιώνα π. Χ είναι αγένειος, σύμφωνα με τις γενικές τάσεις της αγγειογραφίας της εποχής. Εξαίρεση αποτελεί ο κύκλος των αγγείων της Κάτω Ιταλίας που έχουν ως θέμα την αποθέωση της Μήδειας¹³⁶

Η πρωιμότερη γνωστή αναπαράσταση της Μήδειας στην ελληνική τέχνη είναι στη λάρνακα του Κύψελου (εικ.13), ένα κορινθιακό έργο, γνωστό μόνο

¹³³ Τάραντας, Mus.Naz.54946, απουλικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Γέννησης του Διόνυσου (Α7).

¹³⁴ Τάραντας Mus.Naz., απουλικός ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Gravina, ύστερου 5ου αι. π.Χ (Α8).

¹³⁵ Πίνδαρος, *Πόθια* 4, 251-253.

¹³⁶ LIMC V (1990) λ. Jason, 636 Neils J.

από τις λογοτεχνικές πηγές¹³⁷. Ο Πausανίας είδε αυτή την λάρνακα στο ιερό της Ήρας στην Ολυμπία και την περιέγραψε με λεπτομέρειες¹³⁸ :

«Υπάρχει μέσα στο Ηραίο και μια λάρνακα από ξύλο κέδρου που έχει πάνω εικόνες. άλλες από ελέφαντα, άλλες από χρυσάφι και άλλες σκαλισμένες στο ίδιο το κέδρινο ξύλο. Στις περισσότερες παραστάσεις της λάρνακας υπάρχουν επιγραφές με γράμματα αρχαία, από αυτά άλλα είναι γραμμένα σε ίσια γραμμή και άλλα κατά τον τρόπο που οι Έλληνες τον ονομάζουν βουστροφηδόν, δηλαδή όταν τελειώνει μια σειρά, η δεύτερη προχωρεί από το τέλος προς την αρχή, όπως γίνεται με το δρόμο του διαύλου. Εκτός αυτού οι επιγραφές είναι γραμμένες πάνω στη λάρνακα με ελιγμούς που δυσκολεύουν την κατανόηση τους»¹³⁹.

Ο Ηρόδοτος¹⁴⁰ παραθέτει την ιστορία της λάρνακας. Η Λάβδα, μια νέα γυναίκα, που ανήκε στο γένος των Βακχιαδών που διοικούσε την Κόρινθο, λόγω της αναπηρίας της δεν μπορούσε να βρει σύζυγο. Τελικά παντρεύτηκε τον Αιετίωνα, του γένους των Λαπιθών και των Καινιδών, αλλά το ζευγάρι δεν έκανε παιδιά. Ο Αιετίων ζήτησε χρησμό από τους Δελφούς και η Πυθία του είπε πως η Λάβδα είναι έγκυος και θα γεννήσει μια πέτρα που θα πέσει πάνω στους μονάρχες της Κορίνθου και θα στήσει την Κόρινθο πάλι όρθια. Όταν οι Βακχιάδες έμαθαν το χρησμό, που φαίνεται πως επιβεβαίωνε μια πρωιμότερη πρόβλεψη, έστειλαν κάποιους άνδρες να σκοτώσουν το βρέφος. Η Λάβδα όμως έκρυψε το παιδί μέσα σε μια κυψέλη και το έσωσε. Αργότερα ο Κύψελος (όπως ονομάστηκε από το καταφύγιο του) κατέλαβε την εξουσία και οι απόγονοι του, κατά τον Πausανία, αφιέρωσαν στην Ολυμπία την λάρνακα¹⁴¹.

Το πρόβλημα της ταύτισης του έργου που περιγράφει ο Πausανίας με την κυψέλη των Κυψελιδών είναι χρονολογικό και γλωσσολογικό. Η κυψέλη δεν μπορεί να έχει τη μορφή λάρνακας, ενώ και οι σκηνές που περιγράφει ο Πausανίας ταιριάζουν περισσότερο στην Μέση Κορινθιακή Κεραμική, του πρώτου τέταρτου του 6^{ου} αιώνα και όχι του τρίτου τέταρτου του 7^{ου} αιώνα, όπου χρονολογείται ο Κύψελος και οι γιοι του. Επίσης είναι ανεξήγητο γιατί η «κυψέλη» αφιερώθηκε στην Ολυμπία και όχι στους Δελφούς, οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην ιστορία. Έτσι, θεωρείται σήμερα βέβαιο ότι το συγκεκριμένο έργο, μια λάρνακα (κιβώτιο) από ξύλο

¹³⁷ Carter 1989, 355-378 λάρνακα του Κύψελου (B1)

¹³⁸ Πausανίας 5.18, 3-5 292 Stansbury-O'Donnell 1999, 66-67.

¹³⁹ Παπαχατζή 1979, 288.

¹⁴⁰ Ηρ.Ιστορία 5.92.

¹⁴¹ Carter 1989, 355-378.

με ένθετες χρυσές και ελεφάντινες μορφές ανήκει μάλλον στην εποχή του τυράννου Περιάνδρου.

Οι προσπάθειες που έγιναν για την αναπαράσταση των θεμάτων της λάρνακας βασίζονται στην άποψη πως οι «χώρες» του Πausanias ήταν ζώνες παράλληλες μεταξύ τους. Ο αρχαίος περιηγητής περιγράφει τις πέντε διαφορετικές ζώνες, όπου παρουσιάζεται μια πληθώρα μυθολογικών επεισοδίων¹⁴².

Στη δεύτερη ζώνη, εκτός από τα άλλα μυθολογικά θέματα παριστάνεται η Μήδεια καθιστή σε ένα θρόνο, με τον Ιάσονα στα δεξιά της και την Αφροδίτη στα αριστερά. Ένα επίγραμμα που γράφει «Ο Ιάσοντας παντρεύεται τη Μήδεια, προστάζει η Αφροδίτη» συνοδεύει την εικόνα. Έπειτα παριστάνονται οι Μούσες να ψάλλουν και ο Απόλλωνας ως αρχηγός του άσματος. Υπάρχει και για αυτούς σχετική επιγραφή¹⁴³. Μερικοί σχετίζουν την παράσταση αυτή με την προηγούμενη: η χορωδία Απόλλωνα – Μουσών παρευρίσκεται και ψάλλει στο γάμο Ιάσονα και Μήδειας¹⁴⁴. Ακόμη, στην πρώτη ζώνη της λάρνακας παρουσιάζεται ο Ιάσοντας στους ταφικούς αγώνες του Πελία.

Οι πρωιμότερες απεικονίσεις του Ιάσονα παρουσιάζονται κυρίως από το κορινθιακό εργαστήριο και χρονολογούνται γύρω στο τέλος του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Εδώ ο Ιάσοντας παριστάνεται συνήθως γενειοφόρος να εκχέεται από ένα μεγάλο φίδι. Ένα κορινθιακό αλάβαστρο (εικ. 14) που παρουσιάζει αυτό το θέμα και χρονολογείται γύρω στο τέλος του 7^{ου} αιώνα π.Χ., μαρτυρά την παλαιότητα του θέματος¹⁴⁵. Επίσης, έναν άνδρα, τον Ιάσονα, να αναδύεται από ένα φίδι παρουσιάζει και ένας κορινθιακός αρύβαλλος από τη Σάμο¹⁴⁶, ο οποίος επίσης τοποθετείται στα τέλη στον 7^ο αιώνα π.Χ. Πάντως, καμία λογοτεχνική πηγή δεν αναφέρει γιατί ο Ιάσοντας μπήκε μέσα στο φίδι.

Αρκετά σπάνιες είναι οι απεικονίσεις του Ιάσονα στην αττική αγγειογραφία. Οι λογοτεχνικές πηγές δεν βοηθούν αρκετά στο να ερμηνεύσουμε τις λίγες σωζόμενες παραστάσεις του ήρωα. Παρουσιάζεται κυρίως στο επεισόδιο με το φίδι, συνοδευόμενος από την θεά Αθηνά. Στον 6^ο αιώνα π. Χ τοποθετείται μια αττική μελανόμορφη λήκυθος τύπου Δηιάνειρας¹⁴⁷ στο Βερολίνο. Απεικονίζεται ένας

¹⁴² Πausanias 5.18, 3-5 292.

¹⁴³ Πausanias 5.18, 3-5 σχόλια 2 292.

¹⁴⁴ Clauss – Johnston 1997, 262-263.

¹⁴⁵ Carpenter 1991, 184-5. Bonn, Akad.Kunst mus.860, κορινθιακό αλάβαστρο, τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα π.Χ (B2).

¹⁴⁶ Gantz 1992, 360. Σάμος, K 3431,3490 Θραύσμα κορινθιακού αρυβάλλου, από το Ηραίο της Σάμου, (B3).

¹⁴⁷ Βερολίνο, Staatl. Mus,3764 αττική μελανόμορφη λήκυθος τύπου Δηιάνειρας (B4)

μεγάλος δράκος με το κεφάλι ενός άνδρα στα σαγόνια του. Πιθανότατα πρόκειται για τον Ιάσωνα, αν και είναι αβέβαιη η απεικόνιση του, λόγω του στενού λαιμού του τέρατος.

Επίσης σε τέσσερις μελανόμορφες ληκύθους (εικ.15)¹⁴⁸ που χρονολογούνται στο 530 π.Χ, αναπαρίσταται η Μήδεια ως υπερφυσικό ον. Συγκεκριμένα, απεικονίζεται η προτομή της Μήδειας πλαισιωμένη από δυο φίδια. Οι παραστάσεις αυτές απηχούν μια παράδοση που την συναντάμε επίσης και στην Μήδεια του Ευριπίδη, ένα έργο που βέβαια χρονολογείται έναν αιώνα αργότερα.

Σε μια ερυθρόμορφη κύλικα (εικ.17)¹⁴⁹ του Δούριδος, του 480 π.Χ, ο Ιάσοντας, που αναγνωρίζεται από επιγραφή, εκχέεται από ένα μεγάλο φίδι, υπό την παρουσία της Αθηνάς. Η θεά στηριζόμενη στο δόρυ της, και κρατώντας μια κουκουβάγια, παρακολουθεί. Το δέρας κρέμεται σε ένα δέντρο, μια μηλιά, πίσω από το δράκο. Αξιοσημείωτα είναι τα αδιαπέραστα λέπια και τα κοφτερά δόντια του δράκου, όπως επίσης και το γοργόνειο στην αιγίδα της θεάς και η σφίγγα στο κράνος.

Πιθανότατα η σκηνή αυτή, αναφέρεται σε μια παραλλαγή του μύθου που τελειώνει με το γεγονός ότι το φίδι που φυλούσε το δέρας είχε καταπιεί τον Ιάσωνα. Όμως παρατηρώντας κανείς πιο προσεκτικά τις λεπτομέρειες (τα μάτια του Ιάσωνα είναι ανοιχτά) φαίνεται πως το φίδι είναι ζωντανό. Για αυτό και έχει υποστηριχθεί μια άλλη ερμηνεία :ο Ιάσοντας με τη βοήθεια της Αθηνάς σκαρφάλωσε μέσα στο φίδι για να το σκοτώσει από το εσωτερικό του ή για να του κόψει τη γλώσσα έτσι ώστε να μη μπορεί να τον καταπιεί¹⁵⁰.

Ελαφρώς πιο ύστερος από την κύλικα του Δούριδος, είναι ο ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας(εικ.18)¹⁵¹ του Ζωγράφου του Περιβολιού, στη Νέα Υόρκη, που χρονολογείται γύρω στο 470-460 π.Χ. Σε αυτό το αγγείο, ο Ιάσοντας φαίνεται να βαδίζει στις μύτες των ποδιών, προσπαθώντας να πάρει το χρυσόμαλλο δέρας. Ενώ απλώνει το χέρι του για να το τραβήξει, ο δράκοντας ανορθώνει το κεφάλι του. Πίσω του, στο κέντρο, στέκεται η θεά Αθηνά με την αιγίδα, το χαρακτηριστικό κράνος της και το δόρυ της. Παρακολουθεί τη σκηνή και χειρονομεί προς τον Ιάσωνα. Πίσω της ένας άνδρας στέκεται στην πρύμνη της Αργούς. Η Αθηνά κυριαρχεί στη σκηνή και από αυτό φαίνεται πως ο καλλιτέχνης έστρεψε όλη την προσοχή του σε

¹⁴⁸ Gantz 1992, 360, Clauss. –Johnston 1997, 262-263 Μελανόμορφες λήκυθοι (B5)

¹⁴⁹ Βατικανό, Mus.Greg 16545, αττική ερυθρόμορφη κύλικα του Δούριδος από το Cerveteri (B6)

¹⁵⁰ Graf 1983, 200-201.

¹⁵¹ Νέα Υόρκη, Μητροπολιτικό Μουσείο 1934, 11.7, αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του ζωγράφου του Περιβολιού, από τη Γέλα, 470-460 (B7).

αυτή¹⁵². Με την κόρη του Αιήτη ή χωρίς, αυτή η παράθεση φιδιού-δέρατος και πλοίου καθιστούν προφανές για τον Ζωγράφο του Περιβολιού, πως ο Ιάσοντας σκοπεύει να πάρει το δέρας και να φύγει¹⁵³. Στα δεξιά της παράστασης, η πρύμνη της Αργώς είναι διακοσμημένη με ένα κεφάλι γυναίκας, γεγονός που μάλλον υποδηλώνει την ικανότητα του πλοίου να μιλάει. Επιπλέον, πιθανόν ο καλλιτέχνης θέλει να υπενθυμίσει πως το πλοίο από μόνο του είναι ένας από τους πρωταγωνιστές του μύθου, κατασκευασμένο κάτω από το άγρυπνο βλέμμα της Αθηνάς.

Ο ίδιος καλλιτέχνης δημιούργησε ακόμη, έναν παρόμοιο κιονωτό κρατήρα, που βρίσκεται στη Μπολόνια, όπου ο Ιάσοντας έχει αντικατασταθεί από έναν Σάτυρο και η Αθηνά από τον Διόνυσο¹⁵⁴. Η Richter ερμήνευσε τον κρατήρα της Νέας Υόρκης ως τον «κανονικό» και αυτόν της Μπολόνια ως παρωδία αυτού, και συνέδεσε το ζευγάρι με χαμένα έργα του Αισχύλου σχετικά με τους Αργοναύτες, τον πρώτο κρατήρα με τραγωδία και τον δεύτερο με ένα σατυρικό έργο. Όμως κάποιες πλευρές της εικόνας του κρατήρα της Νέας Υόρκης θέτουν ερωτήματα σχετικά με μια εντελώς σοβαρή ερμηνεία του. Αυτά περιλαμβάνουν το «όχι και τόσο τρομακτικό φίδι, τον Ιάσωνα και το γοργόνειο στην αιγίδα της Αθηνάς». Και οι δυο εικόνες ίσως ήταν παρωδίες.¹⁵⁵

Η στάση του Ιάσωνα στον κρατήρα της Νέας Υόρκης είναι κατάλληλη για έναν Σάτυρο που επιτίθεται, όπως αυτός στον κρατήρα της Μπολόνια. Στην πραγματικότητα, ο Ιάσοντας είναι μικρότερος σε σχέση με τις άλλες δυο μορφές στον κρατήρα της Νέας Υόρκης, μια από τις οποίες είναι η θεά Αθηνά, από ότι ο Σάτυρος σε σχέση με την άλλη μορφή στον κρατήρα της Μπολόνια, τον θεό Διόνυσο.

Η τρίτη μορφή στον κρατήρα της Νέα Υόρκης είναι ένας ψηλός άνδρας με γένια και μανδύα. Ο δεξιάς ώμος του είναι περασμένος πίσω από το κύριο μέρος της πρύμνης ενώ το άλλο χέρι του καλύπτεται από τον μανδύα. Η Richter θεώρησε ότι αυτός ο άνδρας αναπαριστά τον Αιήτη ή έναν από τους Αργοναύτες. Εάν αυτός είναι ο Αιήτης, θα απειλούσε και τον Ιάσωνα στην κατεύθυνση του οποίου είναι στραμμένο το κεφάλι του, και την Αργώ, προς την οποία είναι στραμμένος. Αν είναι Αργοναύτης,

---

¹⁵² Shapiro 1994, 97-98.

¹⁵³ Gantz 1992, 360.

¹⁵⁴ Carpenter 1991, 184-5 ARV² 524. 27

¹⁵⁵ King 1983, 385-387.

είναι περίεργο το ότι είναι τόσο ψηλότερος από τον Ιάσονα, στον οποίο θα έπρεπε να είναι υποδεέστερος.¹⁵⁶

Η μορφή είναι τόσο ψηλή όσο και η Αθηνά (της οποίας το σώμα είναι στραμμένο προς την ίδια κατεύθυνση) και θα πρέπει, κατά την King, να θεωρηθεί επίσης ως θεϊκή. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Αθηνάς καθιστούν προφανή την αναγνώριση της, και ο θύρσος του θεού Διόνυσου, στον κρατήρα της Μπολόνια αποδεικνύει καθαρά την ταυτότητα του. Όμως ο άνδρας με τον μανδύα στο αγγείο της Νέας Υόρκης δεν έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, εκτός από το ύψος του, την επιβλητικότητά του, σε σχέση με τον Ιάσονα και την σύνδεση του με την Αργώ. Σύμφωνα με την King, η μορφή αυτή πρέπει να είναι ο Δίας.

Οι ομοιότητες ανάμεσα στον κρατήρα της Νέας Υόρκης και σε αυτόν της Μπολόνια, σίγουρα αποδεικνύουν πως τα δυο αγγεία είναι ζεύγος. Ανάμεσα σε αυτές τις ομοιότητες είναι: η σχέση του Ιάσονα και του Σάτυρου στη στάση και στη χρήση των λεπτομερειών του σώματος, η παρουσία των κατάλληλων θεών (η Αθηνά και ο Δίας βοηθούν τον Ιάσονα στο ένα αγγείο, ο Διόνυσος με έναν από τους Σάτυρους στο άλλο), το δέρας (μπροστά στον ένα κρατήρα και πίσω στον άλλο) και η χρήση του κεφαλιού του φιδιού. Αν αυτά τα δυο αγγεία συνδέονται με το δράμα, και τα δυο ίσως αναφέρονται σε σατυρικά έργα, πιθανότατα στο ίδιο.

Αναμφισβήτητα, η επιτυχία του Ιάσονα στην αρπαγή του δέρατος εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις θηλυκές μορφές, θεϊκές και θνητές¹⁵⁷. Στη σωζόμενη καλλιτεχνική παράδοση, η θεά Αθηνά προτιμάται κυρίως από το αττικό εργαστήριο και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο της ως προστάτιδα των ηρώων. Ωστόσο και η Αφροδίτη και η Ήρα είχαν ενεργό συμμετοχή στις περιπέτειες του Ιάσονα, όμως στις καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις λαμβάνουν δεύτερη θέση.

Στα αγγεία της Κάτω Ιταλίας ο Ιάσωνας παρουσιάζεται με μεγαλύτερη συχνότητα. Αυτό, ίσως οφείλεται στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Μήδεια που κατέχει κεντρική θέση στις περισσότερες συνθέσεις. Εδώ ο ήρωας της Αργοναυτικής εκστρατείας παρουσιάζεται συνήθως νεαρός και ντυμένος ως ταξιδιώτης. Προβάλλεται συχνά με σηκωμένο το ξίφος του να επιτίθεται. Η Μήδεια τον παρακινεί και τον ενθαρρύνει. Κρατά το κουτί με τα μαγικά φίλτρα ή φιάλη ή πυξίδα, που είναι συχνά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της.

¹⁵⁶ King 1983, 385-387.

¹⁵⁷ LIMC V (1990) λ. Jason, 637 Neils J.

Ο Ιάσων, η Μήδεια και το φίδι παρουσιάζονται σε μια ερυθρόμορφη λήκυθο (εικ.19)¹⁵⁸ από την Ποσειδωνία, του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Σε αυτό το αγγείο, ο Ιάσωνας φορώντας χλαμύδα, χιτώνα, σανδάλια και πύλο, κρατά ένα δόρυ στο δεξί του χέρι και κοιτά παθητικά, ενώ η Μήδεια απλώνει το δεξί της χέρι στο στόμα του φιδιού. Το φίδι είναι τυλιγμένο στο δέντρο που βρίσκεται στο κέντρο της σκηνής και το δέρας βρίσκεται στην κορυφή.

Σε αρκετές επίσης καλλιτεχνικές παραστάσεις ο Ιάσωνας προβάλλεται να στέκεται μπροστά από τη Μήδεια. Χαρακτηριστική είναι μια ερυθρόμορφη υδρία¹⁵⁹ του 4^{ου} αιώνα π. Χ όπου ο Ιάσωνας με χλαμύδα και πέτασο κρατά ένα δόρυ και στέκεται μπροστά από τη Μήδεια. Η Μήδεια ανοίγει ένα μεγάλο κουτί, πιθανότατα με τα φάρμακά της. Στα δεξιά, εικονίζεται ένας άλλος Αργοναύτης, που παρακολουθεί τη σκηνή. Σε έναν ερυθρόμορφο ελικωτός κρατήρα (εικ.20)¹⁶⁰ του Ζωγράφου του Σίσυφου, που χρονολογείται γύρω στο 420-415π.Χ. παριστάνεται ο Ιάσωνας, με χλαμύδα, πέτασο και μπότες να επιτίθεται σε ένα δράκο. Η Μήδεια πίσω του κρατά ένα κουτί. Πιο πίσω, ένας άλλος Αργοναύτης και οι δυο Βορεάδες παρακολουθούν.

Ακόμη, σε μια λευκανική ερυθρόμορφη υδρία¹⁶¹ του Ζωγράφου του Μπρούκλιν-Βουδαπέστης, στο Λούβρο, που τοποθετείται χρονολογικά, γύρω στο 380-360π.Χ η Μήδεια απεικονίζεται καθιστή σε ένα βράχο στα αριστερά, κρατώντας μια φιάλη. Ο Ιάσωνας πλησιάζει με σηκωμένο το ξίφος του το δέντρο που βρίσκεται στο κέντρο και έχει το φίδι τυλιγμένο γύρω του. Πίσω από τη Μήδεια, βρίσκεται ένας Βορεάδης και παρακολουθεί τη σκηνή.

Η Μήδεια συμπαραστέκεται στον Ιάσωνα όταν αυτός επιχειρεί να φέρει εις πέρας τους άθλους που του ανέθεσε ο Αιήτης. Τα επεισόδια αυτά έχουν αποδοθεί από τους κλασικούς αγγειογράφους της Κάτω Ιταλίας. Σε έναν απουλικό ερυθρόμορφο κωδωνόσχημο κρατήρα (εικ.21)¹⁶² του 370 π. Χ από τη Νάπολη, προβάλλεται ο Ιάσωνας με χλαμύδα. Γονατίζει και κρατά τα κέρατα ενός ταύρου. Η

¹⁵⁸ Bochum, Univ.S1080, ερυθρόμορφη λήκυθος (B8)

¹⁵⁹ Νάπολη, εμπόριο έργων τέχνης, ερυθρόμορφη υδρία (B9)

¹⁶⁰ Μόναχο, Antikenslg 3268, απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Σίσυφου, από το Ruvo (B10)

¹⁶¹ Παρίσι, Λούβρο S4042, αποσπασματική λευκανική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Μπρούκλιν-Βουδαπέστης (B11)

¹⁶² Νάπολη, Nat.Mus.81415 (H 2413) απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας, 370 π.Χ (B12)

Μήδεια και η Νίκη παρακολουθούν τη σκηνή, κρατώντας μαγικά βότανα στα χέρια. Στη σύνθεση κυριαρχεί η μορφή του ταύρου και του Ιάσονα.

Ακόμη σε έναν κωδωνόσχημο κρατήρα (εικ.22)¹⁶³ από ιδιωτική συλλογή στο Τορίνο του Ζωγράφου του Ιάσονα, που χρονολογείται στο 360π.Χ., η Μήδεια όπου κρατώντας ένα κουτί στο αριστερό της χέρι, εκτείνει το δεξί της προς το φίδι. Ο Ιάσοντας φοράοντας γλαμούδα και μπότες, επιτίθεται στο φίδι, κρατώντας στο δεξί του χέρι το ξίφος του, ενώ με το αριστερό του αρπάζει το δέρας που κρέμεται στο δέντρο που βρίσκεται στο κέντρο της σύνθεσης. Μία λεπτομέρεια που αξίζει να αναφερθεί είναι ένα καλάθι που βρίσκεται πίσω από τη Μήδεια. Επίσης, σε έναν απουλικό ερυθρόμορφο ελικωτό κρατήρα¹⁶⁴ του Ζωγράφου του Κάτω Κόσμου, στο Βερολίνο, που χρονολογείται γύρω στο 360π. Χ., ο Ιάσοντας με γλαμούδα, ξίφος και δόρυ, στέκεται μπροστά από μια καθιστή Μήδεια, η οποία πλαισιώνεται από τους Βορεάδες και έναν Αργοναύτη.

Μια ακόμη σκηνή που προσέλκυσε το ενδιαφέρον των καλλιτεχνών και ίσως προέρχεται από την πρώιμη μεγάλη ζωγραφική, είναι η άφιξη του Ιάσονα στην Ιωλόκ καθώς ο βασιλιάς Πελίας προσφέρει θυσία¹⁶⁵. Σε αυτές τις απεικονίσεις καθώς είναι από τις πρωιμότερες του Ιάσονα, αυτός είναι μονοσάνδαλος, ένα γεγονός που υποδηλώνει ότι αυτό το γνώρισμά του είναι ένα από τα πιο σταθερά χαρακτηριστικά του, αλλά οι αγγειογράφοι σχεδόν πάντα επιλέγουν να το αγνοούν. Σε ένα θραύσμα απουλικού ερυθρόμορφου καλυκωτού κρατήρα (εικ.23)¹⁶⁶, από τον Τάραντα, που χρονολογείται γύρω στο 360-350π.Χ ο ήρωας της Αργούς μισοντυμένος ακουμπά σε ένα ραβδί. Στέκεται απέναντι από έναν ηλικιωμένο άνδρα που ετοιμάζεται να προσφέρει θυσία. Πιθανότατα είναι ο βασιλιάς Πελίας. Στα αριστερά μια γυναίκα παρατηρεί από μια ανοιχτή πόρτα Το ιωνικό κτίριο στο φόντο δείχνει ένα σκηνικό και σίγουρα μια άλλη γυναίκα, σε μια παρόμοια εξώπορτα από τα δεξιά, συμπληρώνει τη σύνθεση και βοηθά στη συμμετρία της. Φαίνεται πως ο καλλιτέχνης κάνει χρήση της τεχνικής της σκιαγραφίας για να απεικονίσει την ίδια τη θεατρική σκηνή.

¹⁶³ Τορίνο, ιδιωτική συλλογή, απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας του Ζωγράφου του Ιάσονα (B13).

¹⁶⁴ Βερολίνο, Staatl. Mus.F 3258, απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Κάτω κόσμου (B14).

¹⁶⁵ LIMC V (1990) λ. Jason 637, Neils J.

¹⁶⁶ Wurzburg, Mus.Martin von Wagner, H 4696 + 4701, θραύσματα απουλικού ερυθρόμορφου καλυκωτού κρατήρα, 360-50, από τον Τάραντα (B15).

Αξιοσημείωτος είναι και ο ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας¹⁶⁷ από την Αγία Πετρούπολη, του Ζωγράφου του Λυκούργου γύρω στο 350 π.Χ. Σε αυτόν τον κρατήρα, το κέντρο της σκηνής καταλαμβάνει ένα ψηλό δέντρο που κρατά το δέρας και ένα φίδι. Ο Ιάσοντας επιτίθεται στο φίδι από τα αριστερά με δυο δόρυα. Προβάλλεται και ο Ηρακλής να κρατά ένα ρόπαλο. Ακόμη παρουσιάζονται και άλλοι Αργοναύτες και η Μήδεια με ένα κιβώτιο και μαγικά φίλτρα στο δεξί της χέρι.

Επίσης, σε ένα απουλικό ερυθρόμορφο καλυκωτό κρατήρα¹⁶⁸ στο Λούβρο, που χρονολογείται γύρω στο 350-340π.Χ, ο Ιάσοντας με χλαμύδα, πέτασο και δυο δόρατα εμφανίζεται μπροστά στον Πελία που τον υποδέχεται καθισμένος στο θρόνο του. Στο αριστερό του χέρι κρατά το χρυσόμαλλο δέρας, ενώ στο δεξί ένα δόρυ. Μια Νίκη πετάει προς τον ήρωα για να τον στεφανώσει, καθώς γύρισε θριαμβευτής στην πατρίδα του. Μια γυναίκα στέκεται πίσω του, πιθανότατα είναι η Μήδεια και μια άλλη στα δεξιά φέρνει σκαμνί για τον ξένο. Από ψηλά ο Ερμής εποπτεύει τη σκηνή.

Παράλληλα, σε έναν απουλικό ερυθρόμορφο ελικωτό κρατήρα¹⁶⁹, στη Νάπολη, από το Ruvo, που τοποθετείται χρονολογικά γύρω στο 330-320 π.Χ εμφανίζεται ο Ιάσοντας γυμνός και γονατιστός, με ένα ρόπαλο στο δεξί του χέρι να αρπάζει τον ταύρο υπό την παρουσία της Μήδειας και του Έρωτα, που προβάλλονται από πάνω του, πίσω από ένα μπαλκόνι. Το φίδι είναι τυλιγμένο γύρω από ένα δέντρο στα δεξιά χωρίς το δέρας.

Τέλος σε έναν ερυθρόμορφο ελικωτό κρατήρα¹⁷⁰, στη Νάπολη από την Ποσειδωνία γύρω στο 320-310 π. Χ., ο Ιάσοντας γενειοφόρος, με χλαμύδα και μπότες σπρώχνει το φίδι με ένα κοντό ξίφος. Η Μήδεια στα δεξιά, κρατά μια φιάλη στο στόμα του φιδιού. Στο κέντρο της σκηνής κυριαρχεί το δέντρο με το δέρας να κρέμεται από ένα κλαδί. Εντύπωση προκαλεί που ο Ιάσοντας προβάλλεται γενειοφόρος, πιθανότατα επιρροή από απουλικές απεικονίσεις της αποθέωσης της Μήδειας.

¹⁶⁷ Αγία Πετρούπολη, Ερμιτάζ 1718 (St 422) απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λυκούργου, από το Ruvo (B16).

¹⁶⁸ Παρίσι, Λούβρο K127, απουλικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Κάτω κόσμου (B17).

¹⁶⁹ Νάπολη, Nat.Mus.82261(H 3252) απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας, 330-320 π. Χ, από το Ruvo. (B18)

¹⁷⁰ Νάπολη, Nat.Mus.812126 (H 3248) απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας από την Ποσειδωνία, 320-310 π.Χ. (B19).

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΤΟΥ ΑΜΥΚΟΥ

Ένα επεισόδιο του Αργοναυτικού μύθου που απαντά συχνά στην τέχνη είναι η διαμάχη του Πολυδεύκη με τον βασιλιά των Βεβρύκων, τον Αμυκό. Σύμφωνα με μια εκδοχή του μύθου, ο Αμυκός μετά την ήττα του δέθηκε από τον Πολυδεύκη σε ένα δέντρο ή σε ένα βράχο. Στις περισσότερες παραστάσεις δεν εμφανίζεται η μάχη. Συνήθως επιλέγεται από τους καλλιτέχνες η σκηνή του δεσίματος.

Σε έναν αττικό ερυθρόμορφο ελικωτό κρατήρα(εικ.29)¹⁷¹ στο Μουσείο της Φεράρα που χρονολογείται στο 440-420 π.Χ του Ζωγράφου του Πηλέα, παρουσιάζεται ο βασιλιάς των Βεβρύκων, ο Πολυδεύκης και ένας Αργοναύτης. Πιθανότατα, εδώ ο Αμυκός απεικονίζεται στους ταφικούς αγώνες του Πελία. Κατά τον Beazley¹⁷², ο καλλιτέχνης θα πρέπει να έκανε κάποιο λάθος τοποθετώντας εδώ τη μάχη ανάμεσα στον Πολυδεύκη και τον Αμυκό, από ότι κατά τη διάρκεια της πορείας της Αργούς. Απεικονίζονται ακόμη, και ονομάζονται από επιγραφές ορισμένοι Αργοναύτες όπως ο Κλεομόλπος, ο Ίδας και ο Αμυκός. Αβέβαιη είναι η αναπαράσταση της Αταλάντης.

Σε μια λευκανική ερυθρόμορφη υδρία¹⁷³ του Ζωγράφου του Αμυκού, που χρονολογείται γύρω στο 420-400 π.Χ, στο Παρίσι παρουσιάζεται η σκηνή του δεσίματος. Εδώ προβάλλεται ο Αμυκός, που έχει νικηθεί από τον Πολυδεύκη στον αγώνα πυγμής, δεμένος στο βράχο της πηγής. Ένας Αργοναύτης στα δεξιά, πιθανότατα ο Κάστορας πλησιάζει για να γεμίσει τη στάμνα του. Στα αριστερά, ένας άλλος μάλλον ο Πολυδεύκης κάθεται στη δική του και κρατά στλεγγίδα. Στην άκρη δεξιά, εικονίζονται οι Βορεάδες, ενώ στα αριστερά ένας Σάτυρος και μια Μαινάδα. Ίσως αυτή η σκηνή είναι εμπνευσμένη από το δράμα του Αισχύλου «Αμυκός».¹⁷⁴

Το επεισόδιο του Αμυκού είναι ιδιαίτερα δημοφιλές και στην Ετρουρία όπως φαίνεται από την καλλιτεχνική παραγωγή που έχει βρεθεί. Στην περίφημη κίστη Ficoroni (εικ.30)¹⁷⁵ (ένα κυλινδρικό χάλκινο αγγείο με εγχάρακτες παραστάσεις) που προέρχεται από τη Ρώμη και τοποθετείται χρονολογικά στο 330 π.Χ. περίπου

¹⁷¹ Ferrara, Mus.Naz., από την Spina, Valle Trebba T 404, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Πηλέα (Γ1).

¹⁷² Gantz 1992, 349.

¹⁷³ Παρίσι, Cab.Med.442, λευκανική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Αμυκού, 420 -400 π. Χ (Γ2).

¹⁷⁴ Gantz 1992, 349.

¹⁷⁵ Ρώμη, Villa Giulia 24 787, χάλκινη πυξίδα με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni) 330-310 π. Χ (Γ3).

παρουσιάζεται ο Πολυδεύκης να δένει τον Αμυκό σε ένα δέντρο. Και οι δυο φορούν μάντες στα χέρια, χαρακτηριστικό γνώρισμα των παλαιστών. Αριστερά, ένας φτερωτός Αργοναύτης και ένας άλλος καθισμένος στη στάμνα του παρακολουθούν τη σκηνή. Στα δεξιά, άλλοι Αργοναύτες μέσα και γύρω από την Αργώ αναπαύονται και φαίνονται συλλογισμένοι. Στη σύνθεση επικρατεί ηρεμία και αμεριμνησία, πέρα από την ένταση που διακατέχει τη σκηνή του δεσίματος. Αναμφισβήτητα, η σκηνή δεν σχεδιάστηκε για αυτή την πυξίδα. Ίσως υπήρχε μια διάσημη τοιχογραφία, αν κρίνει κανείς από τον αριθμό των αντιγράφων και των απομιμήσεων της κεντρικής ομάδας που συναντάται στην ετρουσκική τέχνη¹⁷⁶. Η Αθηνά στέκεται ήσυχα με το δεξί χέρι στο γοφό της και με το αριστερό πιάνει το δόρυ της. Φορά στεφάνι στα μαλλιά και κοσμήματα στο λαιμό και στα χέρια. Από πάνω της πετά μια Νίκη. Σύμφωνα με μια επιγραφή που σώζεται στα λατινικά αναφέρεται ο κατασκευαστής και ο αγοραστής της πυξίδας¹⁷⁷. Πρόκειται για γαμήλιο δώρο που πρόσφερε μια μητέρα στην κόρη της.

Σε μια δεύτερη χάλκινη κίστη(εικ.34)¹⁷⁸ με εγχάρακτες παραστάσεις, που χρονολογείται γύρω στο 300-250 π. Χ και φυλάσσεται στη Ρώμη, παρουσιάζεται ο Αμυκός δεμένος στο δέντρο. Επίσης εμφανίζονται ο Πολυδεύκης, η Αθηνά και ένας Αργοναύτης. Εξάλλου, οι ίδιες μορφές παρουσιάζονται και σε μια τρίτη χάλκινη κίστη¹⁷⁹ στο Βερολίνο. Τέλος, το σύμπλεγμα του Αμυκού και του Πολυδεύκη, εμφανίζεται σε μια ομάδα χάλκινων εγχάρακτων κατόπτρων, αλλά και σε ερυθρόμορφα φαλισκικά και ετρουσκικά αγγεία του ύστερου 4^{ου} αι.

Χαρακτηριστική είναι μια φαλισκική στάμνος¹⁸⁰ του Ζωγράφου της Villa Giulia, στη Ρώμη, που χρονολογείται στο 400-370 π.Χ. Παρουσιάζει επίσης, τον Πολυδεύκη και τον Αμυκό, ενώ παρόντες είναι και ένας Σάτυρος με μια Νίκη.

Επιπλέον, ο βασιλιάς των Βεβρύκων προβάλλεται και σε μια φαλισκική οينوχόη(εικ.35)¹⁸¹ που χρονολογικά τοποθετείται, γύρω στο 350-300π.Χ.Ο Αμυκός κάθεται πάνω σε ένα αμφορέα. Κοιτάζει κάποιον με μια έκφραση τρόμου ή έκπληξης και χειρονομεί. Τα χέρια του έχουν ένα περίεργο σχήμα και πιθανότατα φορά μάντες.

¹⁷⁶ Richardson 1964, 140

¹⁷⁷ Η επιγραφή αναφέρει: «Novios Plautios med Romai fecid.Dindia Maicolnia fileai dedit»

¹⁷⁸ Ρώμη, Villa Giulia 15694 χάλκινη πυξίδα με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Barsanti) (Γ4)

¹⁷⁹ Βερολίνο, Staatl. Mus 3528 χάλκινη πυξίδα με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Martinetti) (Γ5)

¹⁸⁰ Ρώμη, Villa Giulia 6152, φαλισκική στάμνος του Ζωγράφου της Villa Giulia (Γ6)

¹⁸¹ Wurzburg Mus. Martin von Wagner 1.813, φαλισκική οينوχόη (Γ7)

Τη σκηνή του δεσίματος παρουσιάζει και μια ετρουσκική στάμνος (εικ.36)¹⁸², που χρονολογείται στο 340-320 π. Χ του Ζωγράφου της Οξφόρδης, Γανυμήδη. Ο γιος του Δία δένει σε ένα δέντρο τον Αμυκό, ενώ και οι δυο φορούν και σε αυτή την παράσταση, ιμάντες.

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι και μια αναθηματική στήλη (εικ.37)¹⁸³ στην Περούτζια που τοποθετείται χρονολογικά στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π.Χ. Προβάλλεται το ίδιο θέμα, όμως και οι δύο μορφές είναι αρκετά εύσωμες, σε σύγκριση με άλλες παρόμοιες παραστάσεις.

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΤΟΥ ΦΙΝΕΑ

Ο Φινέας με τους Βορεάδες και τις Άρπυιες, είναι ένα ιδιαίτερα δημοφιλές θέμα στην αρχαϊκή περίοδο. Η ιστορία εμφανίζεται στην τέχνη αρκετά νωρίς, γύρω στο 620 π.Χ., σε ύστερο πρωτοαττικό μελανόμορφο λουτήριο (εικ.38)¹⁸⁴ του Ζωγράφου του Νέσσου. Στην μία όψη του λουτηρίου απεικονίζονταν οι Άρπυιες. Η άλλη όψη δεν είχε διατηρηθεί, αλλά πιθανότατα θα παρουσίαζε τους Βορεάδες να τις καταδιώκουν. Το θέμα δεν εμφανίζεται σε κανένα άλλο αττικό αγγείο μέχρι τις αρχές του 5^{ου} αιώνα.

Την έλλειψη έργων από το αττικό εργαστήριο την αναπληρώνουν αγγεία από άλλες σχολές. Η έλλειψη αυτή ίσως να είναι απλώς θέμα συγκυριών. Εκτός αγγειογραφίας, το συγκεκριμένο επεισόδιο είναι αρκετά δημοφιλές αυτή την περίοδο, όπως διαπιστώνεται από τα άλλα μνημεία όπου εμφανίζεται, και κυρίως από την λάρνακα του Κύψελου, ένα ελεφαντοστέινο ανάγλυφο από τους Δελφούς και τον περίφημο θρόνο του Απόλλωνα στις Αμύκλες, έργο του Βαθυκλή. Όλα τα έργα απεικονίζουν την καταδίωξη, αλλά στις λακωνικές κύλικες δεν εικονίζεται ο Φινέας¹⁸⁵.

Σκηνή με τον Φινέα και τον Ιάσονα ίσως να περιλαμβάνονταν και στο ελεφαντοστέινο ανάγλυφο των Δελφών, στη δεξιά πλευρά που λείπει. Το ίδιο θέμα πρέπει να απεικονιζόταν και στη λάρνακα του Κύψελου και στο θρόνο στις Αμύκλες. Στη λάρνακα του Κύψελου, στην πρώτη ζώνη, στο τέλος, απεικονίζονταν η σκηνή του

¹⁸² Boston 07.862, ετρουσκική στάμνος του Ζωγράφου της Οξφόρδης Γανυμήδη (Γ8).

¹⁸³ Perugia Museum. Αναθηματική στήλη από την Περούτζια, μέσα 3^{ου} αιώνα π. Χ (Γ9).

¹⁸⁴ Βερολίνο f1682, αττικό μελανόμορφο λουτήριο του Ζωγράφου του Νέσσου, 7^{ος} αι. π.Χ (Δ1).

¹⁸⁵ Pipili. 1987, 21.

Φινέα με το ανάκλιτρο και το τραπέζι και οι γιοι του Βορέα που καταδίδωκαν τις Άρπυιες¹⁸⁶.

Ο περίφημος θρόνος του Απόλλωνα, στις Αμύκλες, μια αρχιτεκτονική σύνθεση που δημιουργήθηκε για να περιβάλλει το άγαλμα του θεού που στεκόταν στο βωμό-μνήμα του Υακίνθου, ήταν έργο του Βαθυκλή¹⁸⁷. Ο Βαθυκλής, ήταν από τη Μαγνησία του Μαιάνδρου, όπως αναφέρει και ο Πausανίας¹⁸⁸. Με βάση την περιγραφή του Πausανία, επρόκειτο για ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον έργο, τόσο για το ασυνήθιστο σχέδιό του, όσο και για τον πλούσιο γλυπτικό του διάκοσμο. Η περιγραφή του Πausανία μας προσφέρει αρκετά στοιχεία αλλά είναι πολύ γενική και ανακριβής για να δώσει μια ξεκάθαρη ιδέα για το μνημείο. Χρονολογείται γύρω στο 600.

Ο θρόνος αποτελείται από πολλές ανάγλυφες παραστάσεις και μυθολογικές σκηνές. Ο Πausανίας περιγράφει χαρακτηριστικά: *«Κάτω από τον θρόνο, εσωτερικά, προς τη μεριά των Τριτώνων, παριστάνεται το κνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου, ο Ηρακλής που σκοτώνει τους γιους του Άκτορα, και ο Κάλαις και ο Ζήτης που καταδίδωκουν τις Άρπυιες του Φινέα. Ο Πειρίθους και ο Θησέας που έχουν αρπάξει την Ελένη και ο Ηρακλής που πνίγει το λιοντάρι. Ακόμη ο Απόλλωνας και η Άρτεμη που τοξεύουν τον Τιτώ»*.¹⁸⁹

Γύρω στο 575 π. Χ τοποθετούνται τα όστρακα ενός κορινθιακού κρατήρα (εικ.39)¹⁹⁰ ο οποίος απεικονίζει συμπληρωματικές πλευρές του θέματος αυτού. Στο ένα τμήμα του αγγείου, παρουσιάζεται μια καθιστή μορφή, που από επιγραφή, αναγνωρίζεται πως είναι ο Φινέας, και πίσω του είναι μια γυναίκα, που πιθανότατα, είναι η δεύτερη σύζυγός του Ιδαία. Δύο άνδρες βηματίζουν προς αυτόν, και ο ένας από αυτούς, μάλλον ο Πολυδεύκης, χτυπά τα χέρια του. Πίσω του στα αριστερά, παρουσιάζεται ο Ιάσοντας που φτάνει μπροστά και τοποθετεί τα χέρια του στα μάτια του Φινέα. Η παράσταση αυτή είναι προβληματική. Ο Ιάσοντας φαίνεται πως με το άγγιγμα των ματιών του Φινέα, τον θεραπεύει¹⁹¹. Η παρουσία της Ιδαίας φαίνεται ότι ξαφνιάζει αν αυτή τύφλωσε ή προκάλεσε την τύφλωση των γιων του

¹⁸⁶ Πausανίας 5.17, 11

¹⁸⁷ Ripili 1987, 81 Θρόνος Απόλλωνα στις Αμύκλες (Δ2).

¹⁸⁸ Πausανίας 3, 18.15.

¹⁸⁹ Παπαχατζή 1979.

¹⁹⁰ Θεσσαλονίκη συλ. Ανδρεάδη, αποσπασμ. μεσοκορινθιακός κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου των Ιππέων (Δ3).

¹⁹¹ Όπως κάθε μαθητής του Κένταυρου Χείρωνα, έτσι και ο Ιάσοντας μάλλον είχε αποκτήσει κάποιες θεραπευτικές ικανότητες. Όμως το αν θα μπορούσε να θεραπεύσει την τύφλωση είναι ένα άλλο ζήτημα. Αριστοφάνης, Πλούτος, 635κ.ε Ο Αριστοφάνης στον «Πλούτο» του κάνει αναφορά στην ίαση του Φινέα από τον Ασκληπιό. Πιθανότατα δανείστηκε αυτό το τέλος από τον «Φινέα» του Σοφοκλή.

Φινέα. Στις πηγές, δεν γίνεται πουθενά αναφορά, ότι η Ιδαία ήταν μαζί με τον ήρωα κατά την διάρκεια της περιπέτειας και της απελευθέρωσης του. Στο άλλο τμήμα του αγγείου παρουσιάζονται οι Βορεάδες να καταδιώκουν τις Άρπυιες.

Επίσης και το ελεφαντοστέινο ανάγλυφο (εικ.40)¹⁹² που βρέθηκε στους Δελφούς, χρονολογείται στο 575-550 π.Χ. Προέρχεται από την επένδυση ξύλινου κιβωτιδίου, επίπλου ή θρόνου και διατηρεί ίχνη επιχρύσωσης. Οι Βορεάδες και οι Άρπυιες τρέχουν προς τα δεξιά, η μια Άρπυια κρατά το φαγητό που έκλεψε από τον Φινέα και ένας από τους Βορεάδες την αρπάζει από τα μαλλιά, ενώ ο άλλος σηκώνει το ξίφος του. Στα αριστερά, μια γυναίκα χειρονομεί δεξιά, αλλά γυρνά το κεφάλι της πίσω. Μπροστά της, υπάρχει ένα τραπέζι με ένα χέρι που ξεκουράζεται πάνω σε αυτό. Το χέρι πρέπει να ανήκει στο Θράκα βασιλιά, που κάθεται, πιθανότατα, ανακεκλιμένος σε κλίνη. Η γυναίκα προφανώς στρέφεται σε αυτόν για να περιγράψει τι έγινε. Ίσως είναι η σύζυγος του Φινέα που φαίνεται ότι του συμπαραστέκεται κατά τη διάρκεια της τιμωρίας του.

Σε μερικά αγγεία παρουσιάζονται μόνο οι γιοι του Βορέα, όπως σε ένα μελανόμορφο πινάκιο (εικ.42)¹⁹³, που αποδίδεται στον Λυδό και χρονολογείται γύρω στο 560π.Χ. Σε αυτό το αγγείο οι Βορεάδες επικαλύπτονται, όπως τα άρματα αλόγων σε μελανόμορφα αγγεία, έτσι ώστε με την πρώτη ματιά να είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς αν πρόκειται για μία μορφή, ή για δύο. Σε μερικά έργα του 6^{ου} αιώνα, συμπεριλαμβανομένου και του ελεφαντοστέινου ανάγλυφου από τους Δελφούς, οι γιοι του Βορέα παρουσιάζονται με μικρά φτερά στα πόδια τους. Τα μεγάλα όμως φτερά στην πλάτη τους, παραλείπονται. Σε μερικές όμως απεικονίσεις τους, αυτοί έχουν και τα δυο είδη φτερών, ίσως όπως και οι Άρπυιες¹⁹⁴.

Επιπλέον σε έναν μελανόμορφο αμφορέα¹⁹⁵ του Ζωγράφου της Επιτήδευσης, στο Βατικανό, που χρονολογείται γύρω στο 530π.Χ παρουσιάζεται ο Φινέας καθιστός. Δίπλα του στέκεται μια φτερωτή μορφή, ίσως ένας από τους Βορεάδες. Η αναπαράσταση αυτή δεν μπορεί να ταυτιστεί με βεβαιότητα¹⁹⁶.

¹⁹² Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο 1355, κορινθιακό ελεφαντοστέινο ανάγλυφο (Δ4).

¹⁹³ Harvard University, Art Museums 1959.127, αττικό μελανόμορφο πινάκιο του Λυδού (Δ5)

¹⁹⁴ Padgett 1991, 19.

¹⁹⁵ Βατικανό, Museo Gregoriano Etrusco 338, μελανόμορφος αμφορέας του Ζωγράφου της Επιτήδευσης

(Δ6)

¹⁹⁶ Τσιαφάκη 1998, 168.

Κατά τις αρχές του 5^{ου} αιώνα, πληθαίνουν οι αττικές παραστάσεις. Δίνεται πλέον περισσότερη έμφαση στην αρπαγή του φαγητού του Φινέα. Σε μια μελανόμορφη λήκυθο(εικ.43)¹⁹⁷ λευκού εδάφους του Ζωγράφου της Σαπφούς στη Βασιλεία ο Θράκας βασιλιάς καθισμένος σε κλισμό, απλώνει τα χέρια του στο κενό, για να σταματήσει τις τερατόμορφες Άρπυιες που του έχουν αρπάξει το φαγητό¹⁹⁸. Οι Βορεάδες δεν φαίνονται πουθενά. Μπροστά από τον μάντη υπάρχει ένα τραπέζι γεμάτο με εδέσματα, ενώ δεξιά την παράσταση κλείνει ένας φοίνικας. Αυτό το απολλώνιο φοινικόδεντρο δηλώνει την μαντική ικανότητα του.

Σε όλα σχεδόν τα αττικά αγγεία η μορφή του Φινέα κυριαρχεί. Ο μάντης παρουσιάζεται, είτε με τον Κάλαϊ και τον Ζήτη, είτε με τις Άρπυιες. Η λήκυθος¹⁹⁹ στη Βουδαπέστη είναι ίσως το μοναδικό αττικό αγγείο του 5^{ου} αιώνα π. Χ, στο οποίο εμφανίζονται οι Βορεάδες με τις Άρπυιες, χωρίς τον Φινέα.

Σε μια άλλη μελανόμορφη λήκυθο²⁰⁰ στο Dunedin, η οποία χρονολογείται στο 490-480π.Χ., εικονίζεται ένας ηλικιωμένος βασιλιάς καθισμένος με δύο ανδρικές φτερωτές μορφές εκατέρωθεν. Πιθανότατα ο άνδρας είναι ο Φινέας και οι δύο μορφές είναι οι Βορεάδες. Η σκηνή μάλλον τοποθετείται χρονικά μετά την καταδίωξη των Αρπυιών. Η εμφάνιση των Βορεαδών με θρακική ενδυμασία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς έτσι υποδηλώνεται η καταγωγή τους από τον Βορέα, τον βόριο άνεμο δηλαδή, ο οποίος θεωρούνταν ότι φυσούσε από τη Θράκη. Δευτερευόντως, μπορεί να ειπωθεί ότι το ξενικό αυτό ένδυμα προσδίδει μεγαλοπρέπεια και βαρύτητα στη σκηνή.

Εξίσου πρώιμα είναι και τα τρία μελανόμορφα λακωνικά αγγεία από το εργαστήριο του Ζωγράφου των Βορεαδών. Πρωϊότερο έργο της ομάδας αυτής είναι μια κύλικα(εικ.44)²⁰¹ του Ζωγράφου των Βορεαδών στη Ρώμη. Οι γιοι του Βορέα παρουσιάζονται σαν να ήταν μία μόνο οντότητα, σε πλήρη σχεδόν επικάλυψη ο ένας με τον άλλον. Ελάχιστα διακρίνεται η μορφή που βρίσκεται σε δεύτερο πλάνο. Οι δύο Άρπυιες είναι περισσότερο διαφοροποιημένες. Η μια που απεικονίζεται πιο πίσω, έχει τα μαλλιά της να ανεμίζουν από την ταχύτητα του πετάγματος.

¹⁹⁷ Βασιλεία, ιδιωτική συλλογή, μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους του Ζωγράφου της Σαπφούς, (Δ7)

¹⁹⁸ Τσιαφάκη 1998, 168

¹⁹⁹ Βουδαπέστη, Musée Beaux-Arts 50-161, μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους, 490 π.Χ (Δ8)

²⁰⁰ Dunedin, Otago Museum E.54.81, Para 225, μελανόμορφη λήκυθος, 490-80 π. Χ (Δ9)

²⁰¹ Ρώμη, Villa Giulia Board 250, λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών (Δ10).

Η άλλη στο μπροστινό μέρος δείχνει μια πιο έντονη έκφραση τρόμου²⁰². Οι μορφές που χαρακτηρίζονται από εκφραστική δύναμη και η δραματικότητα της σύνθεσης τοποθετούν την κύλικα στο 560-550π.Χ. Οι Βορεάδες παρουσιάζονται γυμνοί, φορώντας μόνο τις φτερωτές μπότες τους. Έχουν στεφάνι στο κεφάλι τους, μακριά μαλλιά και γένια. Οι Άρπυιες φοράνε χιτώνες και έχουν μεγάλα φτερά. Αυτή είναι η μόνη εικόνα που σώζεται, στην οποία οι Βορεάδες επιτίθενται πραγματικά στις Άρπυιες. Σε άλλες παραστάσεις αγγείων αυτές απλώς φεύγουν από τη σκηνή. Αυτή η νέα παραλλαγή μπορεί να αποδοθεί στο ενδιαφέρον της δραματικής υπερβολής που παρατηρείται στο τέλος της αρχαϊκής περιόδου, και που επίσης βρίσκει έκφραση στα χρωματιστά φτερά των Αρπυιών που έρχονται σε αντίθεση με το λευκό δέρμα τους. Ο Ζωγράφος των Βορεαδών χρησιμοποιεί πιο ελεύθερα το χρώμα στα διακοσμητικά θέματα, τα οποία μπορούν να γίνουν πολύ πρωτότυπα. Στην κύλικα αυτή καρποί ροιάς περιβάλλουν το μέταλλιο²⁰³. Χαρακτηριστικές είναι επίσης, η λακωνική μελανόμορφη κύλικα που βρίσκεται στο Malibu(εικ.45)²⁰⁴ και η λακωνική μελανόμορφη κύλικα στη Σάμο (εικ.46)²⁰⁵. Χρονολογούνται γύρω στο 560-550 π.Χ. και είναι και οι δύο έργα του Ζωγράφου των Βορεαδών. Και οι τρεις παρουσιάζουν το θέμα της καταδίωξης και απουσιάζει ο Φινέας.

Οι μορφές στις κύλικες και στο ανάγλυφο των Δελφών είναι αρκετά όμοιες: οι Βορεάδες έχουν φτερωτές μπότες, ενώ οι Άρπυιες έχουν μεγάλα φτερά και γυμνά πόδια. Οι γιοι του Βορέα κρατούν το ξίφος και προσπαθούν να φτάσουν τις τερατόμορφες Άρπυιες. Αυτές κρατούν την κλεμμένη, από τον μάντη, τροφή. Οι Βορεάδες στην κύλικα από τη Ρώμη και σχεδόν σίγουρα στο ελεφαντοστέινο ανάγλυφο δεν έχουν φτερά, ένα βασικό γνώρισμα των γιων ενός φτερωτού θεού, που έπρεπε να πετούν για να κυνηγήσουν τις Άρπυιες. Παρουσιάζονται να έχουν φτερά στις μπότες τους, αλλά αυτό είναι μια φτωχή εναλλακτική. Ίσως οι καλλιτέχνες θεώρησαν τους Βορεάδες ως συνηθισμένους ήρωες, σε αντίθεση με τις πραγματικά δαιμονικές Άρπυιες.²⁰⁶

²⁰² Schefold 1992, 192, Carpenter 1991, 184, Τσιαφάκη 1998, 226, Boardman 2001, 250.

²⁰³ Boardman 2001, 228.

²⁰⁴ The J. Paul Getty Museum 85 A.E 461, Malibu, λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών, 560π.Χ. (Δ11).

²⁰⁵ Σάμος, Βαθύ, Mus. K 1540, λακωνική κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών, από το Ηραίο της Σάμου, 560 π. Χ (Δ 12).

²⁰⁶ Pipili. 1987, 21.

Το επεισόδιο του Θράκα βασιλιά παρουσιάζεται με μεγαλύτερη ελευθερία, στη χαλκιδική κύλικα (εικ.48)²⁰⁷ του Wurzburg, που χρονολογείται γύρω στο 530 π.Χ., από τον Ζωγράφο του Φινέα. Ο τυφλός βασιλιάς εμφανίζεται ανακεκλιμένος σε κλίνη στα δεξιά. Η κατενώπιον στάση του, με τα κλειστά μάτια δίνει έμφαση στην τύφλωση του, και το τραπέζι που βρίσκεται μπροστά του υποδηλώνει το δεύτερο τμήμα της τιμωρίας του. Οι δυο δίδυμοι ημίθεοι με τραβηγμένα τα ξίφη τους κυνηγούν τις Άρπυιες, οι οποίες κρατούν από ένα πιάτο. Τα κύματα στα αριστερά, με τα ψάρια ενισχύουν την εντύπωση της ελαφρύτητας και της ταχύτητας²⁰⁸. Αριστερά, πίσω από την καταδίωξη δύο γυναίκες παρατηρούν, πρόκειται μάλλον για τις Ώρες²⁰⁹. Πίσω από τον Φινέα, στέκεται μια γυναίκα που ονομάζεται Εριχθώ και ίσως πρόκειται για τη γυναίκα του²¹⁰. Κοντά σε αυτά τα μυθικά πρόσωπα, σάτυροι ενεδρεύουν λουόμενες νύμφες πίσω από το άρμα του Διονύσου που σύρουν λιοντάρια και ελάφια. Η συγκεκριμένη κύλικα φαίνεται πως είχε σημαντική αξία στην αρχαιότητα καθώς την είχαν επιδιορθώσει επανειλημμένα. Ο Ζωγράφος της ειδικευόταν στις κύλικες, στους σκύφους, στις οινοχόες και στους αμφορείς. Επιπλέον η παράσταση αυτή ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες της αρχαϊκής εποχής, διότι τα ονόματα ταυτίζονται με επιγραφές.²¹¹

Παράλληλα, σε μια ερυθρόμορφη υδρία²¹², του Ζωγράφου του Κλεοφράδους (εικ.48), απεικονίζεται ο Φινέας που κάθεται σε δίφρο στα αριστερά. Στο κεφάλι του φορά στεφάνι. Η απουσία των μαλλιών τονίζει την γεροντική του ηλικία. Απλώνει τα χέρια του σε έξαλλη κατάσταση, καθώς τρεις Άρπυιες με τη μορφή νεαρών γυναικών πλησιάζουν για να πάρουν την τροφή του. Μπροστά από τον ήρωα, είναι ένα τραπέζι γεμάτο με κρέας και άρτους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο αριθμός των Αρπυιών: εδώ έχουμε την παλαιότερη γνωστή παράσταση με τρεις Άρπυιες, αντί των δύο που είναι το σύνηθες.²¹³

²⁰⁷ Wurzburg, Martin –Von Wagner Museum L164, χαλκιδική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου του Φινέα, από το Vulci, 530 π. Χ (Δ13).

²⁰⁸ Schefold 1992, 193.

²⁰⁹ Η παρουσία τους εδώ, προκαλεί έκπληξη, ίσως αυτές παρέχουν τα φαγητά που κλέβουν οι Άρπυιες. Ο Ησίοδος στη «Θεογονία» αναφέρει πως οι τρεις Ώρες ήταν η Δίκη, η Ευνομία και η Ειρήνη. Ησίοδος, *Θεογονία*, 901κ.ε.

²¹⁰ Τσιαφάκη 1998, 227.

²¹¹ Boardman 2001, 265.

²¹² J.Paul Getty Museum, Malibu AE 316, αττική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Κλεοφράδους, 480 π. Χ (Δ14).

²¹³ Padgett 1991, 19-29, Τσιαφάκη 1998, 169.

Το επεισόδιο της αρπαγής θα πρέπει να παρίστανε το αδημοσίευτο αττικό όστρακο από ένα κάρθαρον ²¹⁴ του Ζωγράφου της Πενθεσίλειας στο Malibu. Απεικονίζεται το πάνω μέρος μιας φτερωτής μορφής που είναι σκυμμένη προς τα μπροστά. Στο δεξί της χέρι κρατά δόρυ, πάνω στο οποίο στηρίζεται. Στο αριστερό άκρο του όστρακου φαίνεται το φτερό μιας άλλης μορφής η οποία στρέφεται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Πιθανότατα πρόκειται για τις τερατόμορφες Άρπυιες.

Σύμφωνα με το μύθο, ο Φινέας απελπισμένος από το μαρτύριο του, εξαιτίας των Άρπυιών, οδηγήθηκε στο να ικετεύσει τους θεούς να τον λυτρώσουν από το μαρτύριο του. Η στιγμή της ικεσίας παρουσιάζεται σε έναν αμφορέα (εικ.49) ²¹⁵ τύπου Nola, του Ζωγράφου της Ληκύθου του Yale. Στο αγγείο αυτό παρουσιάζεται ο Φινέας όρθιος να σηκώνει τα χέρια του σε στάση προσευχής. Από πάνω του υπάρχει η λέξη «ΘΕΟΙ». Μπροστά του βρίσκεται η χαρακτηριστική τράπεζα, με πλούσια φαγητά, που παρουσιάζεται στα περισσότερα αγγεία. Στην αριστερή άκρη είναι ακουμπισμένο το σκήπτρο του Φινέα, δείγμα της βασιλικής του εξουσίας. Στην άλλη πλευρά του αγγείου απεικονίζεται μια γυναίκα, αλλά η αναγνώριση της δεν είναι δυνατή. Πιθανόν να είναι η σύζυγος του μάντη. Εδώ ο Φινέας παρουσιάζεται φαλακρός, υποδηλώνοντας με αυτό τον τρόπο ότι δεν είναι νέος. Κατά τον Απολλώνιο Ρόδιο ²¹⁶, οι θεοί εκτός από τις Άρπυιες και την τύφλωση, τον είχαν καταδικάσει σε βαθιά γεράματα. Για αυτό το λόγο ίσως θεωρούνταν απαραίτητο να δοθεί έμφαση στη γεροντική ηλικία του Φινέα ²¹⁷.

Ένα ακόμη, αγγείο που παρουσιάζει τρεις Άρπυιες είναι ένας κωδωνόσχημος κρατήρας (εικ.50) ²¹⁸ στη Ferrara, που χρονολογείται γύρω στον 5^ο αιώνα π.Χ. Στην κύρια όψη του αγγείου, παρουσιάζεται ο Φινέας σε συνομιλία με έναν Θράκα πολεμιστή. Δίπλα στον μάντη, βρίσκεται ένα τραπέζι με πλούσια φαγητά, το οποίο πλησιάζει μια Άρπυια για να κλέψει την τροφή. Μία άλλη, απομακρύνεται προς τα δεξιά, κρατώντας στα χέρια της το φαγητό του Φινέα, ενώ μια τρίτη αριστερά, φεύγει έχοντας σηκώσει ένα ολόκληρο τραπέζι. Ο μάντης εδώ απεικονίζεται σε βαθιά γεράματα και τυφλός. Κρατά στα χέρια του σκήπτρο και κλαδί δάφνης. Είναι

²¹⁴ The J. Paul Getty Museum 86 A. E 275, Malibu, όστρακο από κάρθαρο του Ζωγράφου της Πενθεσίλειας (Δ15).

²¹⁵ Βρετανικό Μουσείο E 291, αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας τύπου Nola του Ζωγράφου της Ληκύθου του Yale, 5ος αιώνας π. Χ (Δ16).

²¹⁶ Απολλώνιος Ρ., 2.180.

²¹⁷ Τσιαφάκη 1998, 173.

²¹⁸ Ferrara, Mus.Naz.20294, κωδωνόσχημος κρατήρας, μέσα 5^ο αιώνα π.Χ (Δ17).

καθισμένος σε βράχο, γεγονός που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, γιατί ο καθιερωμένος τρόπος απεικόνισης ήθελε τον Φινέα καθισμένο σε δίφρο, θρόνο ή κλισμό.

Επιπλέον, σε έναν ερυθρόμορφο αμφορέα (εικ.52)²¹⁹ τύπου Nola, του Ζωγράφου του Νίκωνα, απεικονίζεται ο Φινέας που κάθεται σε θρόνο μετωπικά. Έχει στραμμένο το κεφάλι του προς μια Άρπυια, που φεύγει έχοντας αρπάξει την τροφή του. Δίπλα του υπάρχει το χαρακτηριστικό τραπέζι και στο αριστερό του χέρι κρατά σκήπτρο. Ο μακρύς χιτώνας του, εξαιρετικά πτυχωτός, εκτείνεται από το λαιμό στους αστραγάλους του, και το μάλλινο ιμάτιο του είναι τυλιγμένο γύρω από τα γόνατά του και γύρω από τον αριστερό ώμο του, όπου κρέμεται σε άκαμπτες γωνιώδεις πτυχώσεις, ένας τρόπος με τον οποίο ο καλλιτέχνης καταστρέφει την ψευδαίσθηση του βάθους, η οποία δημιουργείται από τα συμπυκνωμένα πόδια του Φινέα. Ο μάντης κοιτάζει προς τον Βορεάδη, που στέκεται στα αριστερά του, και χειρονομεί ως προοίμιο ομιλίας. Κατά την περιγραφή του Απολλώνιου του Ρόδιου, όπως προαναφέρθηκε, ο Ζήτης εξέφρασε την ανησυχία πως απαλλάσσοντας τον Φινέα από τις Άρπυιες θα προκαλούσαν την θεϊκή οργή. Όμως ο βασιλιάς τον διαβεβαίωσε πως δεν υπήρχε τέτοιος φόβος, καθώς γνώριζε πως η απελευθέρωσή του ήταν γραμμένο να γίνει. Είναι πιθανό ότι, αυτό το επεισόδιο παρουσιάζεται εδώ²²⁰. Στην άλλη πλευρά του αγγείου μια δεύτερη Άρπυια τρέχει κρατώντας την τροφή του ήρωα.

Σε μια ερυθρόμορφη στάμνο (εικ.53)²²¹ ο τυφλός μάντης κάθεται πλαισιωμένος από τους Βορεάδες. Είναι καθισμένος σε κλισμό και πίσω του βρίσκεται ένας κίονας. Στα αριστερά, στέκεται ένας από τους Βορεάδες και κρατά το δόρυ του. Ο άλλος βρίσκεται δίπλα στο Θράκα βασιλιά. Ένας άνδρας στα δεξιά, κρατά ένα τραπέζι πάνω στο οποίο υπάρχουν φαγητά. Ίσως πρόκειται για υπηρέτη. Έχει προταθεί για την ερμηνεία της σκηνής πως εδώ εικονίζονται τα γεγονότα μετά την απελευθέρωση του Φινέα από τις Άρπυιες. Ανάμεσα στα αγγεία του Φινέα, αυτή η στάμνος είναι το πιο κοντινό παράλληλο στη σκηνή μιας πελίκης στη Βοστώνη²²².

Επίσης, σε έναν ερυθρόμορφο κιονωτό κρατήρα (εικ.54)²²³ του Ζωγράφου του Λένινγκραντ, στο Λούβρο, ο Θράκας βασιλιάς παρουσιάζεται καθιστός

²¹⁹ Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο E302, αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας με λαιμό, τύπου Nola του Ζωγράφου του Νίκωνα (Δ18).

²²⁰ Padgett 1991, 21.

²²¹ Κοπεγχάγη, Mus.Naz.540, αττική ερυθρόμορφη στάμνος τύπου Nola του Ζωγράφου της οιοχόης de Yale, 460 π.Χ. (Δ 19).

²²² Padgett 1991, 22.

²²³ Παρίσι, Λούβρο MNC 478(G 364) αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λένινγκραντ, 460 π.Χ. (Δ20).

σε θρόνο. Στο αριστερό του χέρι κρατά ένα σκήπτρο, ενώ το δεξί το έχει απλωμένο προς ένα τραπέζι γεμάτο με φαγητά. Μια φτερωτή μορφή που τον πλησιάζει, ίσως είναι ένας από τους Βορεάδες. Η χειρονομία του Φινέα θα πρέπει να θεωρηθεί ως χαιρετισμός προς τον Βορεάδη ή ως προσφορά φαγητού. Πίσω από τον Φινέα στέκεται ένας νέος άνδρας με φτερά που υψώνει το δόρυ του σε στάση άμυνας.

Σε μια ερυθρόμορφη πελίκη (εικ.56)²²⁴, του Ζωγράφου της Ναυσικής από τη Βοστώνη, που τοποθετείται γύρω στο 450 π. Χ παρουσιάζεται ο ηλικιωμένος βασιλιάς με το ραβδί στα χέρια του. Κάθεται σε κλισμό στο κέντρο της κύριας σκηνής. Η τύφλωση του δηλώνεται από τα κλειστά μάτια του. Δύο γενειοφόρες μορφές, σαφέστατα οι Βορεάδες, τον πλαισιώνουν. Ο Φινέας φαίνεται πως συνομιλεί με έναν από του δυο και καμιά δράση δεν λαμβάνει χώρα. Τα μεγάλα φτερά στις πλάτες τους, είναι αρκετά για να πιστοποιήσουν πως πρόκειται για τον Κάλαϊ και τον Ζήτη, αλλά ακόμη και οποιαδήποτε αμφιβολία χάνεται από τον τρόπο που είναι ντυμένοι. Στην άλλη πλευρά του αγγείου, παρουσιάζεται ένας ηλικιωμένος άνδρας με το ραβδί στα χέρια²²⁵. Η σκηνή στην πελίκη πρέπει να είναι εμπνευσμένη από το θέατρο, αλλά δεν υπάρχει κάποια αληθινή μαρτυρία για αυτό. Αν και οι αρχαίοι Έλληνες κανονικά παρουσιάζονταν ξαπλωμένοι όταν δεινούσαν, ο Φινέας όπως οι περισσότεροι βασιλιάδες, παριστάνεται σχεδόν πάντα καθιστός, ακόμα και όταν το τραπέζι με το φαγητό είναι μπροστά του²²⁶.

Οι Άρπυιες, οι Βορεάδες και ο γέρος βασιλιάς σπάνια παρουσιάζονται όλοι μαζί στα αγγεία του αττικού εργαστηρίου του 5^{ου} αιώνα. Σε μια οινοχόη (εικ.57)²²⁷ στο Randazzo που χρονολογείται στο 410π.Χ, απεικονίζονται όλοι οι πρωταγωνιστές του μύθου. Στη μια πλευρά του αγγείου, παρουσιάζεται ο Φινέας να κάθεται σε κλισμό και να παρακολουθεί τη σκηνή που διαδραματίζεται μπροστά του. Με το δεξί του χέρι ακουμπά το μέτωπό του, ενώ στο αριστερό του χέρι κρατά ένα ραβδί. Η τυφλότητα του δηλώνεται από τα κλειστά μάτια του. Στην άλλη πλευρά του αγγείου, παρουσιάζονται οι Βορεάδες που σκοτώνουν τη μια Άρπυια. Η δεύτερη Άρπυια είναι πεσμένη κάτω, μπροστά από τον Φινέα. Πίσω από τον μάντη,

²²⁴ Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών 1979.40, αττική ερυθρόμορφη πελίκη του Ζωγράφου της Ναυσικής (Δ21).

²²⁵ Padgett 1991, 21-22, Τσιαφάκη 1998, 176. Πιθανότατα, πρόκειται για τον Παραίβιο που αναφέρεται στα Αργοναυτικά του Απολλώνιου Ρόδιου, ως ο επιστήθιος φίλος του Φινέα, την εποχή των βασάνων του. Ο Φινέας είχε πει στον Παραίβιο ότι οι Βορεάδες κάποια μέρα θα τον απελευθερώσουν από τις Άρπυιες.

²²⁶ Padgett 1991, 20.

²²⁷ Randazzo, Mus.Vagliasi 7637, αττική ερυθρόμορφη οινοχόη 410 π.Χ. (Δ22).

παρουσιάζεται μια γυναικεία μορφή, η οποία έχει το δεξί της χέρι στη μέση της, και στο αριστερό της γόνατο στηρίζει τον αριστερό της αγκώνα. Παρακολουθεί τα γεγονότα με ιδιαίτερη προσοχή. Βρίσκεται ψηλότερα από τον Φινέα, σε άλλο επίπεδο. Δεν σώζεται καμιά επιγραφή και για αυτό είναι δύσκολη η αναγνώριση της. Ίσως πρόκειται για τη σύζυγό του.

Αξιοσημείωτα είναι επίσης δυο όστρακα ενός κωδωνόσχημου κρατήρα (εικ.58)²²⁸ του Ζωγράφου της Δανάης που πιθανόν απεικονίζουν το επεισόδιο της αρπαγής. Παρουσιάζεται μια Άρπυια να κινείται προς τον Φινέα για να του αρπάξει την τροφή. Από τον τυφλό μάντη σώζονται τμήματα από το ένα πόδι και από το ραβδί του. Μια δεύτερη Άρπυια θα πρέπει να περιλαμβανόταν στη σύνθεση²²⁹.

Με την ιστορία του Φινέα ασχολήθηκε επίσης και το Βοιωτικό εργαστήριο. Σε έναν ερυθρόμορφο βοιωτικό σκύφο (εικ.60)²³⁰ παρουσιάζεται ο μύθος του τυφλού μάντη με μια διαφορετική μορφή. Ο Φινέας εδώ δεν είναι τυφλός, όπως προβάλλεται στην πλειοψηφία των αγγείων, και κρατά ένα ρόπαλο με το οποίο επιτίθεται σε μια Άρπυια. Η Άρπυια πλησιάζει για να κλέψει το φαγητό του Φινέα.

Οι καλλιτέχνες της Κάτω Ιταλίας ενδιαφέρθηκαν επίσης, για το μύθο του Θράκα βασιλιά. Ένα όστρακο απουλικού ερυθρόμορφου κρατήρα (εικ.61)²³¹ του Ζωγράφου του Hearst, στο Άμστερνταμ, που τοποθετείται στο 420π.Χ., διασώζει τμήμα του Φινέα με ένα Βορεάδη που στέκεται δίπλα του. Πάνω από το κεφάλι του σώζονται τα αρχικά του ονόματός του.

Ακόμη, ένας ελικωτός ερυθρόμορφος λευκανικός κρατήρας (εικ.62)²³² του Ζωγράφου του Αμυκού, που χρονολογείται γύρω στο 410π.Χ, παρουσιάζει την καταδίωξη των Αρπυιών από τους Βορεάδες. Ο Φινέας παρακολουθεί τη σκηνή όπως και ο Ερμής που ετοιμάζεται να εμποδίσει τον Κάλαι και τον Ζήτη πριν σκοτώσουν τις Άρπυιες. Αυτή η σκηνή, όχι μόνο εκτείνεται πάνω σε διαφορετικά επίπεδα, στα οποία εμφανίζονται πέτρες, αλλά καλύπτει όλο το αγγείο χωρίς διακοπή, δημιουργώντας έτσι μια νέα και αληθινή αίσθηση του χώρου. Επίσης, εδώ είναι εμφανής η επιρροή της

²²⁸ Reggio, Calabria, Museo Nazionale 12905 (1076,2) από το ιερό της Περσεφόνης στη Manella, Λοκροί, δύο όστρακα κωδωνόσχημου κρατήρα του Ζωγράφου της Δανάης (Δ23).

²²⁹ Τσιαφάκη 1998 172

²³⁰ Βερολίνο V.I 3413, βοιωτικός ερυθρόμορφος σκύφος, 430 π. Χ (Δ24).

²³¹ Άμστερνταμ, Allard Pierson Mus.2534, όστρακο απουλικού ερυθρόμορφου κρατήρα του Ζωγράφου του Hearst. (Δ25)

²³² Ruvo, Mus.Jatta 1095, λευκανικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Αμυκού, 410 π.Χ. (Δ26)

μεγάλης ζωγραφικής, τόσο στην παθητική μορφή του απελπισμένου Φινέα, όσο και στο τραπέζι που παρουσιάζεται με προοπτική²³³.

Τέλος σε μια υδρία (εικ.63)²³⁴ που ανήκε κάποτε στη συλλογή Sandford Graham, παρουσιάζονται τόσο ο Φινέας, όσο και οι Άρπυιες με τους Βορεάδες. Στο κέντρο απεικονίζεται ο Φινέας, ο οποίος κάθεται μάλλον σε βράχο. Στο αριστερό του χέρι κρατά σκήπτρο, ενώ με το δεξί του χέρι σηκωμένο δείχνει τις Άρπυιες που τρέχουν προς τα αριστερά, έχοντας αρπάξει την τροφή του. Πίσω από τον Φινέα, ένας από τους Βορεάδες, ετοιμάζεται να πετάξει το δόρυ του στις Άρπυιες. Μια άλλη Άρπυια τρέχει προς τα δεξιά, όμως ο άλλος Βορεάδης ετοιμάζεται να την σταματήσει.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της ιστορίας είναι το ότι δεν παριστάνεται ολόκληρη η ιστορία του μάντη, αλλά μόνο συγκεκριμένα επεισόδια. Οι καλλιτέχνες των αττικών εργαστηρίων φαίνεται πως επιλέγουν τα επεισόδια που έχουν την μεγαλύτερη προβολή. Ενδιαφέρονται κυρίως για την τιμωρία του Θράκα βασιλιά, την καταδίωξη των Αρπυιών από τους Βορεάδες και την ικεσία του Φινέα²³⁵.

Έχει ειπωθεί χαρακτηριστικά ότι ο Φινέας είναι ο πιο διάσημος Θράκας, καθώς η ιστορία του συναντάται σε περισσότερες περιοχές από οποιονδήποτε άλλον ήρωα της Θράκης²³⁶. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο στην εικονογραφία του Φινέα είναι πως καμιά παράσταση της τύφλωσης των γιων του από τον πατέρα τους ή κάποια βεβαιωμένη αττική απεικόνιση με τις συζύγους του, δεν σώζεται.

ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΤΟΥ ΤΑΛΩ

Μία από τις τελευταίες περιπέτειες που αντιμετώπισαν οι Αργοναύτες, κατά την επιστροφή τους στην Ιωλκό και συναντάται στην τέχνη, είναι ο θάνατος του Τάλω. Ο Τάλως, ο χάλκινος άνδρας φυλούσε το νησί της Κρήτης. Όταν οι Αργοναύτες προσπάθησαν να αγκυροβολήσουν εκεί, αυτός τους εμπόδισε. Τότε η Μήδεια, κατά μια εκδοχή του μύθου, σχεδίασε το θάνατο του.

²³³ Charbonneaux- Martin-Villard 1972., 295.

²³⁴ Τσιαφάκη 1998, 176. Το αγγείο είναι χαμένο σήμερα και σώζεται σε δύο σχέδια.

²³⁵ Τσιαφάκη 1998, 180.

²³⁶ Τσιαφάκη 1998, 225.

Αυτή η σκηνή απεικονίζεται σε έναν αττικό ερυθρόμορφο κιονωτό κρατήρα²³⁷ από το Σαλέρνο, που χρονολογείται στο 440-430 π.Χ. Απεικονίζεται ένας νεαρός άνδρας, πιθανότατα ο Ιάσοντας, γονατιστός να προσπαθεί να τραβήξει το καρφί από το πόδι του Τάλω. Η Μήδεια παρουσιάζεται σαν μια συνηθισμένη γυναίκα, φορά ελληνική φορεσιά και κρατά ένα κύπελλο. Η σκηνή αυτή πιθανότατα προέρχεται από μια τοιχογραφία της ίδιας περιόδου, που αποδίδεται στον κύκλο του Μίκωνα ή στον κύκλο του Πολύγνωτου.

Επιπλέον, σε έναν αττικό ερυθρόμορφο ελικωτό κρατήρα (εικ.64-69)²³⁸ από το Ruvo (1501) ο Τάλως παριστάνεται ετοιμοθάνατος. Οι Διόσκουροι τον αρπάζουν ή τον στηρίζουν. Η Μήδεια, στέκεται στα αριστερά, μπροστά από το άλογο του ενός από τους Διόσκουρους κρατώντας την πυξίδα με τα μαγικά φίλτρα της. Τη σκηνή παρακολουθούν στα δεξιά, ο Ποσειδώνας και η Αμφιτρίτη. Ο Τάλως που βρίσκεται στο κέντρο, κυριαρχεί στη σύνθεση και λόγω του μεγέθους του αλλά και λόγω του χρώματός του. Ο καλλιτέχνης έχει επιλέξει να τον αποδώσει με λευκό χρώμα, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες μορφές. Αναμφίβολα στη σύνθεση κατέχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Στην άλλη πλευρά του αγγείου παρουσιάζεται η Αθηνά και ο Ιάσοντας, φορώντας χιτώνα, γλαμύδα και πέτασο με δυο δόρυα, να αντικρίζει την Ήρα. Επίσης, και οι Βορέαδες είναι παρόντες σαν θεατές.

Το αγγείο αυτό με την πλούσια αφηγηματική λεπτομέρεια και τις διαφορετικές γραμμές εδάφους πρέπει να πλησιάζει σε κάποια ανώτερη έκφραση αυτού του παράξενου επεισοδίου της Αργοναυτικής εκστρατείας.(ένα θέμα που έχει αποδοθεί σε τοιχογραφία της περιόδου του Πολυγνώτου, από τον Μίκωνα). Η ενδυμασία των γυναικείων μορφών είναι μηδειακή, τα παραπληρωματικά σχέδια και τα χρώματα του σώματος του Τάλω αποτελούν μια καλή προσπάθεια για ευρύτερη χρήση των χρωμάτων του τοιχογράφου για την απεικόνιση του χάλκινου γίγαντα²³⁹.

Ανάμεσα στα λίγα αγγεία που απεικονίζουν το επεισόδιο του Τάλω, υπάρχει επίσης και ένα θραύσμα από έναν αττικό κρατήρα²⁴⁰ από τη Spina. Αναπαρίσταται η Μήδεια, σύμφωνα με επιγραφή καθιστή στο επίπεδο του ποδιού του Τάλω. Κρατά ένα κουτί που περιέχει μάλλον τα μαγικά της βότανα και κρατά ένα

²³⁷ Benevento, Mus.del Sannio αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας από το Σαλέρνο 440-430 π.Χ (E1).

²³⁸ Ruvo, Mus.Jatta 1501, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400 π.Χ. (E2).

²³⁹ Boardman 1995, 181

²⁴⁰ Spina, θραύσμα από έναν αττικό κρατήρα (E3).

ξίφος, ίσως σαν όργανο για να προκαλέσει το θάνατο του χάλκινου γίγαντα. Σε αυτό το θραύσμα, όπως επίσης και στον αττικό κιονωτό κρατήρα του Σαλέρνο, υπάρχουν πολύ μικρές φτερωτές μορφές δαιμόνων που εμπλέκονται, αλλά θα πρέπει να αναγνωρισθεί πως η Μήδεια παρουσιάζεται σε κανονικά ανθρώπινο μέγεθος. Η σκηνή αυτή πιθανόν αποτελεί και τι θέμα μιας ρωμαϊκής τοιχογραφίας στην Έφεσο, όπου απεικονίζονται δυο άνδρες να παλεύουν με έναν γίγαντα, τα κεφάλια όμως και των τριών λείπουν²⁴¹.

---

²⁴¹ Tsetskhlazde-Prag-Snodgrass, 2000.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Χωρίς αμφιβολία, ο μύθος της Αργοναυτικής Εκστρατείας αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλούς καλλιτέχνες. Παραστάσεις στα αγγεία σχετικά με διάφορα επεισόδια του μύθου εμφανίζονται από πολλά καλλιτεχνικά εργαστήρια. Έναυσμα για τη δημιουργία τους θα πρέπει να θεωρούνται ορισμένοι επικοί κύκλοι. Σε ορισμένα έργα παρουσιάζεται είτε η Αργώ, είτε Αργοναύτες σε συνδυασμό με συγκεκριμένους πρωταγωνιστές. Εκτός από αυτά αναφέρονται και άλλα τυπικά έργα με μεμονωμένες περιπέτειες.

Τα γεγονότα στην Ιωλκό, που οδήγησαν στο ταξίδι προς την Κολχίδα, δεν μαρτυρούνται στην πρώιμη ελληνική τέχνη. Η άφιξη του Ιάσονα στον Πελία, η οργάνωση του ταξιδιού και η δημιουργία της Αργούς άρχισαν να εμφανίζονται στην τέχνη από τον 5ο αιώνα π.Χ. Οι περισσότεροι ύστεροι αρχαϊκοί καλλιτέχνες ενδιαφέρονταν κυρίως για τα ηρωικά κατορθώματα των Αργοναυτών. Από την συγκέντρωση των ηρώων στην Ιωλκό δεν υπήρχαν καθόλου πρώιμες παραστάσεις. Οι καλλιτεχνικές δημιουργίες για τους Αργοναύτες αυξάνονται κυρίως κατά τον 6ο αιώνα π.Χ. αλλά και πάλι σώζονται ελάχιστα δείγματα.

Η εικονογραφία των Αργοναυτών βασίζεται στη συμμετοχή του καθενός σε επιλεγμένα επεισόδια της Αργοναυτικής εκστρατείας. Οι καλλιτέχνες ασχολούνται διεξοδικά μόνο με λίγες αποστολές των ηρώων της Αργούς. Οι καλλιτεχνικές δημιουργίες για τους Αργοναύτες πολλαπλασιάζονται στον 6^ο αιώνα π.Χ., καθώς κάτω από την επίδραση του επικού κύκλου η Αργοναυτική εκστρατεία κέρδισε μια νέα επικαιρότητα. Ωστόσο υπήρχαν άλλες πανελλήνιες επιχειρήσεις, όπως το κυνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου και οι ταφικοί αγώνες του Πελία, που προτιμούνται από τους καλλιτέχνες και συνδυάζονται. Οι επιχειρήσεις στις οποίες συμμετείχαν γνωστοί Αργοναύτες και τα επεισόδια των ηρώων της Αργούς κατά την εκστρατεία τους προς την Κολχίδα, αναπαρίστανται με μικρότερη συχνότητα στα καλλιτεχνικά εργαστήρια της περιόδου. Τα Αργοναυτικά ποτέ δεν ανταγωνίστηκαν την δημοτικότητα άλλων επικών κύκλων σε καμία περίοδο της ελληνικής τέχνης.

Η αρχαϊκή αγγειογραφία είχε την τάση να προτιμά επεισόδια που είναι περιφερειακά στον Ιάσονα και στην αναζήτηση του δέρατος. Στη σωζόμενη τέχνη, όμως δεν είναι εύκολο να βρεθεί μια μεμονωμένη απεικόνιση του Ιάσονα πριν τον 5^ο αιώνα, χωρίς το δέρας. Στην Κλασική τέχνη αντίθετα, ο Ιάσοντας είναι μια οικεία

μορφή και υπάρχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το χρυσόμαλλο δέρας. Η αρπαγή του δέρατος είναι, όπως ήταν αναμενόμενο, το θέμα που επιλέγεται από τους περισσότερους καλλιτέχνες.

Από το κορινθιακό εργαστήριο σώζονται οι πρωιμότερες απεικονίσεις του Ιάσονα (B2, B3) ενώ πιο ύστερες είναι αυτές του αττικού. Τα αττικά αγγεία παρουσιάζουν συνήθως τον ήρωα της Αργοναυτικής εκστρατείας με το φίδι και την θεά Αθηνά(B6,B7). Είναι αξιοσημείωτο πως η επιτυχία του Ιάσονα στην αρπαγή του δέρατος, σε μεγάλο βαθμό, εξαρτήθηκε από τις θηλυκές μορφές, κάτι που αποτυπώνεται και στην καλλιτεχνική παραγωγή. Παραστάσεις σχετικές με τη βοήθεια της Μήδειας για την απόσπαση του χρυσόμαλλου δέρατος εμφανίζονται κυρίως στο τελευταίο τέταρτο του 5ου αιώνα, συνήθως από τα αγγεία της Κάτω Ιταλίας.

Ο Ιάσοντας προσέλκυσε το ενδιαφέρον των κατωϊταλιώτικων εργαστηρίων πιθανότατα, λόγω της Μήδειας, Η κόρη του Αιήτη, αναπαρίσταται συνήθως με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά της, το κουτί με τα φάρμακά της ή φιάλη και τα μαγικά της βότανα, υποδηλώνοντας έτσι τον μαγικό της χαρακτήρα. Ακόμη, η Μήδεια αναπαρίσταται δίπλα στον Ιάσονα όταν αυτός επιχειρεί να περατώσει τους άθλους που του ανέθεσε ο Αιήτης. Αξιοσημείωτο είναι πως οι αναπαραστάσεις της Μήδειας στις μελανόμορφες ληκύθους(B5) με τα φίδια ίσως θέλουν να δώσουν έμφαση στις ικανότητες της ως μάγισσα, καθώς τα φίδια μαρτυρούν την μαγική της δύναμη. Από την άλλη πλευρά, πιθανότατα απηχούν μια παράδοση που την συναντάμε επίσης και στην Μήδεια του Ευριπίδη, ένα έργο που βέβαια χρονολογείται έναν αιώνα αργότερα.

Χαρακτηριστικό όμως είναι επίσης, το γεγονός πως η Μήδεια δεν απεικονίζεται πουθενά με τον Ιάσονα ως παντρεμένο ζευγάρι ή ως βασιλικό ζεύγος, όπως στη λάρνακα του Κύψελου (B1). Παράλληλα, μια σκηνή που απαντά συχνά είναι η άφιξη του Ιάσονα στην Ιωλκό και η συνάντησή του με τον θείο του Πελία, η οποία δεν μαρτυρείται πριν τον 4ο αιώνα π.Χ.(B15,B17).

Η καλλιτεχνική παραγωγή της ύστερης αρχαϊκής περιόδου έδωσε ιδιαίτερη σημασία στα αμιγώς ηρωικά κατορθώματα των Αργοναυτών και για αυτό δεν εστίασε στα αρχικά επεισόδια του μύθου. Αυτά που προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον, πέρα από την αρπαγή του δέρατος φυσικά, είναι ο αγώνας πυγμαχίας του βασιλιά Αμυκό με τον Πολυδεύκη στη χώρα των Βεβρύκων (Γ2) το επεισόδιο του Φινέα με τις Άρπυιες και την καταδίωξη των τελευταίων από τους Βορεάδες, και τέλος η περιπέτεια στην Κρήτη με τον χάλκινο Τάλω (E2). Η σκηνή με τον

Πολυδεύκη να δένει τον Αμυκό εμφανίζεται κυρίως στο τέλος του 5^{ου} αιώνα στην Νότια Ιταλία, ενώ είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στην ετρουσκική τέχνη κατά τη διάρκεια του 4^{ου} αιώνα. Από την άλλη πλευρά, στοιχεία του επεισοδίου του Φινέα είναι δημοφιλή θέματα σε πολλά μέρη της Ελλάδας τόσο κατά τον 6^ο, όσο και κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ.

Οι καλλιτέχνες των αττικών αγγείων φαίνεται πως επιλέγουν τα επεισόδια από το μύθο του Θράκα βασιλιά που προβάλλονται περισσότερο, ενώ αρκετές από τις πρωιμότερες απεικονίσεις του Φινέα προέρχονται από το κορινθιακό και το λακωνικό εργαστήριο(Δ10,Δ11,Δ12). Επιπλέον, ο μύθος του μάντη εμφανίζεται επίσης και στη βοιωτική (Δ24) και στην κατωιταλιώτικη αγγειογραφία (Δ25,Δ26). Ο Τάλως αναπαρίσταται στην τέχνη μαζί με τους Αργοναύτες και τη Μήδεια σε αρκετά αγγεία του ύστερου 5^{ου} αιώνα π.Χ., αλλά και σε υστερότερα μνημεία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ²⁴²

Θεσσαλία	Θράκη	Αιτωλία	Λοκρίδα	Φωκίδα	Βοιωτία	Μεσσηνία
Ιάσονας	Ορφέας	Μελέαγρος	Ευρυτίων	Ίφιτος	Ηρακλής	Ίδας
Άκαστος	Κάλαϊς	Λαοκόων	Μενοίτιος		Ύλας	Λυγκέας
Άδμητος	Ζήτης	Ίφικλος	Οϊλέας		Εργίνος	Περικλύμενος
Πηλέας					Τίφυς	
Αιθαλίδης	Αττική	Εύβοια	Κόρινθος	Αργολίδα	Αχαΐα	Λακωνία
Εύρυτος	Βούτης	Ίφιτος	Φλ(ε)ίας	Ταλαός	Αμφίων	Κάστωρ
Εχίων	Φάληρος	Κλύτιος		Λεώδοκος	Αστέριος	Πολυδεύκης
Ευρυδάμας	Τελαμών	Κάνθος		Αρηίος		Εύφημος
Αστερίων			Ήλιδα	Ίδμων	Αρκαδία	Σάμος
Πολύφημος			Αυγείας	Άργος	Αγκαίος	Αγκαίος
Κόρωνος				Ναύπλιος	Αμφιδάμας	
Μόψος				Παλαιμόνιος	Κηφέας	

²⁴² Στον κατάλογο αναφέρονται οι ήρωες τους οποίους παραθέτουν οι : ο Πίνδαρος, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, ο Απολλόδωρος και Υγίνος (Κακριδής 1986)

ΧΑΡΤΗΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ (1)²⁴³

²⁴³ ΠΗΓΗ: --www.crystalinks.com. argonauts. gif. files

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Μετόπη του θησαυρού των Σικυωνίων, 560 π.Χ.
2. Αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών, 455-450 π. Χ. Παρίσι, Λούβρο G341 από το Ornieto,
3. Αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών.
4. Αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών.
5. Αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών.
6. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρα από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου, 420-410 π.Χ
7. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρα από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Η Μήδεια στην Αργώ.
8. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Ο Ιάσοντας και ένας Αργοναύτης.
9. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Η Αθηνά.
10. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Η Αθηνά και ο Αιήτης.
11. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Η Ιδυία.
12. Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου. Ο νεκρός Άψυρτος κάτω από τη σκάλα στην Αργώ.
13. Αναπαράσταση της Λάρνακας του Κύψελου. Κορινθιακό έργο του δεύτερου τέταρτου του 6^{ου} αιώνα π.Χ.
14. Κορινθιακό αλάβαστρο, τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Bonn, Akad.Kunst mus.860.
15. Αττική μελανόμορφη λήκυθος 530 π. Χ, Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο, 1926. 4-17.1.
16. Αττική μελανόμορφη λήκυθος 530 π. Χ, Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο, 1926. 4-17.1
17. Αττική ερυθρόμορφη κύλικα του Ζωγράφου του Δούριδος από το Cerveteri, 480-470 π. Χ Βατικανό, Mus.Greg 16545.
18. Αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του ζωγράφου του Περιβολιού, από τη Γέλα, 470-460 π.Χ. Νέα Υόρκη, Μητροπολιτικό Μουσείο 1934.11.7.
19. Ερυθρόμορφη λήκυθος, του 4^{ου} αιώνα π.Χ., του εργαστηρίου της Ποσειδωνίας, Bochum, Univ.S1080.
20. Απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Σίσυφου, από το Ruvo, 420-415π.Χ. Μόναχο, Antikenslg 3268
21. Απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας, 370 π.Χ. Νάπολη, Nat.Mus.81415 (H 2413).
22. Απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας του Ζωγράφου του Ιάσωνα, 360. π.Χ. Τορίνο, ιδιωτική συλλογή.
23. Θραύσματα απουλικού ερυθρόμορφου καλυκωτού κρατήρα, 360-50, από τον Τάραντα. Wurzburg Mus.Martin von Wagner, H 4696 + 4701
24. Απουλικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Κάτω κόσμου, 350-340π.Χ. Παρίσι, Λούβρο K127.
25. Απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας, 330-20 π.Χ, από το Ruvo Νάπολη, Nat. Mus. 82261 (H 3252).

26. Ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας από την Ποσειδωνία, 320-310 π. Χ. Νάπολη, Mus. Naz.82126 (H 3248).
27. Ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας από την Ποσειδωνία. Νάπολη, Mus. Naz.82126 (H 3248).
28. Ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας από την Ποσειδωνία. Νάπολη, Mus. Naz.82126 (H 3248),
29. Λευκανική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Αμύκου, 420-400 π. Χ Παρίσι, Cab.Med.442
30. Χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni),330-310 π. Χ Ρώμη Villa Giulia 24 787.
31. Χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni),330-310 π. Χ Ρώμη, Villa Giulia 24 787.
32. Χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni), 330-310 π.Χ. Ρώμη, Villa Giulia 24 787.
33. Χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni), 330-310 π. Χ Ρώμη, Villa Giulia 24 787,
34. Χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Barsanti),300-250. Ρώμη, Villa Giulia 15694.
35. Φαλισκική οινόχνη, 350-300 Wurzburg Mus. Martin von Wagner I.813
36. Ετρουσκική στάμνος του Ζωγράφου της Οξφόρδης Γανυμήδη,340-320 π.Χ Βοστώνη 07.862.
37. Αναθηματική στήλη από την Περούτζια, μέσα 3^{ου} αιώνα π. Χ. Perougia Museum.
38. Αττικό μελανόμορφο λουτήριο του Ζωγράφου του Νέσσου,7^{ου} αι. π.Χ. Βερολίνο f1682.
39. Αποσπασματικός μεσοκορινθιακός κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου των Ιππέων, 575 π.Χ. Θεσσαλονίκη συλ. Ανδρεάδη.
40. Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο 1355,κορινθιακό ελεφαντοστέινο ανάγλυφο, 570 π.Χ.
41. Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο 1355,κορινθιακό ελεφαντοστέινο ανάγλυφο.
42. Αττικό μελανόμορφο πινάκιο του Λυδού, 550 π. Χ. Harvard University, Art Museums 1959.127
43. Μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους του Ζωγράφου της Σαπφούς, 490 π.Χ Βασιλεία, ιδιωτική συλλογή.
44. Λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορραδών, 560-550 π.Χ. Ρώμη, Villa Giulia Board 250.
45. Λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορραδών, 560 π.Χ. The J. Paul Getty Museum 85 A.E 461, Malibu.
46. Λακωνική κύλικα του Ζωγράφου των Βορραδών, από το Ηραίο της Σάμου, 560 π.Χ. Σάμος, Βαθύ, Mus. K 1540.
47. Χαλκιδική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου του Φινέα, από το Vulci, 530 π.Χ. Wurzburg, Martin –Von Wagner Museum L164.
48. Αττική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Κλεοφράδου, 480 π.Χ. The J. Paul Getty Museum, Malibu AE 316.
49. Αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας τύπου Nola του Ζωγράφου της ληκύθου του Yale, 5ος αιώνας π.Χ. Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο E 291.
50. Κωδωνόσχημος κρατήρας, μέσα 5^{ου} αιώνα. Ferrara, Mus.Naz.20294.
51. Κωδωνόσχημος κρατήρας, μέσα 5^{ου} αιώνα. Ferrara, Mus.Naz.20294.

52. Αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας με λαιμό, τύπου Nola του Ζωγράφου του Νίκωνα, 465 π.Χ Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο E302.
53. Αττική ερυθρόμορφη στάμνος τύπου Nola του Ζωγράφου της οينوχόης de Yale, 460 π.Χ Κοπεγχάγη, Mus.Naz.540.
54. Αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λένινγκραντ, 460 π.Χ. Παρίσι, Λούβρο MNC 478.
55. Αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λένινγκραντ, 460 π.Χ. Παρίσι, Λούβρο MNC 478.
56. Αττική ερυθρόμορφη πελίκη του Ζωγράφου της Ναυσικάς, 450-445 π.Χ. Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών 1979.40.
57. Αττική ερυθρόμορφη οينوχόη, c.410 π.Χ. Randazzo, Mus.Vagliasindi 7637.
58. Όστρακο κωδωνόσχημου κρατήρα του Ζωγράφου της Δανάης. Reggio, Calabria, Museo Nazionale 12905 (1076,2).
59. Όστρακο κωδωνόσχημου κρατήρα του Ζωγράφου της Δανάης. Reggio, Calabria, Museo Nazionale 12905 (1076,2).
60. Βοιωτικός ερυθρόμορφος σκύφος, c.430π.Χ. Βερολίνο V.I 3413.
61. Όστρακο απουλικού ερυθρόμορφου κρατήρα του Ζωγράφου του Hearst, 420 π.Χ. Άμστερνταμ, Allard Pierson Mus.2534.
62. Λευκανικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Αμυκού, 410 π.Χ., Ruvo, Mus.Jatta 1095.
63. Υδρία, κάποτε στη συλλογή Sandford Graham.
64. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 1501. Α όψη
65. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 1501.
66. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 1501.
67. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 150. Λεπτομέρεια.
68. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 150. Λεπτομέρεια.
69. Αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400π.Χ. Ruvo, Mus.Jatta 150. Β όψη.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

ΟΜΑΔΑ Α

(ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ)

A1. Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο, 1323, 1323^a, 1210, Μετόπη του θησαυρού των Σικυωνίων, 560 π.Χ.

Vojatzi 1982, 40-48, AJA 90 (1986) 297-305, Carpenter 1991, 184, Τσιαφάκη 1998., 229

ΑΤΤΙΚΑ ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ

A2. Αθήνα 14497, πρωτοαττικός αμφορέας με λαιμό από το Κυνοσάργες. Οι Αργοναύτες.

LIMC II (1984) λ. Argonautai 597, 31, (R.Blatter), CVA Athen 2 III He Taf.3.4 (61-62).

A 3. Παρίσι, Λούβρο G341 από το Orvieto, αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του ζωγράφου των Νιοβιδών, 455-450 π.Χ. Ο Ηρακλής, η Αθηνά και Αργοναύτες.

LIMC II (1984) λ. Argonautai 597, 32, (R.Blatter), ARV² 601, 22.

A 4. Ferrara, Mus. Naz. 3031 από την Spina, Valle Trebba t 579, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Μπολόνια, 440 π.Χ. Η Αθηνά και Αργοναύτες.

LIMC II (1984) λ. Argonautai 597,33 (R.Blatter), ARV² 612,1.

A 6. Γέλα, Arch.Mus., θραύσμα αττικού ερυθρόμορφου κωδωνόσχημου κρατήρα από τη Γέλα, του Ζωγράφου του Δίνου, 420-410 π.Χ. Η πρόμνη της Αργούς στα αριστερά με τρεις αγένειους Αργοναύτες. Η Αθηνά βρίσκεται στο κέντρο. Ο Αιήτης με άσπρα μαλλιά και γενειοφόρος στο θρόνο με τη Μήδεια να στέκεται από πίσω. Ο Ιάσοντας είναι πιθανότατα ο νέος στην ανεμόσκαλα του πλοίου που κουβαλά δύο δόρυα και φορά πέτασο, γλαμύδα και κρατά ξίφος.

LIMC II (1984) λ. Argonautai 631,11, (R.Blatter), RV Ap 137.

ΑΓΓΕΙΑ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ

A7. Τάραντας Mus.Naz. από την Gravina, απουλικός ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Gravina, 5ος αι. π.Χ. Το επεισόδιο με τις γυναίκες της Λήμνου.

LIMC II (1984) λ. Argonautai 597,34, (R.Blatter).

A 8. Τάραντας, Mus.Naz.54946, απουλικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του Ζωγράφου της Γέννησης του Διόνυσου, από τον Τάραντα 410-390 π.Χ.
LIMC 593, II (1984) λ. Argonautai 1, (R.Blatter), RV Ap I 36-37, 16.

ΟΜΑΔΑ Β

(ΙΑΣΟΝΑΣ-ΜΗΔΕΙΑ)

B1. Αναπαράσταση της Λάρνακας του Κύψελου. Κορινθιακό έργο του δεύτερου τέταρτου του 6^{ου} αιώνα π. Χ: EAA IV (1961) λ. Kypselos, Arca di, 427 κ.ε (E.Simon), Vojatzki 1982, 64 κ.ε, 114, αρ. B41.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑ ΑΓΓΕΙΑ

B2. Σάμος, Mus. K3431,3490 Θραύσμα κορινθιακού αρυβάλλου, από το Ηραίο της Σάμου, τέλος 7ου αιώνα π.Χ. Άνδρας αναδύεται από το στόμα ενός φιδιού.

LIMC V (1990) λ. Jason, 632, 31 Neils J., Vojatzki 89,118 no 60.

B3. Bonn, Akad.Kunst mus.860, κορινθιακό αλάβαστρο, τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Το πάνω μέρος του σώματος ενός γενειοφόρου άνδρα που αναδύεται από ένα μακρύ, όρθιο φίδι.

LIMC V (1990) λ. Jason, 632, 30 Neils J., Vojatzki 89,118 no 59 pl 11, 1.

ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΛΑΝΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ

B 4. Βερολίνο, Staatl.Mus,3764 αττική μελανόμορφη λήκυθος τύπου Δηιάνειρας, 6ος αι. π.Χ. Απεικονίζεται ένας μεγάλος δράκος με το κεφάλι ενός άνδρα στα σαγόνια του. Πιθανότατα πρόκειται για τον Ιάσονα, αν και είναι αβέβαιη η απεικόνιση του, λόγω του στενού λαιμού του τέρατος.

LIMC V (1990) λ. Jason, 636, 76 Neils J.

B 5. Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο, 1926. 4-17.1 αττική μελανόμορφη λήκυθος 530 π. Χ. Παρουσιάζεται η κεφαλή της Μήδειας, πλακισιομένη από δυο φίδια. Υπάρχει επιγραφή με το όνομα της Μήδειας.

Clauss.- Johnston 1997, 262-263.

ΑΤΤΙΚΑ ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ

B6. Βατικανό, Mus.Greg 16545, αττική ερυθρόμορφη κύλικα του Ζωγράφου του Δούριδος από το Cerveteri, 480-470π.Χ. Ο Ιάσοντας, εκχέεται από ένα μεγάλο φίδι υπό την παρουσία της Αθηνάς.

LIMC V (1990) λ. Jason, 632, 32 Neils J., ARFV fig 288, ARV² 437, 116

B7. Νέα Υόρκη, Μητροπολιτικό Μουσείο 1934.11.7, αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του ζωγράφου του Περιβολιού, από τη Γέλα, 470-460. Ο Ιάσοντας προσπαθεί να τραβήξει το δέρμα από έναν βράχο, ενώ η Αθηνά με την αιγίδα, το δόρυ και το κράνος της στέκεται στο κέντρο, κοιτάζοντας και χειρονομώντας στον Ιάσωνα. Ένας άνδρας (Αργοναύτης ή Δίας ή Αιήτης) στέκεται στην πρύμη ενός πλοίου.

LIMC V (1990) λ. Jason, 632, 36 Neils J., Meyer 82 no. III Va 2 pl.18, 2.

ΑΓΓΕΙΑ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ

B8. Bochum, Univ.S1080, ερυθρόμορφη λήκυθος, του Εργαστηρίου της Ποσειδωνίας του 4^{ου} αιώνα. Ο Ιάσοντας με γλαμύδα, χιτώνα, σανδάλια και πύλο, κρατώντας δόρυ στο δεξί του χέρι κοιτά παθητικά, ενώ η Μήδεια απλώνει το δεξί της χέρι στο στόμα του φιδιού. Το φίδι είναι τυλιγμένο στο δέντρο που βρίσκεται στην κορυφή.

LIMC V s.v Jason (1990) 633, 41 J.Neils RVP 109, 143, 110-111pl 62b14.

B9. Νάπολη, εμπόριο έργων τέχνης, ερυθρόμορφη υδρία, 4^{ος} αιώνας π.Χ. Ο Ιάσοντας φορά γλαμύδα και πέτασο και κρατά ένα δόρυ. Αντικρίζει τη Μήδεια, η οποία ανοίγει ένα μεγάλο κουτί. Ένας άλλος Αργοναύτης στα δεξιά, παρακολουθεί τη σκηνή(Η ασπίδα του Ιάσωνα είναι στο έδαφος πίσω του).

LIMC V s.v Jason (1990) 631,13, J.Neils Brommer Vasenlisten³ 492 D3.

B10. Μόναχο, Antikenslg 3268, απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Σίσυφου, από το Ruvo, 420-415 π.Χ. Ο Ιάσοντας φορά γλαμύδα, πέτασο, μπότες, επιτίθεται σε ένα φίδι τυλιγμένο πάνω από το δέρμα στην κορυφή ενός βράχου, πίσω του η Μήδεια, ένας Αργοναύτης και οι Βορεάδες.

LIMC V s.v Jason (1990) 633,37, J.Neils, Trendall, Fiv 48 no.47, pl9.

B11. Παρίσι, Λούβρο S4042, αποσπασματική λευκανική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Μπρούκλιν-Βουδαπέστης, 380-360π.Χ. Ο Ιάσοντας με σηκωμένο το ξίφος του προσεγγίζει το φίδι, που είναι τυλιγμένο γύρω από το δέντρο που βρίσκεται στο κέντρο. Δεν υπάρχει το δέρμα. Η Μήδεια κάθεται σε βράχο στα αριστερά, κρατώντας μια φιάλη και πίσω της ένας Βορεάδης.

LIMC V s.v Jason (1990) 633, 40 J.Neils, Bell, M., Gesta 18, 1979, 48 fig, 7.

B12. Νάπολη, Nat.Mus.81415 (H 2413) απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας,370π.Χ. Ο Ιάσοντας με γλαμύδα, γονατίζει στα αριστερά και πιάνει τα κέρατα ενός ταύρου υπό την παρουσία της Μήδειας και μιας Νίκης, οι οποίες κρατούν μαγικά βότανα.

LIMC V s.v Jason (1990) 631, 16J.Neils, RV Ap I 101,262, Cambitoglou/Trendall APS23 pl. 6fig 25-26.

B13. Τορίνο, ιδιωτική συλλογή, απουλικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας του Ζωγράφου του Ιάσονα, 360π.Χ. Ο Ιάσοντας, με γλαμύδα και μπότες ,επιτίθεται σε ένα φίδι με σηκωμένο το ξίφος στο δεξί του χέρι, ενώ με το αριστερό του αρπάζει το δέρας που κρέμεται στο δέντρο. Η Μήδεια στα δεξιά, κρατά ένα κουτί στο αριστερό της χέρι και εκτείνει το δεξί της χέρι προς το φίδι .Πίσω της στο έδαφος βρίσκεται ένα μεγάλο καλάθι.

LIMC V s.v Jason (1990) 633,38, J.Neils, RV ApI 133, 294 PL.43, 3.

B14. Βερολίνο, Staatl. Mus.F 3258, απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Κάτω κόσμου,360 π.Χ .Ο Ιάσοντας με γλαμύδα, ξίφος και δόρυ στέκεται μπροστά από την Μήδεια που κάθεται. Την Μήδεια παισιώνουν οι Βορεάδες και άλλος Αργοναύτης

LIMC V s.v Jason (1990) 631, 12, J.Neils, RV Ap II 533

B15. Wurzburg Mus.Martin von Wagner, H 4696 + 4701,θραύσματα απουλικού ερυθρόμορφου καλυκωτού κρατήρα, 360-50π.Χ, από τον Τάραντα. Ο Ιάσοντας μισοντυμένος, φορά πύλο και ακουμπά σε ένα ραβδί, μπροστά από έναν άνδρα που προσφέρει θυσία. Στα αριστερά, μια γυναίκα παρατηρεί, από μια ανοιχτή εξώπορτα. Ο Ερμής από ψηλά, εποπτεύει τη σκηνή. Δεξιά, μια δούλα φέρνει ένα σκαμνί για τον ξένο.

LIMC V s.v Jason (1990) 630, 2 J.Neils,Trendall / Webster, Illustrations III 3,43, Meyer 129 pl.28, I

B16.Αγία Πετρούπολη, Ερμιτάζ 1718 (St 422) απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λυκούργου, από το Ruvo, 350 π.Χ. Ο Ιάσοντας φορώντας γλαμύδα επιτίθεται σε ένα φίδι από τα αριστερά με δυο δόρυα. Το δέρας κρέμεται σε δέντρο που κυριαρχεί στο κέντρο της σκηνής. Ο Ηρακλής κρατά ένα ρόπαλο. Άλλοι Αργοναύτες και η Μήδεια στα αριστερά, που κρατά ένα κιβώτιο και μαγικά βότανα , παρακολουθούν τη σκηνή.

LIMC V s.v Jason (1990) 633, 39, J. Neils RV Ap I 424,55.

B17. Παρίσι, Λούβρο K127, απουλικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Κάτω κόσμου, 350-340π.Χ.Ο Ιάσοντας με γλαμύδα, πέτασο και δυο δόρυα, στεφανώνεται από μια Νίκη. Στέκεται μπροστά από έναν βασιλιά (Πελίας ή Αιήτης), κρατώντας το χρυσόμαλλο δέρας. Η Μήδεια στέκεται πίσω από τον Ιάσονα.
LIMC V s.v Jason (1990) 634,57, J. Neils RV Ap II 539,332 pl.203,3

B18. Νάπολη, Nat.Mus.82261(H 3252) απουλικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας, 330-20 π. Χ, από το Ruvo.Ο Ιάσοντας, γυμνός και γονατιστός ,με ένα ρόπαλο στο δεξί του χέρι αρπάζει τον ταύρο υπό την παρουσία της Μήδειας και του Έρωτα που εμφανίζονται από πάνω του, πίσω από ένα μπαλκόνι .Το φίδι είναι τυλιγμένο γύρω από ένα δέντρο, στα δεξιά, χωρίς το δέρας.

LIMC V s.v Jason (1990) 631, 17 J.Neils, RV Ap II 977, 200 pl.382, 5-6

B19. Νάπολη, Mus.Naz.82126(H 3248), ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας από την Ποσειδωνία, 320-310π.Χ. Ο Ιάσοντας γενειοφόρος με χλαμύδα, χιτώνα και μπότες σπρώχνει το φίδι με ένα κοντό ξίφος. Στο κέντρο της σκηνής κυριαρχεί το δέντρο με το δέρας να κρέμεται από ένα κλαδί. Η Μήδεια στα αριστερά κρατά μια φιάλη στο στόμα του φιδιού. Τα γένια του Ιάσωνα είναι ασυνήθιστα σε αυτό το επεισόδιο και ίσως είναι επιρροή από απουλικές απεικονίσεις της αποθέωσης της Μήδειας.

LIMC V s.v Jason (1990) 633,42 J. Neils RVP344-345, 630 pl.224c.

ΟΜΑΔΑ Γ

ΑΜΥΚΟΣ

Γ1. Ferrara, Mus.Naz. Aus Spina ,Valle Trebba T 404, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Πηλέα,440 -430 π.Χ. Ο Άμυκος, ο Πολυδεύκης, ένας Αργοναύτης, η Αταλάντη.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 740, 14 Beckel G., ARV² 1039, 9.

Γ2. Παρίσι, Cab.Med.442, λευκανική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Αμύκου, 420 -400 π.Χ. Ο Άμυκος νικημένος από τον Πολυδεύκη στον αγώνα πυγμής που ο ίδιος προκάλεσε, είναι δεμένος τώρα στο βράχο της πηγής. Ένας Αργοναύτης, δεξιά (Κάστωρ) πλησιάζει να γεμίσει τη στάμνα του. Ένας άλλος (Πολυδεύκης) κάθεται στη δική του, κρατώντας στλεγγίδα. Δεξιά οι δυο Βορέαδες και αριστερά Μαινάδα και Σάτυρος.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 740, 11 Beckel G., Schefold, Sagenbilder 42, Abb.30.31., LCS 36 Nr 136 Taf 12.

Γ3. Ρώμη, Villa Giulia 24 787, χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Ficoroni) 330-310π.Χ.Ο Πολυδεύκης δένει στο δέντρο τον Αμυκό .Αριστερά ένας άνδρας φτερωτός και ένας άλλος καθισμένος στη στάμνα του παρακολουθεί. Μερικοί άλλοι δεξιά αναπαύονται μέσα και γύρω από την Αργώ. Παρουσιάζεται επίσης η Αθηνά, μια Νίκη και ένας Σάτυρος.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 739, 5 Beckel G.

Γ4. Ρώμη, Villa Giulia 15694 χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Barsanti) 300-250π.Χ. Παρουσιάζεται ο Αμυκός δεμένος στο δέντρο, η Αθηνά, ο Πολυδεύκης και ένας Αργοναύτης.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 740, 12 Beckel G.

Γ5. Βερολίνο, Staatl. Mus.3528 χάλκινη κίστη με εγχάρακτες παραστάσεις (Cista Martinetti),300 π.Χ. Παρουσιάζεται ο Αμυκός δεμένος στο δέντρο, η Αθηνά, ο Πολυδεύκης και ένας Αργοναύτης.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 739, 3 Beckel G.

Γ6. Ρώμη, Villa Giulia 6152, φαλισκική στάμνος του Ζωγράφου της Villa Giulia, 400-370 π.Χ. Παρουσιάζεται ο Αμυκός, μία Νίκη και ένας Σάτυρος.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 739, 1 Beckel G.

Γ7. Wurzburg Mus. Martin von Wagner 1.813, φαλισκική οينوχόη, 350-300 π.Χ.Ο Αμυκός κάθεται πάνω σε ένα αμφορέα. Κοιτάζει κάποιον με μια έκφραση τρόμου ή έκπληξης και χειρονομεί.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 741, 15 Beckel G

Γ8. Βοστώνη 07.862, ετρουσκική στάμνος του Ζωγράφου της Οξφόρδης Γανυμήδη 340-320 π.Χ. Παρουσιάζεται ο Πολυδεύκης να δένει τον Αμυκό σε ένα δέντρο.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 739, 4 Beckel G.

Γ9. Perougia Museum. Αναθηματική στήλη από την Περούτζια, μέσα 3^{ου} αιώνα π. Χ. Ο Πολυδεύκης δένει τον Αμυκό σε ένα δέντρο.

LIMC I (1981-1998) λ. Amykos 740 ,9 Beckel G., Marchese, 55-56 Taf.10,2.

ΟΜΑΔΑ Δ

ΦΙΝΕΑΣ-ΒΟΡΕΑΔΕΣ

Δ 1. Βερολίνο f1682, αττικό μελανόμορφο λουτήριο του Ζωγράφου του Νέσσου,7^{ου} αι. π.Χ. Απεικονίζονται οι Άρπυιες τις οποίες καταδιώκουν οι Βορεάδες.

Beazley 1986, 14 πιν.11.3, Vojatzi 1982,52

Δ 2. Θρόνος Απόλλωνα στις Αμύκλες

Martin 1976, 205-218.Vojatzi 1982, 70,115, αρ.B43, Pipili 1987,81-82

Δ 3. Θεσσαλονίκη συλλ. Ανδρεάδη, αποσπασματικός μεσοκορινθιακός κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου των Ιππέων, 575π.Χ. Αναγνωρίζεται ο Φινέας και πίσω του

είναι μια γυναίκα Δύο άνδρες βηματίζουν προς αυτόν, και ο ένας από αυτούς, είναι ο Πολυδεύκης, χτυπά τα χέρια του. Πίσω του στα αριστερά, παρουσιάζεται ο Ιάσωνας που φτάνει μπροστά και τοποθετεί τα χέρια του στα μάτια του Φινέα.

Gantz.1993 354-355, Τσιαφάκη 1998, 226 LIMC III (1986) λ. Boreadai 127, αρ.4 Schefold K

Δ 4. Δελφοί, Αρχαιολογικό Μουσείο 1355, κορινθιακό ελεφαντοστέινο ανάγλυφο c.570π.Χ. Απεικονίζεται ολόκληρος ο μύθος του Φινέα, εκτός από την τελική σκηνή της θεραπείας. Ο ίδιος ο Φινέας δεν σώζεται, εκτός από ένα τμήμα του χεριού του πάνω στο τραπέζι με την τροφή, με το οποίο πιστοποιείται η παρουσία του.

LIMC IV(1988) λ. Harpyiai 447, αρ.19 Vojatzi 1982, 61κ.ε 114 αρ. B40 πιν.5.1, 138, Carpenter 1991 184, Padgett 1991, 18. Τσιαφάκη 1998, 227,

ΑΤΤΙΚΑ ΜΕΛΑΝΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ

Δ 5. Harvard University, Art Museums 1959.127, αττικό μελανόμορφο πινάκιο του Λυδού, 550 π.Χ. Παριστάνονται οι Βορεάδες που τρέχουν.

ABV p.112, no.54, Τιβέριος 1976, 52. 132, αρ.61.

Δ 6. Βατικανό, Museo Gregoriano Etrusco 338, αττικός μελανόμορφος αμοφορέας του Ζωγράφου της Επιτήδευσης, 530 π.Χ. Ο Φινέας, ο Ερμής, και οι Βορεάδες.

ABV 241,24, LIMC III(1986) λ. Boreadai 130, αρ.42 K. Schefold, Τσιαφάκη 1998, 168.

Δ 7. Βασιλεία, ιδιωτική συλλογή, μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους του Ζωγράφου της Σαφούς, 490π.Χ. Εμφανίζεται ο τυφλός μάντης καθισμένος σε κλισμό απλώνοντας τα χέρια του για να σταματήσει τις Άρπυιες που του έχουν ήδη αρπάξει το φαγητό και απομακρύνονται τρέχοντας.

LIMC VIII (I)1994 λ. Phineus 388, αρ.3, Vojatzi 1982, 67,69,115, αρ. D 46

Δ 8. Βουδαπέστη, Musee Beaux-Arts 50-161, μελανόμορφη λήκυθος λευκού βάθους, 490π.Χ. Παριστάνεται ένας από τους Βορεάδες να καταδιώκει τις δυο Άρπυιες. Μια από τις Άρπυιες κρατά στα χέρια της ένα κυκλικό αντικείμενο, ίσως ένα από τα πόπανα που έκλεψε από τον Φινέα.

LIMC IV (1988) λ. Harpyies 448, αρ.26. L. Kahil

Δ 9. Dunedin, Otago Museum E.54.81, Para 225, μελανόμορφη λήκυθος, 490-80 π.Χ. Ίσως αποδίδεται η σκηνή μετά την καταδίωξη των Άρπυιών. Στο αγγείο εικονίζεται ένας καθισμένος βασιλιάς με δυο φτερωτούς άνδρες εκατέρωθεν. Πιθανότατα παριστάνεται ο εορτασμός της απελευθέρωσης του Φινέα από τους Βορεάδες.

CVA Otago Museum 1 πιν.20.10-12, Trendall 1955, 25, αρ.216.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ

Δ 10. Ρώμη, Villa Giulia Board 250, λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών, 560-550π.Χ. Οι Βορεάδες καταδιώκουν τις Άρπυιες. Παρουσιάζονται σχεδόν σαν μια χωριστή οντότητα, ενώ οι δυο Άρπυιες είναι πιο δυνατά διαφοροποιημένες.

Stibbe, Lakvas 96 230-31, 276 Nr 122 Taf 41.

Δ 11. The J. Paul Getty Museum 85 A.E 461, Malibu, λακωνική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών, 560 π.Χ. Οι Βορεάδες καταδιώκουν τις Άρπυιες.

LIMC IV (1988) λ. Harpyiai 448, αρ.24, L.Kahil

Δ 12. Σάμος, Βαθύ, Mus. K 1540, λακωνική κύλικα του Ζωγράφου των Βορεαδών, από το Ηραίο της Σάμου, 560 π.Χ. Οι Βορεάδες καταδιώκουν τις Άρπυιες.

Stibbe, Lakvas 95-96, 229-230, 275 Nr 119, Taf 37.

ΧΑΛΚΙΔΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ

Δ 13. Wurzburg, Martin –Von Wagner Museum L164, χαλκιδική μελανόμορφη κύλικα του Ζωγράφου του Φινέα, από το Vulci, 530 π.Χ. Ο Φινέας παρακολουθεί τους Βορεάδες να καταδιώκουν τις Άρπυιες. Ο τυφλός βασιλιάς κάθεται κατενώπιον, ανακεκλιμένος σε κλίνη, ως συμποσιαστής. Μπροστά του στέκουν δύο Ώρες, έχοντας στραμμένο το βλέμμα τους στους Βορεάδες.

Rumpf, Chalkvas Nr 20 Taf 40-44, Vojatzi 1982,65κ.ε,114-115,αρ.Β.42,πιν.5.2.

ΑΤΤΙΚΑ ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ

Δ14. The J. Paul Getty Museum, Malibu AE 316, αττική ερυθρόμορφη υδρία του Ζωγράφου του Κλεοφράδους, 480 π.Χ. Ο Φινέας και οι Άρπυιες. Ο τυφλός βασιλιάς κάθεται σε ένα σκαμνί μπροστά από ένα τραπέζι με κρέας και άρτους. Σε ένδειξη απόγνωσης, ο Φινέας κουνά τα χέρια του, καθώς τρεις Άρπυιες με τη μορφή νεαρών γυναικών πετούν για να πάρουν την τροφή του.

The J. Paul Getty Museum Journal 14 (1986) p.192, no. 51. LIMC IV (1998) λ. Harpyies 446, 47, αρ.9. L.Kahil.

Δ15. The J. Paul Getty Museum 86 A.E 275, Malibu, όστρακο από κάνθαρο του Ζωγράφου της Πενθεσίλειας. Αποδίδεται πιθανόν το επεισόδιο της αρπαγής. Μία φτερωτή μορφή είναι σκυμμένη προς τα μπρος, με το κεφάλι προς τα κάτω και στηρίζεται σε δόρυ που κρατά το δεξί τη χέρι .Στο αριστερό άκρο του θραύσματος διακρίνεται το φτερό μιας δεύτερης μορφής, η οποία είναι στραμμένη μάλλον προς

την αντίθετη κατεύθυνση. Πρόκειται πιθανότατα για τις δυο Άρπυιες που αρπάζουν το φαγητό του Φινέα.

Τσιαφάκη 1998, 172

Δ 16. Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο E 291,αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας τύπου Nola του Ζωγράφου της ληκύθου του Yale,5ος αιώνας π.Χ. Ο Φινέας στέκεται όρθιος , σηκώνοντας τα χέρια του σε στάση προσευχής με τη λέξη «ΘΕΟΙ» γραμμένη πάνω τους. Στη δεύτερη πλευρά του αγγείου του παριστάνεται μια γυναίκα, ίσως η σύζυγος του.

ARV² 662 M, CVA British Museum 5, πίν.48.3

Δ 17. Ferrara, Mus.Naz.20294, κωδωνόσχημος κρατήρας, μέσα 5^{ου} αιώνα π.Χ. Στην κύρια όψη του κρατήρα παριστάνεται ο Φινέας σε συνομιλία με έναν Θράκα πολεμιστή. Δίπλα στον μάντη βρίσκεται το τραπέζι με τα εδέσματα στο οποίο κατευθύνεται μια Άρπυια , για να αρπάξει την τροφή. Αριστερά μια σύντροφός της φεύγει έχοντας ήδη σηκώσει ένα ολόκληρο τραπέζι , ενώ μια τρίτη απομακρύνεται προς τα δεξιά.

LIMC IV (1988) λ.Harpyies 447, 12, L.Kahil

Δ 18. Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο E302, αττικός ερυθρόμορφος αμφορέας με λαιμό, τύπου Nola του Ζωγράφου του Νίκωνα, 465 π.Χ. Ο Φινέας και οι Άρπυιες. Ο Φινέας κάθετα μετωπικά σε θρόνο, στρέφοντας το κεφάλι προς την Άρπυια, που τρέχει κρατώντας την τροφή του. Στο αριστερό του χέρι κρατά σκήπτρο ,δίπλα του το χαρακτηριστικό τραπέζι με τα εδέσματα.

Trendall/Webster 1971, 59, ARV² 652, 2.

Δ 19. Κοπεγχάγη, Mus.Naz.540, αττική ερυθρόμορφη στάμνος τύπου Nola του Ζωγράφου της οινοχόης de Yale, 460π.Χ.Ο Φινέας είναι καθισμένος σε κλισμό. Στα αριστερά στέκεται ένας Βορέας κρατώντας δόρυ. Ο αδελφός του βρίσκεται δίπλα στο Φινέα .Στην πίσω όψη του αγγείου κυριαρχεί η παρουσία μιας Νίκης.

ARV² 502, 7, LIMC III (1986) λ.Boreadai,128, αρ.16 Schefold, Trendall/Webster 1971, 58-59.

Δ 20. Παρίσι, Λούβρο MNC 478(G 364) αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Λένινγκραντ, 460 π.Χ. Ο Φινέας κάθετα μπροστά σε ένα πλούσιο φορτωμένο τραπέζι. Είναι καθισμένος σε θρόνο και κρατά σκήπτρο. Το δεξί του χέρι το έχει απλωμένο για να χαιρετίσει τον έναν από τους δύο Βορεάδες που τον πλησιάζει.

Trendall/Webster 1971, 58, CVA Louvre 4, πιν.27.8-11, ARV² 569, 42

Δ 21. Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών 1979. 40 ,αττική ερυθρόμορφη πελίκη του Ζωγράφου της Ναυσικάς,450-445 π.Χ. Ο Φινέας και οι Βορεάδες. Στο κέντρο της

κύριας σκηνής κάθεται ο βασιλιάς Φινέας , η τυφλότητα του οποίου δηλώνεται από τα κλειστά μάτια του. Δεξιά και αριστερά του στέκονται ο Κάλαϊς και ο Ζήτης , οι οποίοι τον ακούν προσεκτικά καθώς αρχίζει να μιλά.

Padgett 1991, 15-33, fig 1, LIMC VII (1994)λ.Phineus I.390,αρ.20,L.Kahil

Δ 22. Randazzo, Mus.Vagliasindi 7637, αττική ερυθρόμορφη οinoχόη, 410 π.Χ Οι Βορεάδες σκοτώνουν τις Άρπυιες μπροστά στα μάτια του Φινέα. Μία γυναικεία μορφή παρακολουθεί τα διαδραματιζόμενα γεγονότα

LIMC IV(1988) λ.Harpyiai 447, αρ.16, L.Kahil.

Δ 23. Reggio, Calabria, Museo Nazionale 12905(1076,2) από το ιερό της Περσεφόνης στη Manella, Λοκροί, δύο όστρακα κωδωνόσχημου κρατήρα του Ζωγράφου της Δανάης. Αποδίδουν μάλλον το επεισόδιο της αρπαγής .Αυτό που σώζεται είναι το τμήμα από το σώμα μιας Άρπυιας που κινείται προς τον Φινέα για να του αρπάξει το φαγητό του. Από τον μάντη σώζεται μόνο ένα μέρος του ραβδιού του και τμήμα από το ένα του πόδι.

Alfieri 1975-76,180 αρ.9, εικ .13,14.

ΒΟΙΩΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ

Δ 24. Βερολίνο V.I 3413, βοιωτικός ερυθρόμορφος σκύφος,430 π.Χ. Το επεισόδιο παρουσιάζεται κάπως διαφορετικά. Ο Φινέας δεν είναι τυφλός, όπως ήταν σε όλες τις υπόλοιπες παραστάσεις και επιπλέον επιτίθεται με ρόπαλο στην Άρπυια που πλησιάζει για να αρπάξει το φαγητό του.

Kossatz-Deissmann 1978,124 πιν.24.2.

ΑΓΓΕΙΑ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ

Δ 25. Άμστερνταμ, Allard Pierson Mus.2534, όστρακο απουλικού ερυθρόμορφου κρατήρα του Ζωγράφου του Hearst,420 π.Χ. Σώζεται τμήμα του τυφλού Φινέα με τα αρχικά γράμματα του ονόματος του πάνω από το κεφάλι του. Δίπλα του στέκει ένας Βορεάδης με δόρυ.

RV Ap I 13.44, Kossatz- Deissmann 1978,121,127 αρ.Κ44 πιν.25.1

Δ 26. Ruvo, Mus.Jatta 1095, λευκανικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Αμύκου, 410 π.Χ. Ο Φινέας. Οι Βορεάδες καταδιώκουν τις Άρπυιες που έχουν αρπάξει την τροφή του Φινέα, ενώ ο Ερμής παρακολουθεί τη σκηνή έτοιμος να τους σταματήσει πριν τις σκοτώσουν.

LCS 47-48, 243 Taf. 19 1-2.

Δ 27. Υδρία, κάποτε στη συλλογή Sandford Graham.

Alfieri 1975-76, 179-180, LIMC III(1986) λ. Boreadai 127-28,αρ.9, K.Schefold

ΟΜΑΔΑ Ε

ΤΑΛΩΣ

E1. Benevento, Mus.del Sannio αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας από το Σαλέρνο 440-430 π.Χ. Απεικονίζεται ένας νεαρός άνδρας, πιθανότατα ο Ιάσωνας, γονατιστός να προσπαθεί να τραβήξει το καρφί από το πόδι του Τάλω. Η Μήδεια παρακολουθεί τη σκηνή.

Robertson 1992 :257 fig.260, 1977 :159 Clauss-Johnston.1997 265 -267 LIMC VII, 834-7 no. 6

E2. Ruvo, Mus.Jatta 1501, αττικός ερυθρόμορφος ελικωτός κρατήρας του Ζωγράφου του Τάλω, 400 π.Χ.Μπροστά ο θάνατος του Τάλω, πίσω η Αθηνά με τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη , η Ήρα με τον Ιάσωνα. Επίσης οι Βορεάδες είναι σαν θεατές παρόντες, καθώς μάχονται τον Τάλω.

LIMC V (1990) λ. Jason, 634, 55 Neils J, ARV² 1338.

E3. Spina, θραύσμα από έναν αττικό κρατήρα. Αναπαρίσταται η Μήδεια, σύμφωνα με επιγραφή καθιστή στο επίπεδο του ποδιού του Τάλω. Κρατά ένα κουτί που περιέχει μάλλον τα μαγικά της βότανα και κρατά ένα ξίφος, ίσως σαν όργανο για να προκαλέσει το θάνατο του χάλκινου γίγαντα.

Tsetschlazde - Prag -Snodgrass, 2000.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ABV: J.D.Beazley, *Attic Black- Figure Vase-Painters* (1956)
- AJA: *American Journal of Archaeology*
- ARV² : J. D.Beazley, *Attic Black- Figure Vase-Painters* (Oxford 1956).
- ARV: J.D. Beazley, *Attic Red- Figure Vase-Painters* (1963)
- Brommer F.: Brommer F., *Vasenlisten zur griechischen Hendsage* (Marburg 1973).
- CVA: *Corpus Vasorum Antiquorum*
- EAA: *Enciclopedia dell'arte antica classica e orientale*, Rome, 1960-1997
- FGrH: *Die Fragmente/der griechischen Historiken* (Leiden 1923-58)
- Hesp.: *Hesperia*
- Kossatz-Deissmann, 1978: Kossatz-Deissmann A., 1978 *Dramen des Aischylos auf Westgriechischen vasen Mainz awn Rhein*.
- Kron , Phylenheroen: Kron U., 1976. *Die Zehn attischen Phylenheroen* (AM Beiheft 5), Berlin.
- LCS: A.D. Trendall, *The red-figured vases of Lucania, Campania and Sicily* (Oxford 1967).
- LIMC: *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classical*, Zurich 1981-1998
- Para.: J.D.Beazley, *Paralipomena* (Oxford 1971)
- RVApI : A. D. Trendall and A. Cambitoglou, *The red-figured vases of Apulia 1-2* (Oxford 1978-1982).
- RVP: A. D. Trendall, *The red-figured vases of Paestum*, (Rome 1987).
- Schefold, Sagenbilder: Schefold K., *Fruhgriechische Sagenbilder* (Munich 1964).
- Stibbe Lakvas: Stibbe C.M., *Lakonische Vasenmaler des sechsten Jahrhunderts vor Chr* (Amsterdam, 1972).
- Trendall/Webster : A.D. Trendall and T.B.L. Webster, *Illustrations of Greek Drama*, London 1971.
- Vojatzi, 1982: Vojatzi M. , 1982 *Fruhe Argonautenbilder Wurzburg*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alfieri N., 1994. *Spina e la Ceramica attica*, Rome, Edizione Kappa.
- Beckel G., 1981: "Amykos" LIMC I, 738-742.
- Blatter R., 1984 : « Argonautai » LIMC II, 591-599.
- Boardman J., 1985. *Αθηναϊκά Ερυθρόμορφα Αγγεία Αρχαϊκή Περίοδος*, Αθήνα, Καρδαμίτσα.
- Boardman J., 1995. *Αθηναϊκά Ερυθρόμορφα Αγγεία Κλασική Περίοδος*, Αθήνα, Καρδαμίτσα.
- Boardman J., 2001. *Πρώιμη Ελληνική Αγγειογραφία*, Αθήνα, Καρδαμίτσα.
- Bouzek J., 1990. *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Area*, Prague, Charles University.
- Burkert W., 2001. *Savage Energies: Lessons of Myth and Ritual in Ancient Greece* Chicago-London, The University of Chicago Press.
- Buxton R., 1994. *Imaginary Greece, the contexts of Mythology*, Cambridge, New York, Cambridge University Press.
- Carpenter T. H., 1991. *Art and Myth in ancient Greece: a handbook*, London, Thames and Hudson.
- Carter J. B., 1989: "The Chests of Periander", *American Journal of Archaeology* 93 355-378.
- Charbonneaux J.- Martin R.- Villard F., 1972. *Classical Greek Art 480-330 π.Χ*, Great Britain, Thames and Hudson ltd.
- Clauss J. J-Johnston S.I., 1997. *Medea: Essays on Medea in Myth, Literature, philosophy and art*, Princeton University Press.
- Gantz T., 1992. *Early Greek Myth Vol.1*, London, The John Hopkins University Press.

- Graf F., 1993. *Greek Mythology an introduction*, Baltimore, The John Hopkins University Press.
- Green P., 1997. *The Argonautica* California, University of California Press.
- Grimal P., 1991. *Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press.
- Hunter R.L, 1989. *Apollonius of Rhodes, Argonautica Book III*, Great Britain, Cambridge University Press.
- Kahil L., 1994: “Phineus I”, *LIMC VII*, 387-391.
- Kahil L., 1998 : “ Harpyies”, *LIMC IV*, 445-450.
- Kerenyi K., 1984. *Η Μυθολογία των Ελλήνων*, Αθήνα, Εστία.
- King C., 1983: “Archaeological Notes: Who is that cloaked Man? Observations on Early Fifth Century b.c. Pictures of the Golden Fleece”, *American Journal of Archaeology* 87, 385-387.
- Neils J., 1990 : « Jason » *LIMC V*, 629-638.
- Oakley J.H., 2007: “ The Departure of the Argonauts on the Dinos Painter’s bell-Krater in Gela” *Hesperia* 76, 347-357.
- Padgett M., 1991 : “Phineus and the Boreads on a Pelike by the Nausicaa Painter” *Journal of the Museum of Fine Arts*, Boston, Vol.3 15-33.
- Page L.D., 1988. *Η Ομηρική Οδύσσεια*, Αθήνα, Εκδόσεις Δ. Ν. Παπαδήμα.
- Parke H.W., 1979. *Ελληνικά Μαντεία*, Αθήνα, Εκδόσεις Καρδαμίτσα.
- Pipili M., 1987. *Laconian Iconography of the Sixth Century B.C*, Great Britain, Oxford University Committee for Archaeology.
- Richardson E., 1964. *The Etruscans: Their Art and civilization*, The University of Chicago Press.
- Rizzo I.G., 2002. *Inquieti “commeci” tra uomini e dei*, Roma, « L’erma » di Bretschneider.

- Robertson M., 1991. *A shorter History of Greek Art*, Great Britain, Cambridge University Press.
- Rose H. J., 1956. *Gods and Heroes of the Greek*, USA, The World Publishing Company.
- Schefold K., 1992. *Gods and Heroes in Late Archaic Greek Art*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Schefold K., 1996: "Boreadai" *LIMC* III, 126-133.
- Shapiro A., 1994. *Myth into art: poet and painter in classical Greece*, London, New York: Routledge.
- Sparkes A. B., 1996. *The Red and the Black (Studies in Greek Pottery)* New York, Routledge.
- Stansbury-O'Donnell M., 1999. *Pictorial Narrative in ancient Greek Art*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Szeliga G.N., 1986: "The Composition of the Argo Metopes from the Monopteros at Delphi", *American Journal of Archaeology* 90, 297-305.
- Trendall A.D., 1996. *Ερυθρόμορφα αγγεία της Νότιας Ιταλίας και Σικελίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Tsetskhlazde G.R- Prag A.J.N.W -Snodgrass A. M., 2000. *Periplous: Papers on Classical art and archaeology presented to Sir John Boardman*, London, Thames and Hudson, Ltd
- Vernant J.P., 1986 *Μύθος και Σκέψη στην αρχαία Ελλάδα*, Μέρος Α, Αθήνα, Ζαχαρόπουλος.
- West M.L., 2005 : "Odyssey and Argonautica" *Classical Quarterly* 55.1 39-64.
- Βάρναλης Κ. 1982. *Αριστοφάνη Πλούτος*, Αθήνα, Κέδρος.
- Βολτής Α., 1988 *.Τα Αργοναυτικά του Απολλώνιου Ρόδιου*, Αθήνα, Καρδαμίτσα.

- Δανάλη-Γκιολέ Κ., 1988. *Αρχαϊκή Ελληνική Εικονογραφία*, Αθήνα, Εκδόσεις Καρδαμίτσα,
- Καζαντζάκης Ν.- Κακριδής Ι. Θ., 1986. *Οδύσσεια Ομήρου*, Αθήνα, Εστία.
- Καζαντζάκης Ν.- Κακριδής Ι. Θ., 1985. *Ιλιάδα Ομήρου*, Αθήνα, Εστία.
- Κακριδής Ι. Θ., 1986 *Ελληνική Μυθολογία* Τόμος 4, Εκδοτική Αθηνών.
- Κόκκορου- Αλευρά Γ., 1995. *Η τέχνη της αρχαίας Ελλάδας (1050-50π.Χ)*, Αθήνα, Εκδόσεις Καρδαμίτσα.
- Κοντομίχης Π., 1980. *Ησίοδου Έργα*, Αθήνα, Γρηγόρη.
- Κορδάτος Ι., 19., *Σοφοκλή Αντιγόνη*, Αθήνα, Ζαχαρόπουλος.
- Κορδάτος Ι., 19. *Απολλόδωρος Μυθολογία*, Αθήνα, Ζαχαρόπουλος.
- Παπαχατζή Ν., 1979. *Πανσανίου Ελλάδος Περιήγησις Μεσσηνιακά- Ηλιακά*, Τόμος 3, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, Α.Ε.
- Παπαχατζή Ν., 1979. *Πανσανίου Ελλάδος Περιήγησις Κορινθιακά –Λακωνικά*, Τόμος 2, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, Α.Ε.
- Σπαίβυ Νάιτζελ, 1999. *Αρχαιοελληνική Τέχνη*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Τσιαφάκη Δ., 1998. *Η Θράκη στην αττική εικονογραφία του 5^{ου} αιώνα π. Χ: Προσεγγίσεις στις σχέσεις Αθήνας και Θράκης*, Κομοτηνή Μορφωτικός όμιλος Κομοτηνής, Κέντρο Θρακικών μελετών.

Εικ.1

Εικ.2

Εικ.3

Εικ.4

Εικ.5

Ек.6

Ек.7

Етк.8

Етк.9

Εικ.10

Εικ.11

Етк.12

Етк.13

Εικ.14

Εικ.15

Етк.16

Етк.17

Εικ.18

Εικ.19

Tison-37

Εικ.20

Μ
Σ
Π
Η
Χ
Μ
Ε
Σ
Υ
Τ
Ι
Ι

Εικ.21

Εικ.22

Εικ.23

Εικ.24

Εικ.25

Ек.26

Ек.27

Εικ.28

Εικ.29

Fig.30

Εικ.31

Εικ. 32

Етк.33

Етк.34

Αμφικρα 1 α
Εικ.35

Αμφικρα 4
Εικ.36

Amykos 9

Етк.37

Етк.38

Εικ.39

Εικ.40

Εικ.41

Εικ.42

Εικ.43

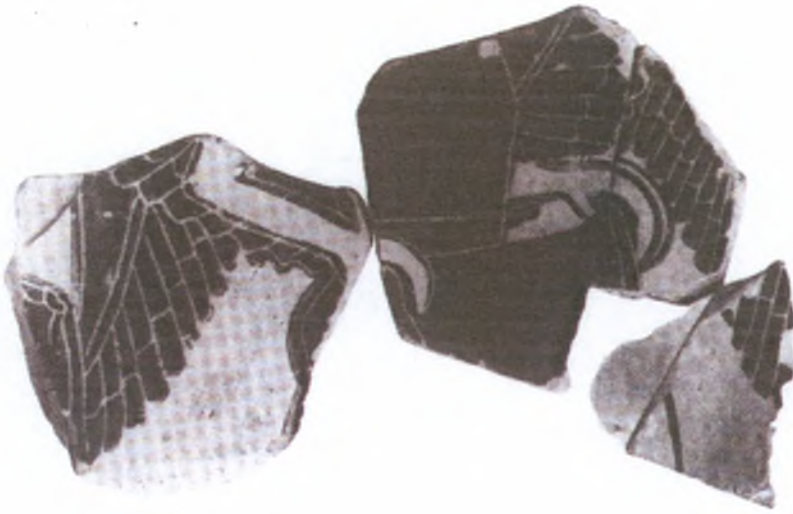

Етк. 44

Етк.45

Εικ.46

Εικ.47

Εικ.48

Εικ.49

Етк.50

Етк. 51

Εικ.52

Εικ.53

Εικ.54

Εικ.55

Етк.56

Етк.57

Εικ.58

Εικ.59

Εικ.60

Εικ.61

Ек.62

Ек.63

]

Εικ.64

Εικ.65

Εικ.66

Εικ.67

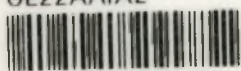
Εικ.68

Εικ.69

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085973

